1971 / VASARIS - FEBRUARY / Nr. 2(26), $0.75

ATVIRO ŽODŽIO MĖNRAŠTIS

akiračiai

Jeigu paklaustume mūsų politinius veikėjus, koks yra konkretus ir šiuo metu svarbiausias politinės veiklos uždavinys, tai jie turbūt atsakytų gerai visiems žinomu stereotipiniu posakiu: palaikyti Lietuvos bylą gyvą. O jei paabejotum dėl tos veiklos sėkmingumo, tai jie atsakytų irgi stereotipiniu posakiu: darom, ką galim.

Negalima būtų sakyti, kad tokie atsakymai nebūtų visai nepagrįsti ir nepateisinami. Juk savaime aišku, kad jeigu darom, ką galim, ir jeigu palaikom ar stengiamės palaikyti Lietuvos bylą gyvą, tai jau nėra gal visai blogai. Bet minėtas atsakymas gali būti ir kvestijonuojamas, ir būtent tuo pagrindu: ar iš tikrųjų darom viską, ką galim, ar mūsų naudojamos priemonės yra pačios geriausios ir geresnių negali būti?

Ta proga norėtume pasiūlyti naują ir, mūsų nuomone, svarbią, o gal net vieną iš pačių svarbiausių, iki šiol nenaudotų priemonių mūsų bylai palaikyti gyvai. Ta priemonė tai viso pasaulio žymių žmonių telkimas mūsų tautos gynimo reikalui. Kodėl būtent **tai** darytina?

LIETUVOS BYLA

NAUDOTINAS IR MORALINIS GINKLAS

Dabar mes daugiausia ieškome politinių priemonių, kontaktuojam politines institucijas, politikus ar su politika susijusius asmenis ir prašome jų vienokios ar kitokios pagelbos. Minusas tokių institucijų ar asmenų yra tas, kad politika visada pagrįsta interesu. Kai tokiems asmenims bei institucijoms nėra intereso ar naudos ginti mūsų tautos teises, tai jie, kad ir jausdami mums bei mūsų siekimams simpatijų, privačiai mus paguos, bet viešai mūsų reikalo nekels, bent nuoširdžiai ir atvirai jo negins. Tai mes visi gerai žinom iš ligšiolinės praktikos. Pavyzdžiui, mūsų pastangos kelti bylą Jungtinėse Tautose iki šiol nedavė jokių vaisių, nes toji institucija yra grynai politinė. Jokia valstybė nekels Lietuvos reikalo, kai to nereikalaus jos pačios interesai. Jungtinėse Valstybėse vienas dalykas yra Kongreso atstovų mums palankūs pasisakymai pačiame Kongrese, priimant net tuo reikalu nieko neįpareigojančią rezoliuciją, bet kitas dalykas yra vyriausybės veikla. Vyriausybė ir toliau kalbės turbūt panašiai, kaip ji kalbėjo iki šiol: jūsų krašto okupacijos ir aneksijos nepripažįstame, bet Lietuvos bylos Jungtinėse Tautose nekelsime, nes tam dar nėra „atėjęs laikas". O kada jis ateis, niekas nežino.

Antra, politinių žmonių ar institucijų balsas dažnai yra ne per daug ir svarbus, nes priešo jis gali būti (dažnai ir yra) apšaukiamas kaip politinė propaganda, t. y. kaip priemonė ne kurios kitos, o savo šalies interesams ginti, taigi kaip tam tikras suinteresuotas, egoistinis siekimas.

Kas kita žmonės neužsiangažavę politiškai. Tokie žmonės dėl savo tarptautinio garso ir moralinio autoriteto nebus lengvai priešo diskvalifikuojami. Niekas netikės priešo priekaištams, kad tokie žmonės siekia kokių egoistinių interesų, ypač jei tokia grupė bus tarptautiniu atžvilgiu įvairi, mišri. Tada atkristų priekaištas, kad kuri nors valstybė siekia tik savų egoistinių interesų. Tokios grupės balsas būtų rimtas priminimas tiek pavergėjui, tiek ir laisvo pasaulio politikams, kad yra dar viena byla, kuri laukia sprendimo. Moralinio tarptautinio autoriteto balsas būtų didesnė paskata politikos vairuotojams kelti sovietų kolonializmo klausimą, negu mūsų pačių organizacijų pastangos. Todėl sekantis iš eilės klausimas būtų, kaip visa tai padaryti, kaip tas įvairių šalių įžymybes minėtam tikslui sutelkti ir kaip jie turėtų savo balsą pareikšti.

Mes tikime, kad visame pasauly yra dar pakankamai teisingų, humaniškai nusiteikusių žmonių, kurie nebijotų tarti savo žodį ne tik politiškai, bet ir morališkai svarbiu reikalu — žmonių, kurie sutiktų pasisakyti, kad jie, pripažindami **visoms tautoms** laisvo apsisprendimo teisę, pripažįsta tokią teisę ir Lietuvai, Latvijai bei Estijai. Tada reikėtų tik gauti jų sutikimą, kad jie leistų savo vardą panaudoti tam reikalui, ir ne vieną kartą, o periodiškai. Kokiu būdu ir kuriomis progomis?

Manytume, kad viena procedūrų galėtų būti tokia. Lietuviai, kartu su latviais bei estais, turėtų suredaguoti labai rimtą, teisiniais bei moraliniais argumentais paremtą raštą, po kuriuo minėti asmenys sutiktų padėti savo parašus. Tada reikėtų gauti jų sutikimą, kad toks raštas su jų parašais galėtų būti viešai (spaudoj ir per radiją) skelbiamas periodiškai tarptautinėje spaudoje bent kartą per metus, pavyzdžiui kasmet vasario mėnesį, kada lietuviai ir estai mini savo nepriklausomų valstybių sukaktis. Gavus tokį jų sutikimą, beliktų ieškoti kelių į tarptautinę spaudą bei kitas informacijos priemones. Kur spauda nesutiktų skelbti tokio pareiškimo, galima būtų dėti tai kaip apmokamą skelbimą. Toks rinktinių žmonių telkinys galėtų tapti pastovia institucija ir galėtų suvaidinti labai svarbų vaidmenį ir viso pasaulio taikos bei laisvės reikalui.

Manytume, kad neturint politinio forumo Lietuvos bylai kelti, toks moralinis forumas būtų labai svarbus. Jis daug nekainuotų finansiškai ir būtų nesunkiai įvykdomas techniškai, nes baltiečiai visose svarbiose pasaulio šalyse turi gerų pažinčių įvairiuose sluoksniuose. Žinoma, čia yra dar smulkesnių klausimėlių, susijusių su šiuo **reikalu**, bet pats principinis klausimas neturėtų kelti abejonių. Keistoka tik, kad jo iki šiol niekas nekėlė.

VASARIO ŠEŠIOLIKTAJAI

Ir šių metų Vasario 16-sios proga, dar labiau negu kasdien, buvo pravartu prisiminti, jog yra vertybės, prie kurių prisirišimą galima persekioti ir slopinti, bet kurio neįmanoma visiškai sunaikinti. Laisvė Tautinei kultūrai kurti ir teisė tam reikalingų politinių sąlygų siekti, laisvė sutikti ar nesutikti, teisė tikėti ar netikėti yra gal tik svarbiausios iš daugelio vertybių, už kurias kalbėti ir kentėti paskiri drąsūs žmonės sutikdavo ir sutinka betkuriame priespaudos režime.

Apie tai konkrečiais pavyzdžiais kalba „Chronika tekuščych sobytij" (Dabarties įvykių kronika), nr. 17, 1970. XII.31, kurią du kart per mėnesį, rašant ir perrašant mašinėle, Maskvoje platina pogrindžio „Samizdat" drąsuoliai.

Tarp cituojamų pavyzdžių užtinkame kelias lietuviškas pavardes. Jų tarpe:

ALBINAS TELKENIS, *g. 1924, Kauno Botanikos instituto as. profesorius. Suimtas 1969.IX.29 ir 1970.IV.6 nuteistas 3-ims metams sunkiųjų darbų lagerio. Buvo apkaltintas paruošimu ir planavimu platinti laišką, „šmeižiantį partijos žemės ūkio ekonominę politiką". Faktiškai jis gi padėjo vienam ūkininkui 1967 m. surašyti turimus nusiskundimus. Ūkininkas skundų laiškų niekad neišsiuntė, bet, jam mirus, jie pateko į KGB rankas.*

ALGIS STATKEVIČIUS, *g. 1937, buvęs socialinių tyrinėjimų įstaigos prie Finansų ministerijos tarnautojas, suimtas 1970.V.18. Apkaltintas „Komunistų manifesto kritikos" ir „Sociologinių studijų Lietuvoje išvadų" knygų autoryste. Pereitų metų lapkričio viduryje pasiųstas į psichiatrinę ligoninę prievartiniam gydymui.*

ANTANAS ŠEŠKEVIČIUS, *kunigas, 1970.IX.9 nuteistas vieniems metams sunkiųjų darbų lagerio už tai, kad mokė religijos jaunuolius, jų pačių tėvams pageidaujant. Protesto laiškus Lietuvos komunistų partijos Centro komitetui ir taip pat Sov. Sąjungos KP CK-tui pasirašė daugiau kaip šimtas kunigų.*

Prasmingi, kad ir iškilmingi, žodžiai ir dar originalios, kad ir prašmatnios, prakalbos Vasario 16-sios proga buvo jau labai seniai pasakytos, bene 1918 metais. Po to jau girdėjome tik kartojimąsi. Mums šiandien nebesinori daug kalbėti — geriau daugiau galvoti: apie Lietuvos žmogų, apie jo drąsą ir prisirišimą prie savos žemės, apie kitų tautų drąsius žmones, kurie teisingai supranta ir įžiūri žmonijos prasmingą ateitį tik — žmoniškume, asmens laisvės lydimame.

turinyje

DRAUSMĖS SARGYBOJE

BULDOGIŠKI GRAUDENIMAI EKSTREMISTŲ SPAUDOJE

PAVOJINGI NE KRABAI, BET RAUPSAI

Ies esame ir liekame nuomonės, kad ta R. Šilbajorio knyga, kuriai išleisti Lietuvių Fondas davė 3,000 dol., yra šališka, iškelianti tik tam tikrą grupę ir duoda iškreiptą mūsų literatūros vaizdą. Ten keturiolikos išrinktųjų ir tobulų („perfect") rašytojų tarpe įtrauktas ir toks mažai kam žinomas Jonas Mekas, obsceniškų filmų gamintojas ir komunistų propagandistas. Šalia Brazdžionio ir Barono dėti Meką yra iššaukimas, mestas į veidą visai lietuviškai išeivijai, ne tik rašytojams. Jei Bradūnui tokia kompanija yra maloni, tai jau jo reikalas.

Mums R. Šilbajoris nėra joks autoritetas lietuviškos literatūros klausimais. Gal apie Gogolį ir Čechovą jis geriau nusimano. Tuo tarpu savo nevykusiais rašiniais ir šališkumu jis jau ne kartą yra prastai pasireiškęs, paliesdamas lietuvių literatūros problemas. Jo straipsnis apie lietuvišką novelę K. Bradūno suredaguotoj knygoj „Lietuvių literatūra svetur" buvo silpnas ir tendencingas. Dar daugiau, jis papiktino lietuvius, bandydamas pateisinti bolševikus, žiauriai naikinusius laisvosios Lietuvos šviesuomenę. Jis tyčiojosi iš Mazalaitės ir Grigaitytės dėl jų patriotinių nuotaikų savo kūryboje. Knygos redaktorius K. Bradūnas tuos jo „perlus" paliko. Tiesiog kaip Pulgio Andriušio feljetonas buvo Šilbajorio straipsnis „Metmenyse" apie A. Mackų, kuris nepakankamai sugebėjo apvaldyti lietuvišką žodį, viename savo eilėrašty padarė grubią gramatikos klaidą. Tai žiūrėkite kas atsitiko — Šilbajoris ilgame savo straipsnyje įrodinėjo, kad tai buvusi ne klaida, bet Mackaus genialumo pasireiškimas. Juokų darbas.

Ne viskas yra bloga, kas „Metmenyse" rašoma. Tačiau mes neužmirštame, kad kaip tik šis žurnalas ir Darbas pirmi nusižengė lietuviškam solidarumui kovoje prieš okupantą ir pradėjo ieškoti „trečiojo kelio". Netrukus santariečiai pasitraukė iš lietuviško kovos lauko ir nuėjo bendradarbiavimo su okupantu (ne su tauta, kaip jie mano) keliu. Gal visokio bendradarbiavimo aistros pagautas K. Bradūnas neseniai davė pluoštą savo poezijos „Metmenims" (Nr. 19, 1970), kurie savo ruožtu jį pagiria (žr. Nr. 14, 1967). Taip ranka ranką plauna.

Kalbėsime atvirai. Visiems žinoma, kad Šilbajoris studijavo literatūros mokslus Maskvoje. O jau mes esame pastebėję, kad kas tik „studijų tikslais" ilgesnį laiką pabuvoja Rusijoje ar okupuotoje Lituvoje, tas atsiduria dideliame pavojuje apsikrėsti komunistinių raupsų bacilomis, net ir prieš savo norą. Ne mes vieni tai pastebėjom ir ne vienas Šilbajoris buvo išstatytas tokiam pavojui. Apie Šilbajorį jau seniai davė įspėjimą Bradūnui gal artimesnis negu Dirva frontininkų žurnalas į Laisvę (1968.Nr. 43, p. 68). Dabar tas žurnalas (1970 m. gruodžio m. Nr. 50), net dviejose vietose rašo apie kitą keliauninką į bolševikiją, dr. A. Avižienį, kaip apie „pasimetusį mokslininką" ir piktinasi jo "humanistiniu nusismailinimu". Taigi, ne tik Dirvoje atsirado „krabai", bet ir frontininkų žurnale. O mes sakome: **Čia ne „krabai"! Dėmesio — turime reikalą su bolševikiniais raupsais, kurių reikia saugotis ir kitus iš anksto įspėti. Pavojuje atsidūrė ir K. Bradūnas.** (Dirva, *1971.III.10.*)

Išeivių spaudoje gana dažnai pasitaiko straipsnių, kurie tiesiog verčia iš skausmo juoktis. Neverta būtų į tokius reiškinius reaguoti, jei jie nebūtų pasiekę epideminės apimties ir neveiktų skaitytojų masės. Reikia tad atkreipti dėmesį į *Dirvą*, kuri, gal dėl bendradarbių praradimo ar, iš viso, dėl redakcijos intelektualinio pajėgumo stokos, išvirto į ekstremizmo liga sergančiųjų organą.

Negalavimo viršūnė buvo bene pasiekta š. m. vasario 19 vedamajame, kuriame koks tai rašeiva, pasirašęs (ar), puolė Lietuvių Fondą dėl suteiktos paramos prof. R. Šilbajorio knygai „Perfection in Exile" išleisti. Pagrindiniai priekaištai — autorius išleido visą eilę rašytojų (pavardės nenurodamos), tuo padarydamas veikalą nereprezentuojančiu išeivijos literatūros, o pasirinkti pristatymui literatai esą „metmenininkai", atseit, veikalas esąs „srovinis" ir neišlaikąs „balanso". Vedamasis skamba kaip vieno iš nepaminėtų rašytojų „graudenimas".

Į tokius „graudenimus" atsiliepė *Draugo* kultūrinio priedo redaktorius K. Bradūnas su vedamuoju „Ar ir kultūriniame gyvenime pavirsime krabais?" (*Draugas*, 1971.II.27). Bradūnas teisina autorių dėl pristatytų rašytojų pasirinkimo (juk visų vienoje knygoje neapžvelgsi!) ir negali įžiūrėti srovinių tendencijų atrankoje. Galų gale, juk prof. Šilbajorio veikalas nepretenduojąs į išeivijos literatūros istoriją.

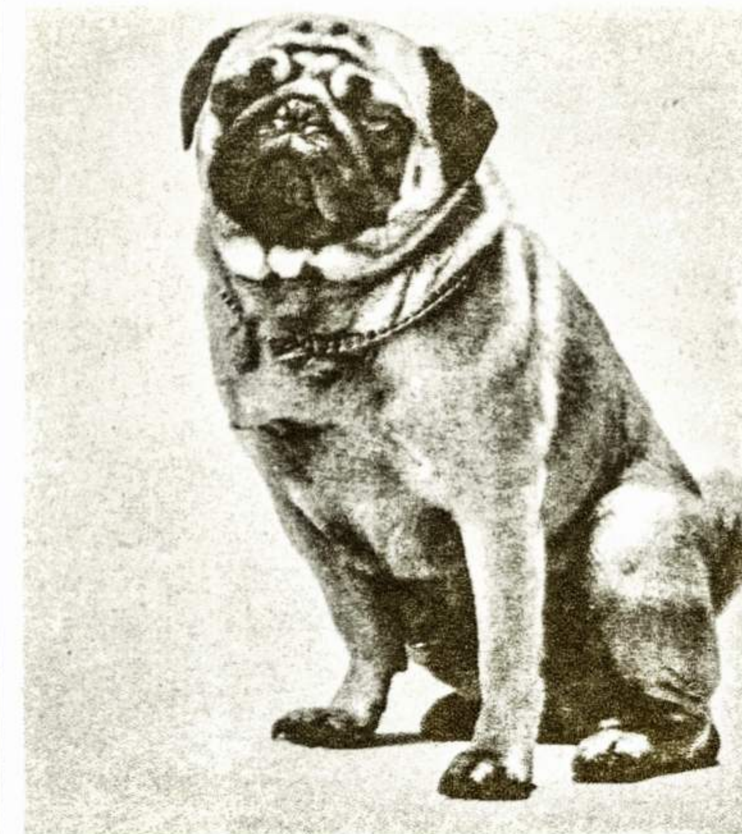
Bradūno vedamajam *Dirva* paskyrė nepasirašytą „atkirtį", pavadintą „Pavojingi ne krabai, bet raupsai" (1971.III. 10). Persispausdiname šį „atkirtį" kaipo pavyzdį nuosmūkio simptomų, išleidę tik įvadinę pastraipą. Atkreiptinas dėmesys į perėjimą iš racionalios argumentacijos į asmeninio koliojimosi plotmę.

Kokios darytinos išvados?

Paskutiniu metu *Dirva* įsirikiavo ekstremistinės išeivijos spaudos eilėsna, kuriose randasi *Laisvoji Lietuva* ir *Naujienos*. Esmėje visi šie laikraščiai yra šizofreniško patriotizmo atstovai ir būtų natūralu jiems susijungti. Ypatingų skirtumų tarp jų nesimato. Susijungę gal pajėgtų parašyti ir padoresnį vedamąjį, be asmeninio koliojimosi, kad ir ekstremizmo vardan.

Dirvos vedamieji kaip tik liudija išeivijoje dažnai kultūrinėms vertybėms taikomų standartų tikrovę, standartų, prieš kuriuos kadaise buvo nukreiptas „kultūrinio nuosmūkio manifestas". Bet *Dirva* nuėjo dar toliau, nes, iš tikro, gina ne parapijinius standartus, bet, nepajėgdama to padaryti racionalioje plotmėje, pereina į asmenų niekinimą.

Išeivija, būdama supolitinta, o ypač jos ekstremistai po ilgo išeivijos gyvenimo vis dažniau reikalauja supolitinti ir kultūrinę sritį. Reikalavimas pristatyti visus rašytojus — ir vertus ir „prolifinius" — kaip tik neigia autoriui teisę savo darbą skirti tiems, kurie jo nuomone yra verti dėmesio, ir tuo pačiu neigia meninių kriterijų taikymo reikalingumą, parenkant pristatytinus autorius saviškiams ir ypač svetimiesiems. Šia prasme *Dirvos* rašeivos užimta linija esmėje nesiskiria nuo sovietinės pažiūros, kurios „socialistinio realizmo" doktrina kaip tik ir bando kūrybą supolitinti. Iš tikrųjų, ar „atkirčių" autorius nėra kartais susirgęs „bolševikiniais raupsais", kaip kad jis pats kitus mėgina kaltinti?

Drausmės sargyboje

akiračiai

The Lithuanian Monthly — Published monthly, except August and December, by Viewpoint Press, Inc., 6821 South Maplewood Avenue, Chicago, Ill. 60629. Subscription rates: $6.00 annualy in the US, $6.00 in foreign countries; $0.75 per copy. — Second class postage paid at Chicago, Ill. ● Šio numerio redakcija: D. Bielskus, K. Drunga, G. Procuta, L. Mockūnas, dr. T. Remeikis, Z. Rekašius; spaudos grafika A. Kurausko; administratorius K. Avižienis. ● Redakcija atsako už nepasirašytus straipsnius. Straipsniai, su kurių turiniu redakcija nesutinka, spausdinami tik pasirašyti. Slapyvardžiais pasirašyti straipsniai nepageidaujami. Skaitytojų laiškai turi būti pasirašyti ir laiškų skyriuje jie spausdinami, jei jų turinys liečia AKIRAČIUOSE svarstytus dalykus. Laiškai kitomis temomis gali būti spausdinami kaip straipsniai. ● Metinė 10 numerių prenumerata JAV-se — $6.00; kituose kraštuose — $6.00; atskiro nr. kaina — $0.75. Prenumeratas ir aukas čekiais ar piniginėmis perlaidomis prašome išrašyti AKIRAČIŲ vardu ir pasiųsti aukščiau nurodytu adresu.

IŠEIVIJOS SPAUDOS APŽVALGA

GANA LIŪDNI REIKALAI

Darbininkas (1971.II.9) paskelbė Vytauto Vaitiekūno atsakymus į jam pateiktus klausimus. Pirmas buvo toks: „Kuris pasaulinės raidos įvykis daugiausia turėjo tiesioginės ar netiesioginės reikšmės Lietuvos laisvės reikalui?"

V. Vaitiekūnas atsakė šitaip: „Ne tik Lietuvos laisvės reikalui, bet ir apskritai tarptautinei padėčiai praėjusių metų reikšmingiausiu įvykiu, sakyčiau, laikytinas Vakarų Vokietijos-Sovietų Rusijos rugpiūčio 12 susitarimas. Jo reikšmingumas dvejopas. Pirma, nors jo tekstas įsakmiai nėra atkreiptas prieš nepriklausomos Lietuvos interesus, jo potekstė įgalina Kremlių laikyti susitarimą apimant ir Baltijos valstybių aneksijos pripažinimą. Antra, pasirašius rugpiūčio 12 sutartį ir Kremliui davus ženklą satelitams, kad taip pat atitinkamas sutartis su Vakarų Vokietija pasirašytų, savo objekto nebetenka 1945 Potsdame keturių didžiųjų sutartoji Vokietijos reikalams taikos konferencija. Iš tikrųjų, koks tokios taikos konferencijos reikalas, kai Vokietijos pokariniai santykiai su kaimynais sutvarkyti, sienos sutartos, karo padariniai išlyginti!.. Žodžiu, rugpiūčio 12 susitarimas Kremliui suteikė ne tik status quo pripažinimą, bet ir Kremliui neparankios taikos konferencijos išvengimą pastūmėjo į priekį".

Iš tikrųjų to vokiečių-rusų susitarimo reikšmės neigiamumas gerokai padidintas. Viena, tai nėra taikos sutartis, o tik faktinės padėties pripažinimas ir susitarimas dabartinių sienų nekeisti jėga. Taigi turime padėties pripažinimą de facto, o ne de jure. Tad iš esmės niekas nepasikeitė. Koks buvo reikalas Vokietijai tokią sutartį su rusais pasirašyti? Negalima prileisti minties, kad Vakarų Vokietija rašytųsi sau pačiai žalingą sutartį. Matyti, V. Vokietija nori normalių santykių su savo rytiniais kaimynais, o jų negali turėti, pirma nesusitarus su rusais. Turėdama normalius santykius su Rytų kaimynais, Vakarų Vokietija plės ten savo įtaką, o tuo pačiu silpnės rusų įtaka. Kadangi Vakarų Vokietija yra Vakarų Europos dalis, tai ir visos Vakarų Europos įtaka rytų Europoje stiprės. O tai ilgoje distancijoje gali turėti ir labai teigiamų padarinių. Tuo būdu tai, kas šiuo metu atrodo lyg pralaimėjimas, gali ateityje pasirodyti kaip laimėjimas. O kiek tai liečia Lietuvos reikalus, tai jie negali pagerėti, pirmiau nepagerėjus padėčiai visoje Rytų Europoje.

Į klausimą, kuris svarbiausias darbas Lietuvos reikalui atliktas pačių lietuvių, V. Vaitiekūnas atsakė šitaip: „Lietuvos reikalui pačių lietuvių iniciatyva atliktas svarbiausias žygis bus buvęs Simo Kudirkos šuolis į laisvę, tragingai pasibaigęs dėl Amerikos pareigūnų flagrantiško sulaužymo politinių pabėgėlių prieglaudos teisės. Kudirkos tragedija plačiai išgarsino lietuvio vardą, stipriai supurtė amerikiečių žmoniškumo pareigos pajautimą, giliai sujaudino visus lietuvius ir subloškė laisvųjų lietuvių nuotaikas bei ryžtą į reto vieningumo demonstraciją prieš Lietuvos okupantą".

Jei Kudirkos žygis — neplanuotas ir jokio veiksnio neruoštas — yra pats svarbiausias *darbas*, tai reikalai gana liūdni. Tai būtų įrodymas, kad lietuvio vardo išgarsinimas ir „vieningumo demonstracija" be atsitiktinio lietuvio nukankinimo negali būti pasiekta. Bet jeigu lietuvių vieningumui įžiebti reikia lietuvio kraujo, tai iš tikrųjų nėra ko labai džiaugtis tokia būkle. Ypač kad pačiu tuo vieningumo demonstravimu mes pasirodėme vieningi ne tiek prieš okupantą, kaip teigia Vaitiekūnas, o prieš Ameriką. Ir ta demonstracija prieš Ameriką buvo „svarbiausias darbas Lietuvos reikalui"?

APIE LAISVĘ IR KŪRYBĄ

„Laisvė — kūrybos pagrindas" — tokia antrašte *Draugo* kultūriniame priede, 1971.II.13, redaktorius Bradūnas, vartoja k. brd. inicialus, dėsto savo mintis Kertinės paraštės skyriuje. **Skeptikui užkliūva, pirmiausiai, pati antraštė. Ar ji neperkategoriška? Argi, iš tiesų, užtenka tik laisvės, kad atsirastų kūryba? O kokia gi vieta tenka talentui, kūrybiniam pajėgumui? Ar galime laikyti aksioma, kad viskas, kas atsiranda laisvėje, automatiškai jau reiškia kūrybą?**

Bradūnas galėtų, be abejo, nesunkiai atsakyti, kad jis talento būtinumo neminėjęs, kaip savaime suprantamo dalyko. **Skeptikas gi atsakytų, jog ir tos Bradūno savo kertinei paraštei pasirinktos antraštės nereikėjo irgi — kaip savaime suprantamo dalyko. Tegu šie pradiniai pasisakymai reiškia tik ezoterišką ginčą su išvada, jog niekad nereikia skubėti ko nors suabsoliutinti. Atrodo, jog kūrybos pagrindą sudaro eilė dalykų, o netik kuris nors vienas vienintelis.**

Savo mintis Bradūnas toliau tęsia taip: **„...Kol tauta nėra laisva, kol ji pati negali spręsti savo istorinio likimo, tol ir pavergtosios tautos rašytojui, muzikui ir dailininkui yra atimta jo tikroji plunksna, instrumentas ar teptukas, o įbrukti į rankas tik prasčiausios rūšies nenormalaus gyvenimo pakaitalai.**

Ir tai nėra koks piktas išsigalvojimas. Tai yra istoriniais faktais pagrįsta išvada. Raskite jūs pasaulyje tautą, kuri savo kultūrinės kūrybos viršūnes būtų pasiekusi svetimųjų okupacijoje. . ."

Čia ir vėl skeptikui daug kas užkliūva. Nenorėtumėm pradėti ginčo dėl to, kas yra „kultūrinės kūrybos viršūnės". Manytumėm tik, jog čia Bradūnas būtų galėjęs galvoti daugiau apie gyvas negu mirusias tautas. Gyvose tautose viskas, nežiūrint laisvės ar nelaisvės, eina kilimo kryptim. Kokiu pagrindu Bradūnas galėjo daryti savo aukščiau cituotus teigimus, turėdamas galvoje K. Donelaitį, S. Daukantą, Maironį, M. Čiurlionį, Vaižgantą, Kudirką bei kitus lietuvių XIX-jo ir XX-jo pradžios kūrėjus? Kurioje nepriklausomoje Lietuvoje jie sukūrė savo pagrindinius įnašus mūsų tautos kultūros lobin? Adomas Mickevičius, C. Norvidas, Moniuška, Paderevskis, neskaitant eilės kitų Lenkijos XIX-jo šimtmečio kūrėjų, mažai dar tepralenktų šiandien, kūrė ne nepriklausomoje pilsudskinėje Lenkijoje, bet, deja, caristinėje okupacijoje. O, galų gale, nevardinant kitų, Verdi — kūrė jis nepriklausomoje, laisvoje Italijoje, ar austrų okupuotoje Lombardijoje?

Skeptikui atrodo, jog Bradūnas bando savo kertinėje paraštėje įrodyti kažką gero, bet nereikėtų gi ta proga jam nesiskaityti su faktais (kitokiais negu k. brd. atrinktais) ir su elementarine logika. O, svarbiausia, ar tikrai vertėtų talentingam žmogui okupuotoje Lietuvoje nuleisti rankas, pamesti plunksną vien todėl, jog Bradūnas — žadamos išleisti išeivijos poezijos rinkinio redaktorius — mano, jog iš tautos, kovojančios Lietuvoje, negali kilti nieko gero?

ALT POLITINĖS IŠMINTIES PAVYZDYS

1971 kovo 5 d. *Darbininko* vedamasis atidengė ALTos buvusio pirm. E. Bartkaus ir esamo pirm. K. Bobelio intervencijas JAV departamente prieš vadinamos Valiuko kongresinės rezoliucijos vykdymą. *Darbininkas* sako turįs *pro memoria* apie minėtų žmonių pokalbį Valstybės departamente šių metų Vasario 16 proga. Jei tai yra tiesa, kyla rimtas klausimas, ar esamoji ALTos vadovybė yra kompetentinga atlikti savo uždiuotį ir ar ji verta visuomenės pasitikėjimo. Reikia tikėtis, kad ALTos vadovybė šį savo žygį viešai paaiškins. Tuo tarpu skaitytojui pateikiame ištrauką iš minėto vedamojo.

Veikėjų dėl Lietuvos laisvės ryškėja labiau nei bet kada du sparnai. Jie lygiai siekia Lietuvai laisvės, bet nevienaip supranta kelius į ją.

Prieš akis yra pro memoria, atpasakojanti tą pokalbį, įvykusį Washingtone vasario 16.

Vienų kelias. — Pro memorijoj teigiama, jog Alto pirmininkas ir buvęs pirmininkas sakė kreipęsi į valstybės departamentą, kad nebūtų duodama eigos Kongreso rezoliucijai 416, kuri skatino prezidentą Baltijos valstybių bylą kelti Jungtinėse Tautose.

Antrų kelias. — Kelti Baltijos valstybių klausimą, kur tik galima, kad jis nebūtų palaidotas tyloje, nes laikas veikia Lietuvos nenaudai, jei nebus laiko veikla neutralizuojama naujais šauksmais už laisvę prieš pavergimą.

Antrasis kelias buvo pasirinktas vadinamo Rezoliucijai remt komiteto, pirmininkaujamo L. Valiuko ir sudaryto ne tik iš lietuvių, estų, latvių, bet ir iš amerikiečio kito tautinio kilimo. Rezoliucijos iniciatoriai siūlė tada, kad iniciatyvą perimtų Altas. Altas stojo prieš. Ir tik tada, kai Kongresas rezoliuciją priėmė, Alto sekretoriaus laikraštis ėmė aiškinti, jog tai ne vieno Rezoliucijai remti komiteto nuopelnas.

Dabartinė Alto vadovybė žingsnį padarė toliau už savo pirmatakus: jei tada Altas rodė rezoliucijai opoziciją spaudoje, tai dabar aktyviai intervenavo patį departamentą, kad rezoliucija būtų nuslopinta.

Antrų kelias — tas antrasis sparnas yra radikalesnių siekimų. Reikalauja ofenzyvos, aktyvių politinių veiksmų iš JAV vyriausybės už Baltijos valstybių laisvę. Jis taria, kad valstybės departamento politika, siekdama nuolaidom laimėti Sovietų palankumą, nėra palanki Lietuvos laisvės reikalui. Dėl to šio sparno žmonės aštriau ar švelniau šią politiką kritikuoja. Vadinama „nepripažinimo politika" praktiškai esą laužoma, kaip tai parodė Kudirkos atvejis. . .

Pirmųjų kelias — išlaukimo ir susiderinimo su valstybės departamento linija. Altas pasisakysiąs visados prieš tokią politiką, kuri nesutaptų su Amerikos politika. Kas prašymu nepasiekiama (kaip nuolatinis komitetas Kongrese pavergtų tautų reikalam, lietuviškos programos Laisvosios Europos radijo siuntose, sumų atblokavimas Lietuvos atstovybei prie Švento Sosto ir kt.), tenka atidėti ir tenkintis departamento deklaracijom, kad Amerika laikosi „nepripažinimo politikos".

Antrųjų kelias yra veiksmo kelias, veiksmo ir tai dabar. Jei nepasiekiama prašymu, reikia veikti opiniją demonstracijom, manifestacijom — kad būtų paveiktas departamentas, kaip buvo paveiktas ir senato politinės komisijos pirmininkas Fulbrightas rezoliucijos atveju.

AR GRAUDA - GLIAUDA?

Jau kuris laikas *Dirvoje* rašo „J. Grauda", *kiekviename* numeryje pateikdamas juokingai liūdnų, dažniausia skaitytojui sunkiai suprantamų skilčių. Iš *Dirvos* vedamųjų stiliaus spręstina, kad jis ir šiame darbe pirmauja. Nenuostabu, jog daug kam kilo klausimas, kas yra ta nauja žvaigždė? Šį klausimą bando atspėti Henrikas Nagys, kurios *Nepriklausomoje Lietuvoje* (1971.III.3) taip rašo:

Atsimenu, prieš keliasdešimt metų, Lietuvoje, mano tėvas (nepriklausęs jokiom partijom) kartą pasakė man su tokia kieta žemaitiška pašaipa: „Žiūrėk, tas apsitvėrė daržą tvora su Gedimino ženklais". (Taigi, berods, to paties didžiojo kunigaikščio, kuris esąs pasakęs: „Greičiau plienas sutirps į vašką. . ." — kaip jau pradžioje buvo sakyta).

Ir tikrai — to piliečio kiekvienas tvoros statinys buvo užbaigtas gražiu Gedimino stulpu — Tikras patriotas — pasakysite man? . .

Be jokios abejonės. Tik tokia mažytė bėda. To piliečio pavardė buvo kažkodėl Kreivanosis, ir, bolševikams pirmą kartą okupavus Lietuvą, jis skubiai pakeitė tvoros statinių galvutes į penkiakampes žvaigždes. Tiesa — beveik pamiršau paminėti — ir pavardę vėl į Krivonosov.

Prisimena man toji istorija, mąstant apie literatūrinius parazitus bei nuodų purkštimą, todėl, kad jau keliolika savaičių tautininkų laikraštyje „Dirvoje" kažkoks Grauda užvertė puslapius savo keista rašliava.

Iš pradžių atrodė, kad „Dirva" demonstruoja savo skaitytojams išpuolius prieš Jablonskio gramatiką ir Kuzminskio sintaksę. Tačiau po kiek laiko ėmė aiškėti, kad čia darbuojamasi patentuoto pasimetėlio, pliekiančio pseudopatriotine plunksna. Aha.

Nuo Vinco Kudirkos laikų dar tokio Kruglodūrovo nebuvo mūsų tarpe. Jo stilius (tai yra gramatikos ir sintaksės klaidos) kažkaip artimai kvepia tokio (keleriopo) „Draugo" romanų konkursų laimėtojo Jurgio Gliaudos gamyba. Tas pats slaviškas sakinys. Ta pati graždanka. Ta pati — geriausio iš geriausiųjų — poza. Tas pats įkyrus rusiško antstolio atkaklumas bei bukumas, anot „Kuntaplio". . .

. . .Viešpatie mano, negi mes tikrai nebegalime vieni kitų išdergti be svetimšalių pagelbos? Negi mes nebesugebame patys išsivanoti — padoriai, tautiškai ir krikščioniškai — be graudų? Argi tikrai nebeįstengiame pasijuokti iš savo motinos žodžio patys vieni, savo tarpe, be svetimų prokurorų? . .

Pone Juliau Smetona, štai kuriam reikia papurkšti šio bei to. Vardan tauraus neolituaniško Pro Patria. . .

LITUANISTINĖ MOKYKLA ŽURNALISTAMS?

Sunku pageidauti dabartinėmis sąlygomis labai geros, taisyklingos kalbos mūsų spaudoje. Todėl tenkinamės ir vidutinio gerumo kalba. Tačiau reikia laikyti nepakenčiama, kai ji smunka žemiau vidutiniškumo, ypač kai tokią kalbą vartoja ne mūsų jaunimas, o senimas, ir kai laikraščiai deda tokia kalba parašytus straipsnius, jų kalbos visai netaisydami. Štai, pavyzdžiui, *Dirvos* (1971.I.22) net vedamasis (editorialas) parašytas tokia kalba, jog sakytum, kad tai kokio lituanistinės mokyklos mokinio rašinys, nors tai greičiausia rašytojo kūrinys. Sprendžiama iš to, kad jis rašo, kokius rašytojus dėti į mūsų enciklopediją anglų kalba ir kokių nedėti ir kaip apie juos rašyti.

Iš 30 su viršum to rašinio sakinių didesnė pusė jokio mokinio rašiny negalėtų likti nepataisyta, ir toks rašinys negalėtų būti vertinamas patenkinamai. Autorius, pavyzdžiui, rašo, kad ta enciklopedija „yra *pirminis* šaltinis mus pažinti". *Pirminis* reiškia *pirmas, ankstesnis, primityvus.* Negi toji enciklopedija bus pirmas ar primityvus šaltinis. Tur būt, norėjo pasakyti, kad tai bus *pagrindinis* šaltinis, bet, deja, nepasakė. Bet čia tik tikslumo reikalas. O štai keletas kalbos bei logikos puikaus „derinimo" pavyzdžių: 1) „Ir čia jau sukėlęs *duke* ir *prince* atatikmuo kunigaikščiui kelia nemažai abejonių", 2) „Didysis kunigaikštis priimtiniai skamba Grand Duke darinyje", 3) „Bet daugis slavų (kodėl slavų — *Akir.*) pavadintų didžiųjų kunigaikščių lotyniškai buvo tituluojami rex, todėl kompromiso vardan būtina juos ir vadinti King and Grand Duke titulais" (Vadinas, kur lotyniškai rašoma rex, lietuviškai pagal autorių turėtų būti King and Grand Duke — *Akir.*), 4) „Į daugį mūsų kultūrinio reiškimosi *įvykius* kitataučiai buvo atsiliepę", 5) „Veikalą *atstatoma* pasaulio akistaton". Kodėl atstatome? Ar jis buvo kada sugriautas? Kodėl nepasakyti žmoniškai ir suprantamai: veikalą parodome pasauliui?

Jei rašytojas taip rašo, o redaktorius tai aprobuoja, tai kyla klausimas, ar nereikėtų jiems įsirašyti į kokią lituanistinę mokyklėlę. Jos yra naudingos, nes turime jaunuolių, tas mokyklas baigusių, kurie truputį taisyklingiau parašo.

APIE SLA KULTŪRINĮ ĮNAŠĄ

Susivienijimas Lietuvių Amerikoje — didelė ir turtinga fraternalinė organizacija, valdanti milijonus dolerių. Niekam nė paslaptis, kad ši organizacija, kaip ir jos katalikiškasis atatikmuo, valdosi oligarchiniai ir, iš tikro, nėra niekam atsakinga. Paskutiniu metu spaudoje pasirodė kritiškų straipsnių apie SLA ir jos diktatūrišką valdžią, nepripažįstančią konstruktyvios kritikos. Į tai šios organizacijos atstovai paprastai labai karštai reaguoja. Vienas iš užmetimų šioms fraternalinėms organizacijoms yra ypač skaudus, jog jos, toli gražu, neatiduoda savo duoklės lietuvių kultūros ir laisvės reikalams paremti. SLA vadovybė tokios kritikos akivaizdoje reaguoja stereotipiškai — niekeno „biznis" rūpintis kitų kišene. Vistik, SLA yra visuomeninė organizacija ir jos veikla negali nerūpėti visuomenei, kaip ir jos pinigo skirstymas nėra visiškai privatus reikalas. Kur nueina SLA pinigas, neseniai aprašė A. Lukas *Nepriklausomoje Lietuvoje* (1971.I.27). Pateikiame keletą A. Luko straipsnio ištraukų.

SLA prezidentas ir tarybos nariai per „Tėvynę" įvairiais būdais stengiasi prie SLA pritraukti galimai daugiau narių, bet jokiu būdu negali užpildyti nubyrėjimo. 1970 m. birželio mėn. New Yorke, 56-to seimo metu, Detroito delegatas V. Alantas norėjo kiek plačiau pasisakyti dėl seimo raporto ir aplamai SLA reikalais, tačiau SLA prezidentas pagrasino ne tik pašalinti iš salės, bet net teismu. O viceprezidentas S. Gegužis reikalavo pirma raportą priimti ir tik po to pasisakyti dėl to raporto atskirų punktų (plg. „Naujienos", 1970 m. liepos 2 d.). Kokią gi prasmę gali turėti diskusijos, kai raportas jau priimtas? Aišku savaime, kad pirmojo įžūlus elgesys su seimo teisėtais delegatais, o antrojo silpna orientacija organizacinėme darbe tik atbaido žmones nuo SLA ir sukelia nereikalingo nepasitenkinimo.

Kai 1968 m. Chicagoje buvo 55-tas seimas, prabangioms hotelio salėms ir prašmatniam baliui buvo išleista per 10 tūkstančių dolerių. Aukų įvairiems reikalams, tame skaičiuje ir kelių mirusiųjų vainikams bei paminklams, dviejų metų bėgyje buvo paskirta tik 1.226,50 dol. Ir palyginkime dabar SLA prezidento ir tarybos dosnumą seimo reikalams su auka kilniems tikslams.

Jei to seimo išlaidos būtų per pus sumažintos ir 5-6 tūkstančiai dolerių būtų paskirta moksleivių-studentų pašalpai, tai tėvai ir jaunuoliai mielai prisirašytų prie SLA, nes aiškiai matytų, kad iš šios organizacijos galima ko nors gero susilaukti.

Pristeigta daug įvairiausių fondų su keletu šimtų dolerių kapitalo. Imkime kad ir Karo fondą su 1.522 dol., Emigrantų fondą su 1.206 dol. kapitalo ir dar daug panašių. Tų fondų skaičius neturi jokios praktiškos reikšmės, daugumą jų galima sujungti į vieną ir rezultatas būtų tas pats, bet būtų išvengta biurokratinio popierizmo ir nereikalingo darbo personalui.

Įvairiausių komisijų SLA rėmuose irgi netrūksta. Jų gal daugiau, kaip kokioje valdžios ministerijoje (o yra dar ir komisijų komisija — apsoliutus biurokratizmas.) Kas įdomu, kad tų komisijų nariai neblogai apmokėti. 1968-1969 metais įvairioms komisijoms buvo išleista 15.628,42 dol.

Kai SLA prezidentas ir tarybos nariai dedasi dideliais Lietuvos patriotais, tai gal jie galėtų atsakyti taip pat per spaudą, kiek gauna už įvairius posėdžius Vliko, Altos, Batuno ir kitų veiksnių įvairios komisijos?

Dviejų paskutinių metų bėgyje „Tėvynė" SLA kasai kainavo 41.416,05 dol. Ar šio laikraštuko leidimui yra reikalingas specialus redaktorius ir spausdinimo priemonės, ar jis pateisina savo egzistenciją ir įdėtas išlaidas, ar negalima būtų susitvarkyti kitaip, kad sutaupius SLA kasai keletą tūkstančių dolerių ir tais pinigais paremti kultūrinius-tautinius reikalus ir ar SLA prezidentas bei tarybos nariai apie tai kada pagalvojo bei pasvarstė?

Štai, tik dalelė SLA administracinių išlaidų: algos vedėjams ir tarnautojams per 2 metus — 76.391 dol., vedėjų ir komisijų išlaidos — 15.628,42 dol., 1968 m. seimas Chicagoje — 10.163,36 dol., algos spaustuvės tarnautojams — 22.515,71 dol., „Tėvynės" leidimo išlaidos — 19.100,34 dol. Kuopų organizatoriams — 5.491,23 dol. . .

Čia nėra išvardinta daugybė smulkesnių išlaidų, kaip kad daktarams kvotėjams, kuopų fin. sekretoriams, raštinės išlaidos ir t. t.

LIETUVOS SPAUDOS APŽVALGA

APIE MIRUSIUS MOKO TIK GERAI

Anot R. Šarmaičio (*Mokslas ir gyvenimas*, 1970, nr. 11), 1970 metais Lietuvoje buvo 116 603 komunistai (nariai ir kandidatai). Tai žymus padidėjimas, palyginus su ankstyvesniais metais:

1945 m. — 3,536
1953 m. — 36,178
1959 m. — 49,114
1966 m. — 93,967
1968 m. — 105,418

Partijos istorijos instituto docentas Romas Šarmaitis tvirtina, kad „pagal užsiėmimą dauguma komunistų yra darbininkai ir kolūkiečiai". Šitam savo, švelniai tariant, nelabai sąžiningam tvirtinimui paremti, R. Šarmaitis nurodo, kad 1966-1970 metų laikotarpyje nuo 67.8% iki 71% komunistų dirbo materialinės gamybos šakose, iš jų 31-34% pramonėje, maždaug 26% — žemės ūkyje.

Rimtesni sovietiniai šaltiniai paprastai nurodo jiems palankius statistinius duomenis, gi mažiau propagandiniai naudingus duomenis arba visai nutyli, arba skelbia tiktai kai kuriuos padidėjimo nuošimčius. Menkesni propagandistai tačiau nepajėgia atsispirti pagundai dalykus truputį „pagražinti". Apie tai, kaip, norėdamas įrodyti sovietinės Gudijos pranašumą prieš nepriklausomą Lietuvą, R Šarmaitis ėmė skaičiuoti... traktorius, jau rašėme *Akiračiuose.*

Šį kartą jo straipsnis skirtas dar naivesniems skaitytojams. Darbininkų ir kolūkiečių nuošimtis kompartijoje nėra jokia paslaptis. Sovietiniai šaltiniai, pavyzdžiui, nurodo, jog 1968 metais darbininkai tesudarė 28.3% kompartijos narių Lietuvoje, gi kolūkiečiai — vos 15.9%. Dauguma (50.7%) sudaro tarnautojai. Tačiau, dalis tarnautojų ir valdančiosios (ne darbininkų) klasės žmonių dirba pramonėje (direktoriai, ir pan.), o dalis žemės ūkyje. Šiuos faktus „pamiršęs", partijos istorijos docentas ir padaro labai „sąžiningą" išvadą — dauguma komunistų — darbininkai ir kolūkiečiai.

Kad partijos daugumą sudaro ne darbininkai ir ne kolūkiečiai, bet tarnautojai (t. y. „buržua") ir kad partija norėtų padidinti darbininkų ir valstiečių skaičių savo tarpe, yra nekartą rašę rimtesni komunistų vadovai.

Komunistų partijos narių užsiėmimas mums nėra nei labai aktualus, nei įdomus. Ir šią naivią šarmaitinę akrobatiką su gerai žinomais faktais paminėjome tik dėl informacijos.

Objektyvumo dėlei verta paminėti ir tai, kad dauguma specialistų parašytų straipsnių sovietinėje spaudoje yra rimti, dalykiški ir neretai įgalina skaitytoją susidaryti visai neblogą vaizdą apie Lietuvos gyvenimą. Prie tarybinės spaudos nepripratusiam skaitytojui tačiau nuolat iškyla klausimas — kaip atskirti rimtų žmonių rimtus straipsnius nuo šarmaitiškų niekelių.

Minėtame R. Šarmaičio straipsnyje yra ir viena įdomi smulkmena — nurodytas lenkų nuošimtis kompartijoje. Taigi, 1970 metų pradžioje Lietuvos kompartijoje buvo 78,255 lietuviai, t. y. 67.1%, 23,341 rusas (20.0%), 4273 lenkai (3.7%), 2664 žydai (2.3%). Įdomu, kad lietuvių komunistų nuošimtis gerokai mažesnis už lietuvių gyventojų nuošimtį (apie 80% gyventojų lietuviai). Rusų komunistų nuošimtis daugiau negu dvigubai didesnis už rusų gyventojų nuošimtį. Populiariausias komunizmas Lietuvos žydų tarpe — jų komunistų nuošimtis maždaug du su puse karto didesnis už gyventojų nuošimtį. Mažiausia komunizman linkę Lietuvos lenkai — komunistų partijoje jų nuošimtis perpus mažesnis už gyventojų nuošimtį.

Kodėl Lietuvos lenkų tarpe yra beveik penkis kartus mažiau komunistų, negu žydų tautinėje mažumoje, galima aiškinti įvairiai. Visų pirma, Lietuvos lenkai daugumoje kaimiečiai, o kaime komunistų mažiau. Žydai beveik visi gyvena miestuose. Jų dauguma yra specialistai, mokslo darbuotojai, tarnautojai, žodžiu, — valdančios klasės atstovai. Miestiečiai lenkai gi daugumoje darbininkai, užtai ir jų skaičius kompartijoje labai nedidelis.

Šių metų pradžioje Lietuvoje gyveno 3,160,000 žmonių. Tai maždaug 31,000 daugiau, negu prieš metus vykusio gyventojų surašymo metu, kas maždaug atitinka natūraliam gyventojų prieaugiui.

Jauniausioje Lietuvos aukštojoje mokykloje — Vilniaus inžinerinės statybos institute — atidarytas architektūros fakultetas. Jame mokysis visi architektūros specialybės studentai, iki šiol studijavę Kaune ir Vilniuje. Tai penktas šio instituto fakultetas. Naujo fakulteto dekanas yra docentas Jurgis Vanagas.

Garbėtroškiškai

Gruodžio 5 *Literatūra ir Menas* persispausdino lenkų jumoristo Zbignievo Lengreno karikatūrų ciklą, pavadintą „kaip fotografuotis". Viena šių karikatūrų, nurodanti, kaip fotografuotis garbėtroškoms, atrodo skirta šių dienų... muravjovams ir jelbžykovskiams.

Ši karikatūra tinka, be abejo, Lietuvos mokslų akademijos cenzoriams, kurie tiksliųjų mokslų darbus leidžia spausdinti tik rusiškai. O šiai rusifikacijai pateisinti aiškina, kad kitaip spausdinant niekas nesupras. Toks mat jau visų mažų tautų likimas... Ir vargšas Bethovenas būtų likęs neatpažintas, jei statula nebūtų paaiškinta net ir „vyresniems broliams" suprantama kalba. Blogai tiems mažiesiems su negabiais „vyresniaisiais broliais"...

Kažin, ar suprato *Literatūros ir meno* vyr. redaktorius V. Radaitis, ką jis čia spausdina. O jei ir suprato, tai visvien padėtis be išeities. Išmesti vieną karikatūrą iš ciklo tik todėl, kad ant jos rusiškos raidės, taip pat pavojinga. Apkaltintų buržuaziniu nacionalizmu.

„Sakoma, kad apie mirusį reikia kalbėti gerai arba iš viso nieko nesakyti. Pasirodo, leidinukas „Lietuviai Amerikos Vakaruose" nesilaiko šios taisyklės". Taip rašė vasario 4 d. *Gimtasis kraštas.* O vasario 18 d. tas pats *Gimtasis kraštas* jau rašo truputį kitaip.

„Pasirodo, vienas žinomų emigracijos „Veiksnių", M. K-čius, buvo surašęs priešmirtinį testamentą, kuriame prašė neskusti jam barzdos: esą paskutinio teismo dieną norįs atrodyti taip, kaip gyvenime.

Itin neapdairus pageidavimas — juk jam dėl kaikurių darbelių paskutinio teismo dieną reikėtų netiek afišuotis, o kiek galint maskuotis."

Taip vulgariai *Gimtasis kraštas* paminėjo neseniai išeivijoje mirusį prel. M. Krupavičių. O tie „kaikurie darbeliai", dėl kurių taip susijaudino draugai šio komunistinio laikraščio redakcijoje, turbūt bus žemės reforma. M. Krupavičius dalino dvarų žemes bežemiams ir mažažemiams lietuviams tada, kai savos liaudies velniop išvaryti visokie kapsukai tebesirūpino savo „bielaruskom" respublikom.

Na, bet tai jau politika. O kultūrinių ryšių su užsienio lietuviais laikraščiui, ypač kalbant apie mirusius, linkime išlikti kultūringesniam, negu tas vargšas Amerikos Vakarų leidinukas...

Žurnalistas Albertas Laurinčiukas, ilgą laiką buvęs sovietinės spaudos atstovu JAV, grįžo į Lietuvą ir paskirtas *Tiesos* vyriausiu redaktoriumi. Viešai tai dar nepaskelbta, nes redaktorių paskyrimai pranešami, visų pirma, kompartijos suvažiavime, o tas suvažiavimas, turėjęs įvykti vasario mėn. pradžioje, jau dukart atidėtas.

Buvęs *Tiesos* redaktorius H. Zimanas dabar redaguos *Komunisto* žurnalą. Lietuvoje kalbama, jog Zimanas buvo pažemintas ne dėl savo kaltės — spekuliuojant pagauta jo žmona.

A. Laurinčiuko vieton žurnalistiniam darbui į JAV išvyko Apolinaras Sinkevičius. A. Sinkevičius yra apie 40 metų amžiaus, gimęs Žemaitijoje, Papilėje, studijavęs lietuvių kalbą Vilniaus ir Šiaulių pedagoginiuose institutuose. Iki šiol A. Sinkevičius dirbo „Žinijos" paskaitininku apie užsienio valstybes ir Vilniaus televizijos užsienio politikos komentatoriumi.

JAV mokslų akademijos pakviestas Amerikoje lankosi Vilniaus universiteto matematikos prof. V. Statulevičius.

Lietuvos pramonės įmonių tarpe Mažeikių kompresorių gamykla iki šiol buvo viena iš moderniausių. Gamykla daro kompresorius, daugiausiai buitiniams šaldytuvms. Įmonė pilnai automatizuota, jos valdymui naudojamos elektroninės skaičiavimo mašinos. Įmonės įrengimai pirkti Japonijoje.

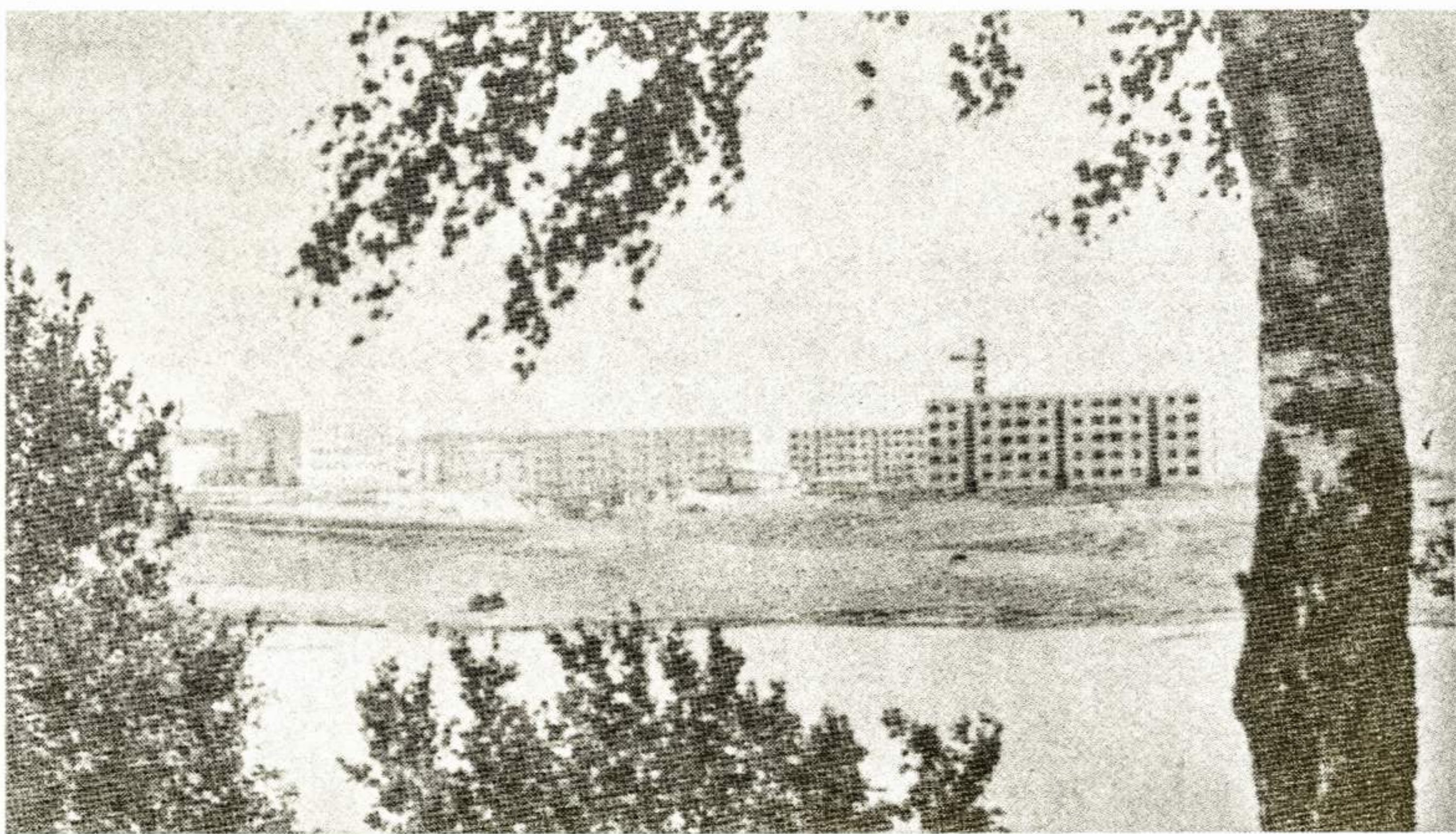
Naujausias „japoniškas" fabrikas Lietuvoje yra Plungės dirbtinės odos gamykla. Šis fabrikas pradėjo veikti tik šių metų pradžioje ir savo pilno gamybinio pajėgumo dar nepasiekė — tai užtruks iki liepos mėnesio. Pirmoji produkcija tačiau jau išleista, ir ta proga Lietuvos spaudoje nekartą buvo pasididžiuota įmonės... japoniškais, čekoslovakiškais ir lenkiškais įrengimais.

Plungė yra vienas iš rajoninių miestų, kurį iki 1980 metų numatoma išugdyti iki 50,000 gyventojų. Šiuo metu Plungėje gyvena apie 15,000 žmonių (1959 metais buvo nepilni 9 tūkstančiai). Didžiausia miesto įmonė šiuo metu yra „Lietuvos audiniai". Prieš karą joje dirbo apie 200 darbininkų. Dabar fabrikas perstatytas ir išplėstas, dirba apie 1500 darbininkų.

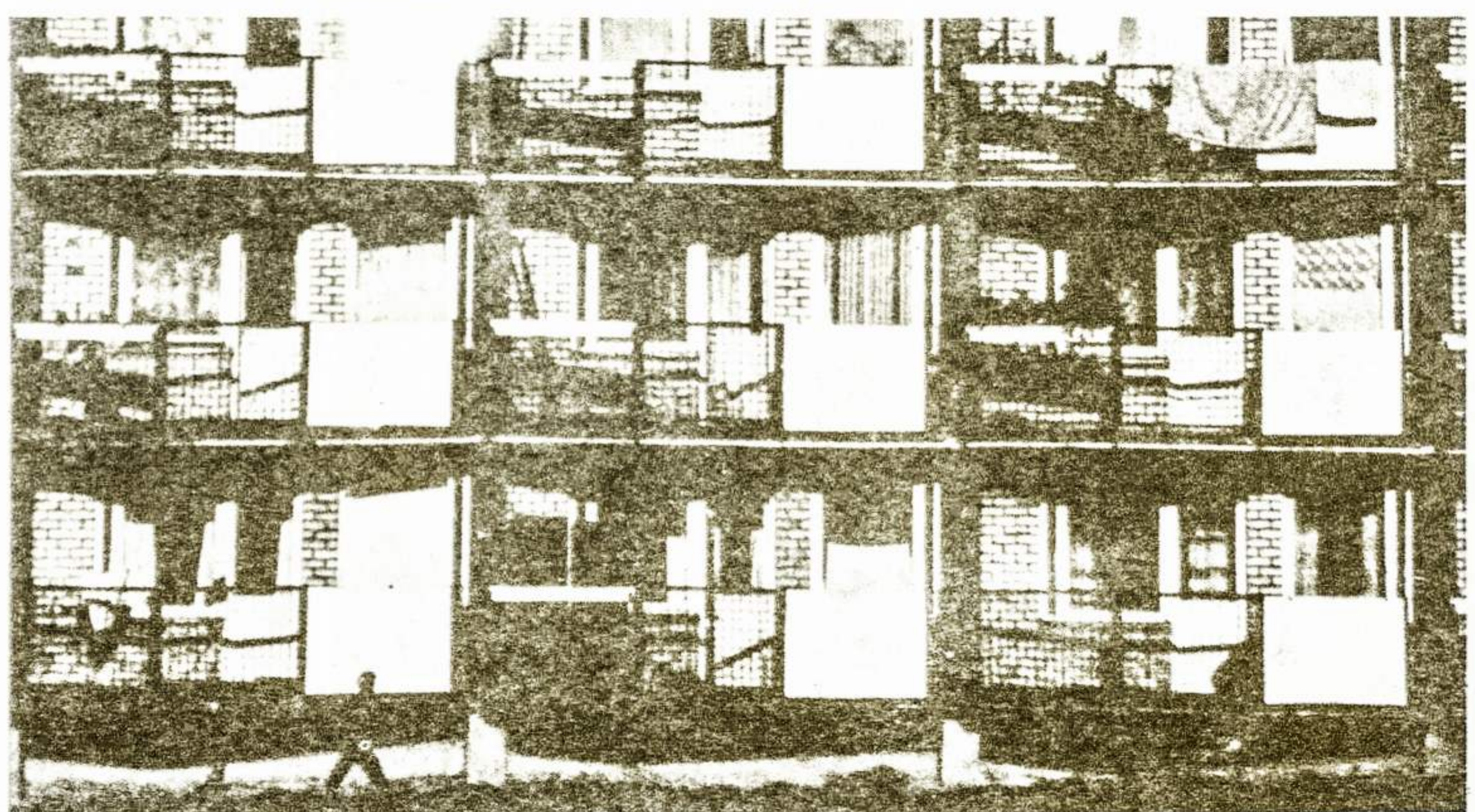
Sovietinės spaudos duomenimis, per paskutinį penkmetį mieste pastatyta apie 1000 butų, trys vaikų darželiai, didžiausia Lietuvoje rajoninė ligoninė. Pramonės rajono centre veikia nauja katilinė, kurios galingumo turėtų užtekti ir dabar statomoms bei projektuojamoms įmonėms.

Pro miestą tekanti Babrungo upė užtvenkta, prie tvenkinio įrengtas parkas. Ateityje numatoma statyti didelį modernaus pašaro — šienainio kombinatą, kuris jau dabar spaudoje vadinamas Plungės milžinu. Šiam „milžinui" įrengimus numatoma pirkti Amerikoje.

Netoli Plungės, Rietavo miestelyje numatoma statyti didelį baldų fabriką. Visi šie planai rodo, kad 1980 metais Plungė greičiausia bus didžiausias Žemaitijos miestas. Taip bent šio miesto ateitis vaizduojama tarybinėje spaudoje ir propagandoje.

Nauji namai Plungėje prie užtvenkto Babrungo.

Dabartinės butų statybos Lietuvoje pavyzdys: butai lyg sukrautos konservų dėžutės. Kažin ar žmonės netaps sardinėm...

LIETUVOS EKONOMIKA

NAUJO PENKMEČIO PLANAS

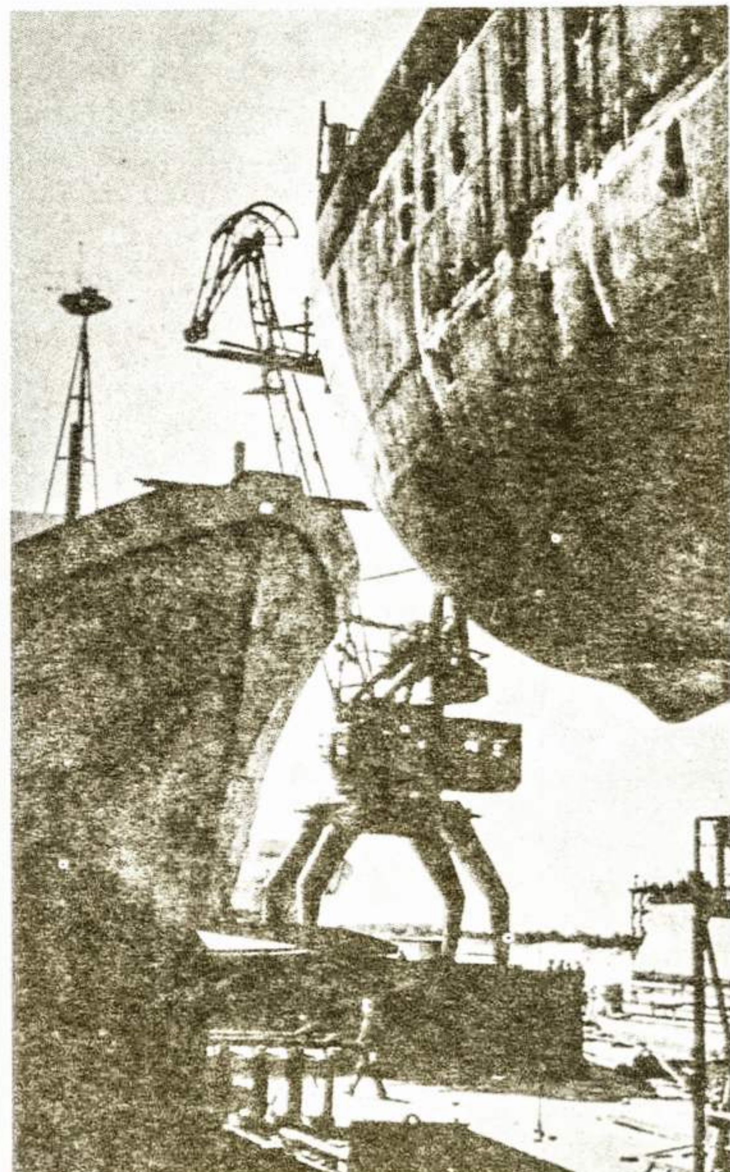
Vasario pabaigoje paskelbtas naujo penkmečio (1971-75) planas. Jį sekantį mėnesį svarstys ir, be abejo, priims TSRS Komunistų partijos 24-tas suvažiavimas.

Sovietiniai penkmečio planai praeityje yra pagarsėję savo atitrūkimu nuo gyvenimo tikrovės. Mūsuose todėl yra susidaręs įprotis į juos žiūrėti kaip į propagandinę skaičių pasaką. Tačiau paskutinių dešimties metų laikotarpyje Lietuvos (ir kitų Maskvos valdomų kraštų) ekonominio gyvenimo pasikeitimai yra gana artimi buvusiems penkmečių planams. Manome todėl, jog verta atydžiau susipažinti su Lietuvą valdančios partijos planais ateinantiems penkiems metams.

Pradžiai, — pora įdomesnių bendro Sov. Sąjungos plano ištraukų:

Visų pirma plane numatyta žymiai suartinti kaimo ir miesto gyventojų gyvenimo lygį. Kolūkių darbininkų atlyginimą numatoma priartinti prie tokį pat darbą dirbančiųjų tarybinių ūkių darbininkų. Ši plano dalis įdomi todėl, kad tai, ką šiuo klausimu planas numato ateičiai, Pabaltijyje jau yra beveik įvykę. Lietuvos, Latvijos ir Estijos kolūkių gyventojai, palyginus su miesto gyventojais, tapo reliatyviai pasiturinčiais (plačiau šis klausimas buvo paliestas dr. R. Taagepera straipsnyje *Akiračių* 1970 lapkričio mėn. numeryje). Kolūkiečių atlyginimai Lietuvoje taip pat jau susilygino ir net pralenkė tarybinių ūkių darbininkų atlyginimus.

Pramonės plane išsiskiria automobilių gamyba. Jei bendrą pramonės gamybą planas numato padidinti 42-46 nuošimčiais, tai sunkvežimių gamybą tikimasi padidinti 1½ karto, o lengvųjų automobilių — net 3,5-3.8 karto. Nežiūrint kiek pavyks (ar nepavyks) šioje srityje įgyvendinti penkmečio pažadus, šitoks išskirtinas dėmesys automobiliams yra gana reikšmingas. Mat automobilis yra tapęs Amerikos ekonominio gerbūvio simboliu. Gi Sov. Sąjungos gyventojų tarpe (ypač jaunimo) jaučiamas gana didelis nepasitenkinimas

Klaipėdos laivų statykloje.

ankstyvesniais neįvykdytais pažadais pasivyti ir pralenkti Ameriką. Apie Amerikos pralenkimą planas, žinoma, nekalba. Tačiau toks išskirtinas dėmesys automobiliams, atrodo, yra partijos bandymas sustiprinti savo įtaką komunizmu nusivylusioje visuomenėje ekonominėmis priemonėmis, visų pirma — padidinant labiausiai trūkstamų gaminių (t. y. automobilių) gamybą.

Plane taip pat atsispindi darbo jėgos trūkumas. Todėl pramonės gamybos padidėjimas numatytas mažesnis negu praėjusį penkmetį, nežiūrint kad kapitaliniai įdėjimai bus didesni. Žymiai didesnis dėmesys skiriamas darbo našumo didinimui, visų pirma — automatizacijos pagalba. Didinant darbo našumą, tikimasi susilaukti iki 90% visos gamybos padidėjimo. Tai ypač reikšminga Lietuvai, ir bendrai Pabaltijui. Darbo jėgos trūkumas pačioje Rusijoje reiškia, jog mažėja kolonizacijos pavojus.

LIETUVA PENKMEČIO PLANE

Lietuvoje planas numato padidinti pramonės gamybą 46-49 nuošimčiais, žymiai išvystant daug metalo nereikalaujančių mašinų gamybą, lengvąją ir maisto pramonę. Atrodo, jog dėl darbo jėgos trūkumo Lietuvoje pramonė nebebus ugdoma pagreitintu tempu. Palyginimui — plane numatyti pramonės gamybos padidėjimai:

Rusijoje	44 - 47%
Ukrainoje	38 - 41%
Gudijoje	50 - 53%
Uzbekijoje	46 - 49%
Kazachijoje	57 - 60%
Gruzijoje	39 - 42%
Azerbaidžane	43 - 46%
Lietuvoje	46 - 49%
Moldavijoje	56 - 59%
Latvijoje	35 - 38%
Kirkizijoje	45 - 48%
Tadžikijoje	37 - 40%
Armenijoje	60 - 63%
Turkmenijoje	50 - 53%
Estijoje	36 - 39%

Ypač ryškus pramonės ugdymo sulėtinimas Latvijoje ir Estijoje, kur darbo jėgos trūkumas didžiausias, o gyventojų prieauglis — mažiausias. Lietuvos pramoninimas kolkas didesnis už Latvijos ir Estijos, visų pirma, todėl, kad tikimasi dar rasti laisvos darbo jėgos kaime.

Atskiroms pramonės šakoms Lietuvoje numatyti tokie padidėjimai: elektros gamybai — 1.5 karto, mineralinių trąšų — 1.7, audinių — 1.8, šaldytuvų — 3.5 ir baldų — 1.7 karto.

Palyginus su praeitu penkmečiu, Lietuvoje sumažėjo plane numatytų naujų stambių fabrikų skaičius. Stambiųjų statybų tarpe numatyta atiduoti naudojimui pirmą naftos valyklos eilę Mažeikiuose, 2 naujus 300 000 kW blokus Elektrėnų šiluminėje jėgainėje, pirmuosius šiluminės elektros centrinės agregatus Kaune. Ignalinoje planuojama drenažo vamzdžių gamykla, Utenoje — mėsos kombinatas ir stambi konservuoto pieno gamykla. Toliau numatyta plėsti Akmenės cemento fabriką ir esančių žemės ūkio žaliavos perdirbimo įmonių pajėgumą.

Žemės ūkis bus toliau specializuojamas pieno ir mėsos gamybai. Nusausinti planuojama 750,000 ha žemės, atlikti kultūrtechninius darbus — 700,000 ha ir įrengti 300,000 ha produktyvių pievų ir ganyklų.

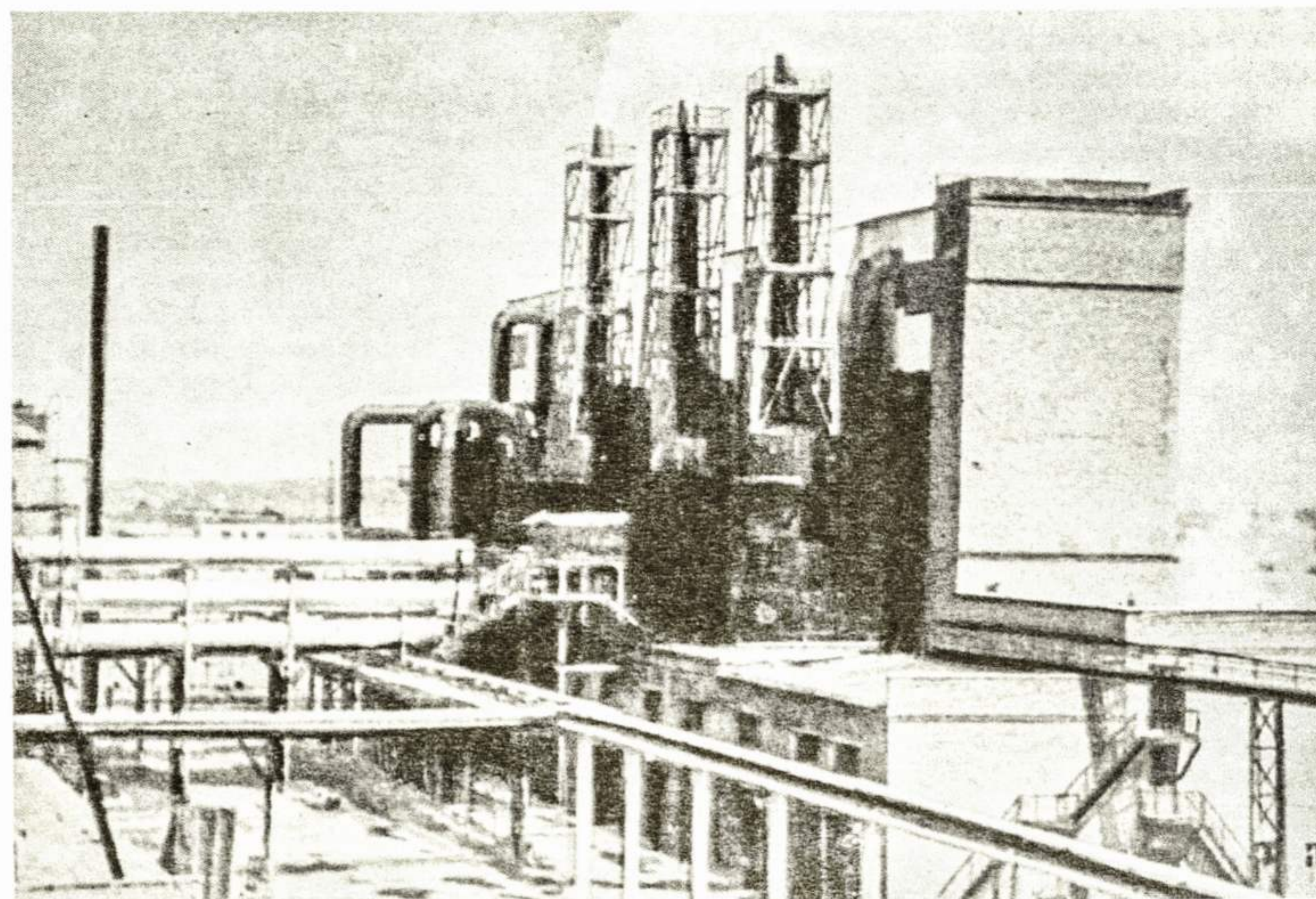
Be to plane numatyta elektrifikuoti Vilniaus geležinkelių mazgą.

PALYGINIMAS SU PRAĖJUSIU PENKMEČIU

Didžiausia šio penkmečio statyba, atrodo, bus Mažeikių naftos valykla. Visų pirma, tenka pažymėti, jog ši valykla turėjo būti statoma Jurbarke ir buvo numatyta baigti praėjusiame penkmetyje. Jos statyba yra labai svarbi Maskvai, nes valyklos pagamintas benzinas patogu eksportuoti per netoliese esantį neužšalantį Klaipėdos uostą. Todėl tuo labiau nuostabu, kad bendras Lietuvos mokslininkų, kultūrininkų ir kompartijos vadovų pasipriešinimas jos statybai Jurbarke buvo sėkmingas. Tuo ne tik pavyko apsaugoti Neringą ir Kuršių marias nuo užteršimo pavojaus, bet ir buvo penkiems metams uždelsta nauja stambi įmonė, kuriai nebuvo nei specialistų nei atliekamos darbo jėgos.

Šiluminės elektros centrinės Kaune pagrindinis tikslas yra teikti miesto gyventojams šilumą — elektros gamyba darbui atlikti yra jai tik antraeilė užduotis. Šiįmonė Kauno miestui yra labai reikalinga, nes esamos katilinės jau dabar žiemą nepajėgia apšildyti miesto namų. Pagrindiniu naujos elektros energijos šaltiniu bus du papildomi blokai Elektrėnų jėgainėje (bendro 600.000 kW galingumo). Lygiai tiek pat Elektrėnų jėgainė buvo išplėsta ir praeitą penkmetį (nuo 1968 metų ji veikia pilnu 1,200,000 kW galingumu). Du papildomi energetiniai blokai jos galingumą pakels iki 1,800,000 kW., t. y. 50% daugiau, negu buvo numatyta statybos pradžioje.

Praeito penkmečio plane buvo numatyta Klaipėdoje pastatyti didelę laivų remonto įmonę. Ji turėjo pradėti dirbti 1970 metais, užimti 50 hektarų plotą. Joje turėjo dirbti apie 10,000 darbininkų. Ji būtų pajėgi remontuoti didelius (25,000 tonų) laivus. Įmonės statyba nevyko pagal planą, vėlavosi. Spauda apie šią statybą nedaug terašo. Tiesa, įmonė jau suremontavo pirmą laivą, tačiau, atrodo, statyba dar ilgai nebus baigta. Naujas penkmečio planas nei apie tolimesnes statybas Klaipėdoje, nei apie Klaipėdos žvejybos ar prekybos laivyno didinimą neužsimena.

Kėdainių trąšos labai prisidėjo prie Lietuvos žemės ūkio našumo pakėlimo.

Akmenės cemento fabrike praeitą penkmetį (tiesa, su pavėlavimu) buvo paleistos į darbą dvi naujos cemento gamybos linijos (penkta ir šešta), padvigubinusios fabriko pajėgumą. Šiame penkmetyje numatyta pastatyti dar dvi linijas.

Panašiu tempu atrodo bus toliau plečiamas ir Jonavos azotinių trąšų fabrikas. Verta paminėti, jog tiek Jonavos azotinių trąšų, tiek Kėdainių fosforinių trąšų fabrikai, atrodo, buvo pačios naudingiausios praeito dešimtmečio statybos Lietuvoje, nors dėl jų Lietuvos ekonomistų nuomonės praeityje buvo labai nevienodos. Tačiau, pasigaminus daugiau trąšų, — žymiai pagerėjo žemės ūkio padėtis.

KUR RUSIJOS ARUODAS?

Išskirtinas plano dėmesys Pabaltijo žemės ūkį specializuoti pienininkystei ir gyvulininkystei nėra atsitiktinis. Pačioje sovietinėje statistikoje ypatingai ryškus prieš 1940 m. Maskvos valdomų kraštų atsilikimas nuo Pabaltijo visose žemės ūkio srityse. Pavyzdžiui, 1968 metais iš vienos karvės buvo primelžta pieno (kilogramais):

Estijoje —	3184
Lietuvoje —	3044
Latvijoje —	2978
Rusijoje —	2304
Ukrainoje —	2226
Gudijoje —	2223
Moldavijoje —	2155
Kirkizijoje —	1959,

o visur kitur — pusantro tūkstančio ar dar mažiau. Pvz. Azerbeidžane tik 728 kg. Bulvių derlingumas (centneriai iš hektaro):

Estijoje —	190
Latvijoje —	158
Lietuva —	153
TSRS vidurkis —	123

Grūdų derlingumas (centneriai iš hektaro):

Moldavija	23.1
Estija	22.4
Lietuva	20.0
Ukraina	18.5
Latvija	18.0
TSRS vidurkis —	14.0

Dar labiau Pabaltijo žemės ūkio pažangą paryškina palyginimas su Kazachstanu. Nežiūrint milžiniškų darbo jėgos ir kapitalo įdėjimų į taip vadinamus „Kruščiovo plėšinius", Kazachijos grūdų derlius iš hektaro — 8.4 centneriai (o 1965 m. tik 3.1 centnerių!) Įsidėmėtina, jog žemės ūkyje nuo Pabaltijo atsiliko net Ukraina, nuo seniai garsi savo žemių nepaprastu derlingumu. Sugebėjimą geriau ūkininkauti pabaltiečiai paveldėjo dar iš Nepriklausomybės laikų. Šis sugebėjimas, palyginus su kitais sovietų valdomais kraštais, ypatingai išryškėjo paskutinį penkmetį, atleidus visą eilę žemės ūkį stabdžiusių biurokratinių varžtų ir aprūpinus ūkį trąšomis.

Čia prabėgomis paminėjome tik stambiuosius penkmečio plano užsimojimus bei palyginome kai kuriuos iš jų su praėjusiu penkmečiu. Nemažiau svarbu tačiau susipažinti ir su tomis ekonominio gyvenimo sritimis, kurios šiame penkmečio plane nesusilaukė didesnio dėmesio, bei sunkumais, kurie toli gražu nebūtų įveikti net ir tada, jei šį penkmečio planą pavyktų pilnai įgyvendinti. O planai tereiškia tik tikslus ir norus, kuriuos įgyvendinti nebūtinai ir nevisada pavyksta. Kai kurias iš tų sričių truputį atydžiau panagrinėti pabandysime sekančiame numeryje.

Z. V. Rekašius

RYŠIAI

TECHNOLOGIJA YRA, TRŪKSTA PASTATŲ

Tęsdami informacijos teikimą apie įvairias okupuotos Lietuvos gyvenimo sritis, šiandien persispausdiname ištraukas iš *Švyturio* (1970, nr. 15) pasikalbėjimo su Ryšių ministru Kostu Onaičiu. Vakarų pasaulyje ryšių — televizijos, radijo, telefono ir pan. — sistemai nuolat dideliu greičiu plečiantis ir vis toliau augant, Kosto Onaičio pareiškimai suteikia medžiagos įdomiems palyginimams ar net ir išvadom. Atrodo, jog Lietuvoje esama pakankamai Technologinio pajėgumo ryšių sistemai sparčiau patobulinti, jei nebūtų tiek statybinio atsilikimo, kurio priežastis didele dalimi ne Lietuvoje.

1969 metais Lietuvoje tūkstančiui gyventojų teko 46 telefonai. Tais pačiais metais Lenkijoje tūkstančiui gyventojų teko 54 telefonai, Čekoslovakijoj — 117, Vokietijoje — 125, Prancūzijoje — 140. Ar pasivysime per ateinantį penkmetį bent Lenkiją?

„Švyturys": *Pradėdamas pokalbį apie mūsų ryšius, norėčiau paklausti, kaip jie vystėsi per tuos 30 metų?*

K. ONAITIS: Šiandien sunku įsivaizduoti žmogų, kuris nesinaudotų vienokiomis ar kitokiomis ryšininkų paslaugomis. Norint įsivaizduoti respublikos ryšininkų per 30 metų nueitą kelią, turėsiu pateikti keletą skaičių, manau, jie nebus nuobodūs...Štai 1940 metais Lietuvoje buvo 786 pašto, telegrafo ir telefono skyriai, o pernai turėjome 1159 ryšių skyrius. Tada buvo apie 26 000 telefono aparatų, o 1969 metais visoje respublikoje jau turėjome apie 140 tūkstančių, iš jų 62 tūkstančiai įrengti butuose.

O štai skaičiai, parodą, kaip didėja ryšininkų darbo apimtis: 1940 metais išsiųsta 43 milijonai laiškų, 1969 — per 86 milijonus, siuntinių atitinkamai — 419 000 ir — milijonas, telegramų 200 tūkstančių ir — 2 milijonai, įvyko tarpmiestinių telefono pasikalbėjimų 2,4 milijono ir — per 9 milijonus. Žmonėms atnešta periodinių leidinių: 1940 metais 11 milijonų egzempliorių, 1969 metais — per 400 milijonų. Radijo imtuvų ir taškų skaičius išaugo nuo 96 tūksntančių iki 825 tūkstančių. Apie televiziją tada Lietuvoje niekas nebuvo girdėjęs, 1963 metais respublikoje veikė 67 000 televizorių, o pernai jų skaičius išaugo jau iki 405 tūkstančių, iš jų 173 tūkstančiai aparatų kaime. Tai neginčijamai kalba apie išaugusią respublikos žmonių gerovę, buitį. Dėl to padaugėjo darbo ir ryšininkams: šiandien ryšių sistemoje dirba per 19 tūkstančių žmonių (1940 metais tik 4500), o juk nereikia pamiršti, kad į ryšius atėjo automatika, skaičiavimo technika, išlaisvinusi daug darbo žmonių rankų. Žinoma, visi šie duomenys ir skaičiai dar nereiškia, kad viskas jau padaryta, visos problemos išspręstos...

Š.: *Kaip tik apie jas ir norėtume pakalbėti. Štai, metų pradžioje pastačius Anykščių radijo-televizijos stotį, džiaugėmės, kad dabar „telefikuota" visa Lietuva, tačiau, pavyzdžiui, Šiaulių ir aplinkinių vietovių gyventojai dar ne visuomet gali matyti respublikinės televizijos laidas, kai kuriose vietovėse žmonės negali žiūrėti ir centrinės televizijos. Kaip sprendžiami šie klausimai?*

K. O.: Šiandien, gerindami televizijos laidų priėmimą, mes sprendžiam tris pagrindinius uždavinius. Pirma, šiauliečių ir jų kaimynų „televizinės" bėdos kilo dėl to, kad iki jų miesto dar nenutiesta respublikinė radiorelinė linija, o sąjunginė linija dažnokai būna užimta specialiomis laidomis. Artimiausiu metu numatome naują radiorelinę liniją Vilnius — Viešintos pratęsti per Panevėžį iki Šiaulių. Tada ši problema bus išspręsta.

Antras mūsų uždavinys — Kaune, Klaipėdoj ir Šiauliuose pakeisti esančius siųstuvus, retransliuojančius centrinę programą, galingesniais, o Anykščiuose pastatyti naują — tai leis visoje respublikoje geriau transliuoti centrinės televizijos programas, nes jų priėmimo kokybe pasirinkti dar negalim, o anykštėnai šių laidų visai negali matyti.

Ir trečias — mūsų perspektyviniai planai, siekią, tiesa, labai netolimą ateitį. Šiandien mus jau pradeda nebepatenkinti tik dvi televizijos programos, o daugiau transliuoti šiuo metu neturim sąlygų. Todėl Valstybinis Radijo ir televizijos komitetas plečia savo studijas, kad galėtume transliuoti dar vieną respublikinę programą. Deja, televizijos bokštas Konarskio gatvėje leidžia pasiųsti į eterį tik dvi, tad projektuojama Karoliniškių kalvose statyti televizijos centrą su nauju bokštu — jis su antena bus 300 metrų aukščio (beveik 170 metrų aukštesnis už senąjį.) Jame manome įrengti ir aikštelę, leidžiančią vilniečiams ir svečiams pasigrožėti miesto panorama. Bet svarbiausia, tada atsiras galimybės transliuoti keturias — dvi respublikinės ir dvi centrinės televizijos programas. Vienas iš projektų variantų jau pasirinktas, ir sekančiame penkmetyje, o jis jau ne už kalnų, pradėsime statybą.

Š.: *Skaitytojus, be abejonės, domins, ar tarp šių programų bus ir spalvota?..*

K. O.: Centrinės televizijos spalvotoji programa Vilniuje priimama jau nuo 1968 metų. Deja, nei vaizdo kokybe, nei žiūrovų skaičium kol kas pasigirti negalim... Manau, naujasis centras padėtį turėtų pakeisti. Ar turėsim spalvotą respublikinę programą? Tai jau priklausys ne nuo ryšininkų... Jeigu Radijo ir televizijos komitetas įsigys reikiamus įrengimus — turėsim.

(LTSR Ministrų Tarybos Valstybinio Radijo ir televizijos komiteto pirmininkas J. Januitis į mūsų klausimą atsakė, kad komitetas artimiausiu metu spalvotos programos transliuoti nenumato — red. past.)

Š.: *Pastačius naująjį radijo televizijos centrą, matyt, bus naujovių ir radijo programų transliacijoje?*

K. O.: Be abejonės. Eteryje darosi vis labiau ankšta, tad numatome, kad naujasis bokštas leis transliuoti 4 aukštos kokybės diapazonu. Šiuo metu kai kurie radijo klausytojai, ypač vakariniuose respublikos rajonuose, skundžiasi, jog nekaip girdi respublikinio radijo programas vidutinėmis bangomis. Tad ateinantį penkmetį numatome Rietave pastatyti galingą radijo stotį, kuri leis geriau klausytis pirmos ir antros respublikinės radijo programos.

Š.: *O kas laukia laidinės radiofikacijos — vadinamųjų radijo taškų! Kalbama, kad ji atgyveno savo amžių?..*

K. O.: Aš esu visai priešingos nuomonės — laidinės radiofikacijos programos gerai girdimos, nėra jokių trukdymų iš eterio, be to, ši radijo transliacijos rūšis labai svarbi civilinės gynybos tikslams.

Šiuo metu radijo taškus, transliuojančius tris programas, gali naudoti 7 respublikos miestai, o ateinančiame penkmetyje žadame sumontuoti tokius įrengimus visuose rajonuose. Tokiu atveju, šiai radijo šakai, mano nuomone, reikėtų sukurti ir savitą programą — ką nors panašaus į maskviškį „Majaką". Šitaip jau pasielgė netolimi mūsų kaimynai — estai, kurių viena radijo programa visą laiką perduoda naujienas, transliuoja populiarią muziką. Ši programa Estijoje turi didelį pasisekimą.

Š.: *O dabar pereikime prie telefonizavimo problemos. Skaičiai, kuriuos Jūs pateikėte, iš tiesų įspūdingi, tačiau, be abejonės, žinote, jog vien tik Vilniuje šiuo metu yra apie 25,000 pareiškimų įrengti telefoną. Kodėl telefonizavimas atsilieka nuo gyvenamųjų namų statybos, kokios perspektyvos ateityje?*

K. O.: Ši problema iškilo svarbiausia dėl to, kad statybininkai nespėja mums atiduoti pastatus telefono stotims. Šiandien mums trukdo ne įrengimų (jų turim ir visad galim užtektinai gauti), o patalpų stygis. Pastaraisiais metais plėtėmės esamų gamybinių plotų sąskaita, išnaudojom stotyse kiekvieną metrą ir ten montavom įrengimus. Dabar prasidėjo naujų statybų laikotarpis. Štai Vilniuje 1972 metais bus pastatyta Centrinė telefono stotis Liudo Giros gatvėje 20 000 numerių, tiek pat numerių galės aptarnauti pradedama statyti Lazdynų telefono stotis, o Lvovo gatvėje esančią numatoma išplėsti. Žirmūnų gyventojus galiu nudžiuginti — pastatas jau stovi, ir iki metų pabaigos paleisime pirmąją modernių įrengimų eilę 6000 numerių, o iš viso jų bus apie 15 tūkstančių.

Tačiau pora ateinančių, o ypač 1972 metai, bus sunkoki. Esamas ploto rezervas bus išnaudotas, o statybos vyksta gana lėtai. Mes įrengimus galim sumontuoti per vienerius metus, tuo tarpu, kol statybininkai atiduoda pastatą, praeina 2 — 3, o kartais ir 4 metai. Beje, visai analogiška padėtis ir rajonuose, kur irgi vykdomos masiškos telefono stočių statybos.

Š.: *Betgi rajonai dar turi ir savų specifinių problemų — juk dar yra rankinių telefono stočių, kai norimą numerį turi sujungti telefonininkė.*

K. O.: Žinoma, kad rankinės telefono stotys — anachronizmas, kurį jau šiemet tikimės išgyvendinti. Taigi, įvedę automatizaciją visoje respublikoje, mes tuo atžvilgiu būsim pirmieji šalyje. Per šių metų šešis mėnesius jau pakeitėm 70 rankinių stočių į automatines. Liko nedaug — apie 50 stočių kaimuose ir 7 rajoninio pavaldumo miestuose. Bet kaip tik ten padėtis ir blogiausia — rajonų ryšių mazgai ir vykdomieji komitetai vilkina paruošti patalpas, o jos turi būti geros — apšildomos, švarios. Ypač tai pasakytina apie Anykščių, Alytaus, Kėdainių, Kelmės, Lazdijų ir kitus rajonus, o Naujojoje Akmenėje net ir pačiame mieste dar jungia telefonininkės.

Š.: *Beje, dėl automatikos. Kodėl šiuo metu dar taip nelengva prisišaukti per automatus kitą miestą?*

K. O.: Tarpmiestinius automatinius telefono ryšius mes įsivedėm 1963 metais vieni pirmųjų šalyje. Pasitikėdamas Lietuvos ryšių inžinieriais ir technikais, Centrinis mokslinis ryšių tyrimo institutas pas mus išbando ir įdiegia savo sukurtas naujoves. Iš to mums ir nauda, ir garbė.

Dabar dėl Jūsų klausimo. Tarpmiestiniai automatiniai ryšiai žmonėms taip patiko, jog pasikalbėjimų skaičius žymiai pakilo. Sakysim Vilniuje tarpmiestiniais automatais įvyksta apie 50 procentų visų pasikalbėjimų. Dėl to kanalai labai apkrauti. Suprantama, automatizavimo sustabdyti negalime, o ir nėra reikalo — turime padidinti kanalų skaičių, o šis procesas nėra toks greitas, kaip norėtųsi. Dėl to kol kas dar nepasiektas lygis, kai iš šimto bandymų susijungti neįvyktų tik vienas ar du... Be to sekančiais metais Vilniuje Raudonosios Armijos prospekte bus pradėta naujos automatinės tarpmiestinės telefono stoties statyba. Ten bus sumontuoti modernūs įrengimai, leidžiantys susijungti su kitu miestu, nerenkant savo telefono numerio. Taip bus įgyvendinta sena mūsų svajonė — pasiektas pilnas tarpmiestinių telefono ryšių automatizavimas. Taigi, manau, po kokių 5 - 6 metų telefonininkės profesija Lietuvoje išnyks galutinai.

Š.: *Manau, ir Jūs nepagirsit informacinių tarnybų darbo — kiek reikia kantrybės, kol prisiskambini į telefono ar transporto įstaigų informacijas...*

K. O.: Žinoma, čia jokių pasiteisinimų būti negali. O priežastis viena — trūksta žmonių. Mes iš savo pusės stengiamės gerinti jų darbo ir buities sąlygas — duodam nemokamą maitinimą, dirbantiems naktinėse pamainose, sudarom sąlygas pailsėti, mechanizuojam vidinius darbo procesus, statom nemaža bendrabučių, kad galėtume aprūpinti gyvenamuoju plotu...

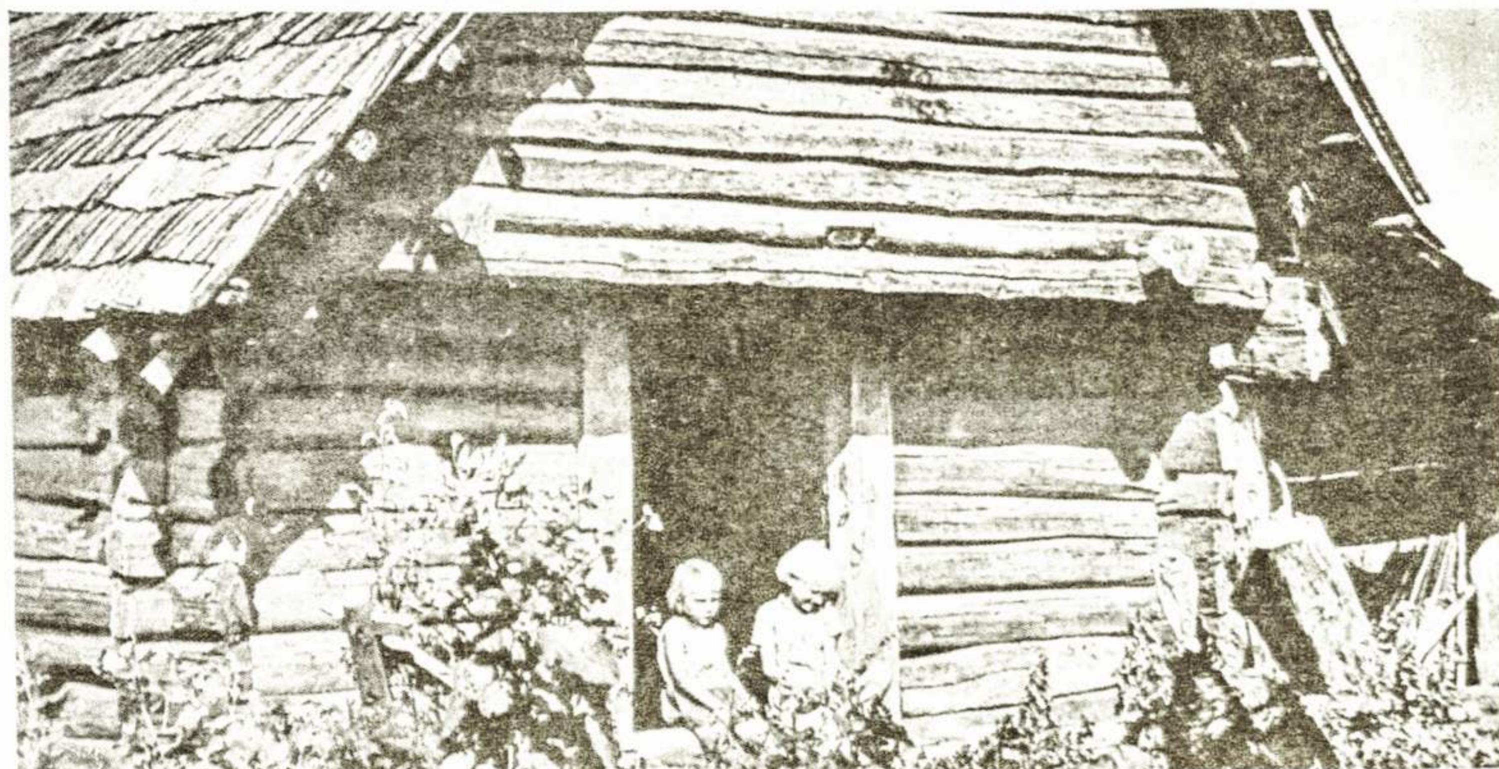
Š.: *Matyt, dėl tos pačios priežasties pasivėlina (ypač prieš ir po švenčių) atnešama korespondencija?*

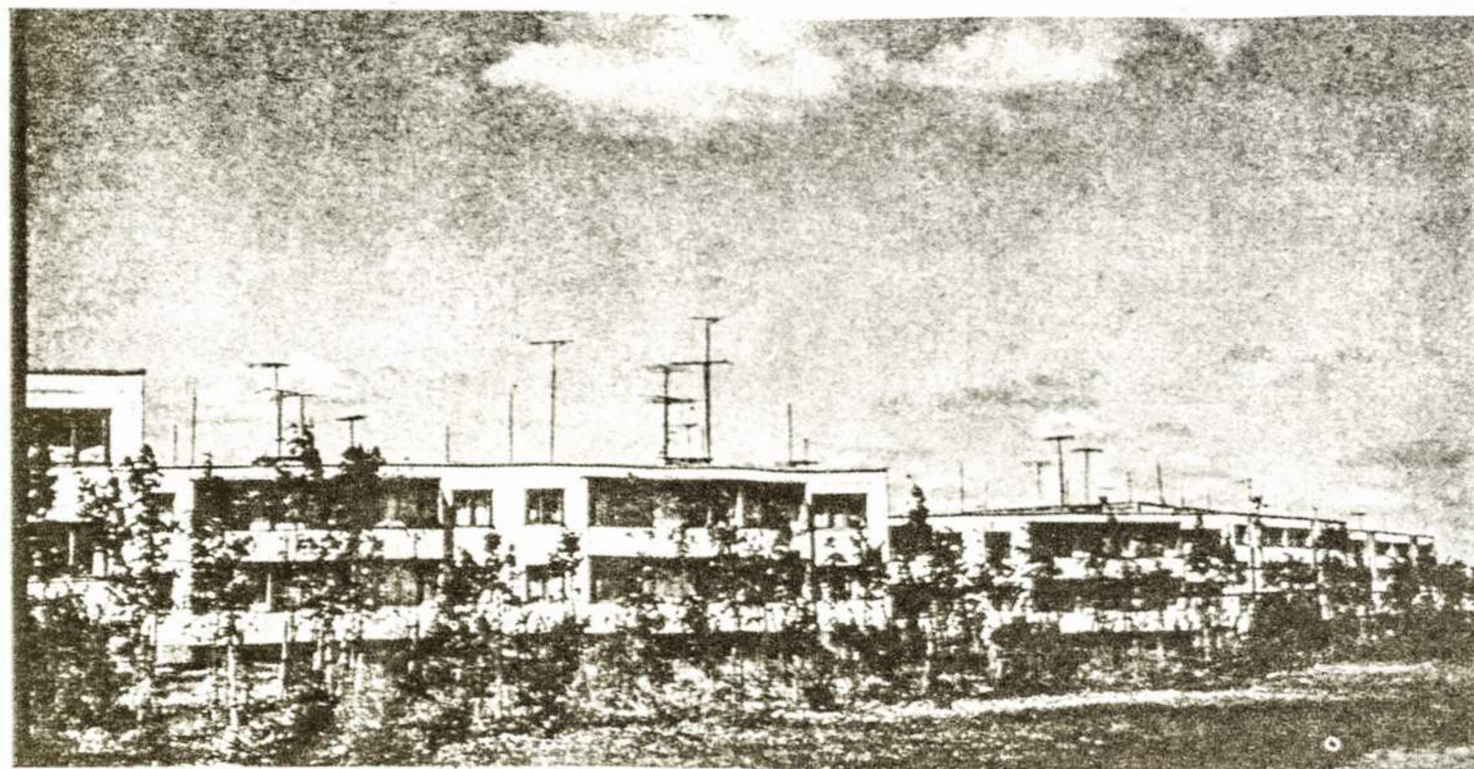
K. O.: Iš dalies, tik iš dalies... Žinoma, mums trūksta ir laiškanešių, ir telegramų išnešiotojų — dėl to reikia priimti paauglius, kurie ne visuomet rimtai žiūri į savo darbą... Bet tai tik viena iš priežasčių! Korespondencija neilgai užtrunka kelyje (ji išvežiojama lėktuvais ir greitaisiais traukiniais), ne tiek užgaišta laiškanešių krepšiuose, kiek paskirstymo punktuose. Kol kalnai laiškų išdėliojami pagal kryptis, kol jie pasiekia reikiamą ryšių skyrių, praeina nemaža laiko. Todėl artimiausias mūsų uždavinys — korespondencijos paskirstymą mechanizuoti ir automatizuoti. Nuo ateinančių metų įvesim indeksaciją. Kas tai per daiktas! Visi ryšių skyriai turės atitinkamą šešiaženklį numerį. Bus išleisti specialūs vokai su šešiais langeliais, kuriuose siuntėjas turės įrašyti tą numerį. Pavyzdžiui, Dotnuvos numeris bus 235051.

Bet tai tik pirmas etapas. Netolimoje ateityje skirstymo punktuose pastatysime elektronines skaičiavimo mašinas, kurios pačios „skaitys" numerius ir žaibiškai rūšiuos laiškus.

Š.: *Mūsų telegrafo darbu žmonės beveik patenkinti, tad norėčiau trumpai užsiminti apie specifinę šios šakos sritį — abonentinius telegrafo ryšius, apie vadinamuosius teletaipus. Dažnos įstaigos ar organizacijos vadovai nusiskundžia, kad nepatenkinamos jų paraiškos. Kodėl?*

K. O.: Vystantis mūsų liaudies ūkiui, plečiasi kontaktai tarp atskirų gamyklų, fabrikų, organizacijų. Greitai perduoti įvairius tarnybinius raštus, tuojau gauti atsakymą labai padeda automatiniai abonentiniai telegrafo ryšiai. Jie mūsų respublikoje veikia nuo 1960 metų, šiuo metu turim apie 800 abonentų, bet to dar maža. Štai teletaipus įrengti prašo Kultūros ministerija, kad galėtų susisiekti su savo bibliotekomis, derinti jų darbą, bombarduoja paraiškomis ir daugelis kitų organizacijų. Deja, jų patenkinti negalime — pajėgumai užimti. Bet tai laikini sunkumai — šiuo metu statom naujus jugoslaviškus įrengimus, kurie leis abonentinius telegrafo ryšius Vilniuje išplėsti 4 kartus, didinsime pajėgumus ir kituose respublikos miestuose.

LIETUVOS KAIMAS

AR KAIMUI REIKĖS LIFTO?

Praeityje esame ištisai ar ištraukomis pateikę pasisakymus bei straipsnius, imtus iš okupuotos Lietuvos spaudos, kuriuose būdavo apžvelgiami kaimo bei žemės ūkio pasikeitimai tiek režimo, tiek augančių bei daugėjančių miestų ir nuolat plintančios pramoninės gamybos pasėkoje. Jei anksčiau persispausdindavome ekonomistų ar planuotojų — mokslininkų ar biurokratų — pasisakymus, tai šiandien pateikiame ištisai rašytojo Marcelijaus Martinaičio straipsnį iš Kultūros Barų, *1970 spalis, nr. 10. Svarstydamas ir apžvelgdamas Lietuvos kaimo transformaciją socialinės raidos, kultūrinės-buitinės aplinkos bei dvasinių poreikių požiūriu, M. Martinaitis, mūsų nuomone, itin gerai išryškino problemą, kuri yra ar bus vienoda visam pasauliui: kaimas keičiasi, yra priverstas keistis ir turi tikslą ieškoti naujo veido bei turinio nežiūrint, ar jį tam verstų „planinga" ar „neplaninga", bet nuolat plintanti pramoninė civilizacija.*

Kadaise Kristijono Donelaičio Plaučiūnas, „vienausį kuiną prastai pažebojęs, į Karaliaučių dalgį pirkt tiesiog nukeliavo". Po dviejų šimtmečių iš Veisiejų į Paterių kaimą lekia motociklu kresnas, kiek per pečius gunktelėjęs juodabarzdis ir plačiaburnis dzūkas, prie vairo prisitvirtinęs nusipirktą televizoriaus anteną, o per save persirišęs tą patį Kristijono Donelaičio dalgį. Iš Raseinių į Nemakščius sunkvežimyje važiuoja žemaitis, viena ranka įsitvėręs į šaldytuvą „Snaigė", o kitoje laikydamas tą patį dalgį ar oblių, ir jo plaukus vėjas šiurena kaip pernykštes smilgas. Ten, prie Nemakščių, jau nėra tikrųjų vaikystės namų, ten jau gyvena kažkokie nepažįstami, nežinia iš kur atsikėlę, o jis pats tapo vairuotoju ir nesvyruodamas lekia greitai, lyg norėdamas pakelyje palikti atsiminimus apie sienapiūtės vakarus ir tolimas saulėlydžio dainas, ir dabar dar atmintyje girdimas... Jis pats čia jau kažkoks ir miesto žmogus, tarsi nevietinis, ir dėl to jam kartais liūdna, laikant rankoje dalgį — senąjį valstiečio herbą, amžinąjį žmonijos išradimą, kurio formą tobulino daugybė kartų.

Iš tikrųjų, kas gi tas šiandieninis kaimietis, su tokiais, rodos, vienas kitam prieštaraujančiais daiktais? Kartais mums dar sunku suprasti jo vietą šiandieninio kaimo socialinėje struktūroje, nes mus kol kas dar stipriai valdo ta kiek literatūrinė valstiečio vizija, tas sekmadienių kaimietis: ramaus būdo, giedros, meniškos sielos, gamtinės aplinkos vaikas. Jį dažnai kviečiamės į pagalbą, norėdami išsiaiškinti tuos klausimus, kuriuos mums iškėlė jau visai kitokio būdo kaimietis: kiek jaunesnis, dinamiškesnis, mažiau prisirišęs prie savo aplinkos, o daugiau prie mašinos ar kurio kito mechanizmo. Netekęs jo, lengvai keičia vietą, ieško panašaus darbo kitur. Jis pirmas kartu su dalgiu parsivežė iš miesto televizorių, šaldytuvą, pats pirmasis įsikūrė gyvenvietėje, nepaisydamas, kad ji tokia vienoda, plynam lauke išbarstyta. Tai j i s mums iškėlė daugybę socialinių, materialinių, auklėjimo, bendrosios ir dvasinės kultūros klausimų.

Šiandien visur pastebima labai sparti kaimo socialinė raida, darbo pasiskirstymas ir specializacija. Atsirado labai diferencijuotos kaimo gyventojų grupės: laukininkai, mechanizatoriai, fermų darbuotojai, žemės ūkio specialistai ir kt. Pirmoji grupė — laukininkai (toliau ją žymėsime I gr.) — aiškiai visur mažėja gasdindama mus: kas dirbs žemę? Kitos grupės, susijusios su mechanizacija ir nauju žemės dirbimo būdu (toliau jas žymėsime II gr.), smarkiai gausėja, tuo pačiu lyg ir atsakydami į tą patį klausimą: kas dirbs žemę?

Štai nedidelis „Ateities" kolūkis netoli Mosėdžio, išgyvenęs nuotykingą istoriją. Prieš dešimtį metų jis buvo tikra Skuodo rajono provincija, užkampis. Tik prieš keliolika metų javus čia pirmą kartą pasėjo sėjamąja. Labai stigo darbo rankų, nors darbingų kolūkiečių skaičius per dešimtį metų buvo beveik pastovus — apie pusantro šimto. Prieš penketą metų 1 gr. — laukininkai — čia sudarė keturis penktadalius visų darbingų kolūkiečių, o II gr. — tik vieną penktadalį. Dabar pirmoji grupė sumažėjo trečdaliu, o antroji jau sudaro pusę visų darbingų kolūkio žmonių. Jos plėtimosi galutinė riba dar nežinoma. Pirmoji grupė mažės ir toliau, tačiau tai mažai ką gąsdina. Ne taip pasigendama žmonių, kaip prieš dešimtį metų, nors žemė šitam krašte — nelengva, dirvose „auga" akmenys: nurenka per vasarą, o pavasarį vėl jų „pridygsta",pastoja kelią mašinoms.

Anykščių rajono „Lenino keliu" kolūkyje II gr. taip pat jau sudaro pusę visų darbingų kolūkiečių. Jai plėstis dar yra daug erdvės: fermose, sandėliuose, laukuose mašinos ir mechanizmai turės pakeisti žmones. Kiek mažesnė II gr. Utenos rajono Vyžuonų kolūkyje: 37. Čia labai specifiškas reljefas, sunkiau pritaikyti mašinas. O prieš penketą metų II gr. čia sudarė mažiau negu dešimtadalį visų darbingų kolūkio žmonių. Utenos rajone per penkerius metus II gr. sumažėjo (71:66), II gr. išaugo — (29:34).

Tendencija labai ryški; galima apibendrinti tuos atskirose vietovėse surinktus duomenis, kalbant, apskritai, apie kaimo socialinės struktūros raidą, apie iš esmės kintantį darbo charakterį, santykį su žeme. Visuose sunkiausiuose žemės darbuose žmogų jau pakeitė ar pakeičia mašina: ji sėja, piauna, kulia, krauna šiaudus. Daugiausia rankų darbo reikalauja runkelių priežiūra, nes kol kas dar nėra tam pritaikytų mechanizmų. Įdomu tai, kad žmonių kaime pasigendama kaip tik ten, kur jų yra per daug, t.y. daugiau už įprastinį darbingų žmonių vidurkį 100 ha naudmenų. Žmonių gausumas neretai parodo tik žemą mechanizacijos, žemdirbystės kultūros lygį, kur kaimiečiai įvairiais būdais pririšami prie viso to, kas kitur atgyveno.

Daugybę žemės ūkio darbų šiandien perima mechanizatorius, nors naujas, bet vis labiau pažįstamas žmogus kaime, labiau išprusęs, dažnai pagyvenęs mieste, pasimokęs specialioje mokykloje, judresnis ir veiklesnis. Dabar jau labiau galima normuoti darbo valandas, poilsio dienas, o kultūros pramogas paversti atskira veiklos sritimi.

Na, o tas tradicinis kaimietis, nuo kurio rankų anksčiau viskas priklausė? Jis jau lyg ir pastatytas kažkur už mašinos. Nežinia ir kaip jį pavadinti. Anksčiau jis buvo apskritai kolūkietis, vėliau visokiuose raštuose jį pradėjo vadinti laukininku, augalininkystės darbuotoju, o kartais — pagalbiniu ūkio darbininku. Kai kas jį ir „pensininku" pavadina. Iš tikrųjų — tai pagyvenęs žmogus (pavyzdžiui, „Ateities kolūky" iki 30 metų nėra nė vieno), dažnai tik pradinę mokyklą baigęs, prisirišęs prie savo paties kūrinio — sodybos. Jis džiaugiasi, kad dabar jau nereikia taip sunkiai dirbti, kad vakarais gali pasėdėti ant savo slenksčio prieš besileidžiančią saulę, pasvarstyti „apie gyvenimą" ar paskaityti rajono laikraštį. Jam ne liūdna (kartais gal net gera) vieną po kitos lydėti nueinančias dienas, pasakoti, klausantis mašinų gausmo, apie tai, kur buvo šuliniai ir vedė senieji keliai, dabar jau tik jam vienam težinomi, ir apie tai, kas jam priklausė tame nedideliame, vienu žvilgsniu aprėpiamame pasaulyje. O ten toliau jo sūnaus, vairuotojo, pasaulis: keliai, laukai, gyvenvietė, į kurią jis neseniai išsikėlė; o dar toliau, kažkur už akiračio — duktė, baigusi mokslus ir įgijusi anksčiau čia net negirdėtą specialybę.

Ta sūnaus mašina kažkaip praplėtė aplinką, veikimo galimybes, gyvenimo būdą; kartu su ja atsirado kažkoks visai naujas psichologinis-kultūrinis kompleksas. Apie tai pagalvojau, kildamas ganykla įsibėgėjusiu lėktuvu, kurį ūkis buvo nusamdęs kažkokiems darbams. Kolūkiečiai ta proga paprašė lakūno ir vienos keistokos, lyg ir juokingos paslaugos: surasti jau keli mėnesiai nuo grandinės nusitraukusį jautį, kuris, pusiau sulaukėjęs, įsiutęs ir baisus, bastėsi naktimis po apylinkę, keldamas siaubą. Artėjo rugsėjo pirmoji, ir jį reikėjo būtinai surasti, kad neužpultų į mokyklą einančių vaikų.

Virš laukų ir nedidelių epušynų sukome ratus, ir man atsivėrė keistas fantastiškas reginys. Išilgai per laukus mačiau einančius gelsvesnius javų rėžius. Tai senieji užarti keliai. Buvusių sodybų kontūrus žymėjo trąšesnė žolė, buvo matyti net buvę šuliniai. Pagal kitokią spalvą buvo galima atsekti ir griovius, kurie nutraukdavo lietingų metų vandenis. Tas kultūrinis sluoksnis, kurį šimtmečius kūrė kastuvas, dalgis, kirvis ir piūklas, tarsi persišvietė per kitą — jau šių dienų kultūrinį sluoksnį, kitaip išmatuotą ir kitokiais ženklais nužymėtą. Iš pradžių pagalvojau: kaip viskas susimaišė — lėktuvas ir pažeme lekiantis jautis, užakę šuliniai ir aiškiai matomi požeminių melioracijos kanalų ketvirtainiai, vienas kitas vienkiemis ir nauja, iš viršaus dar monotoniškesnė gyvenvietė, plikuos laukuos pamesta, lyg išvaryta iš žalio gamtos prieglobsčio. Iš tų per ganyklas ir sukultūrintus laukus persišviečiančių ženklų bandžiau atkurti senąjį kaimą, horizonto ir erdvės pojūtį, uždarą, aprėpiantį tik tiek, kiek pasiekia vieno žmogaus veikla.

Ten, apačioj, mačiau ganykla einantį žmogų. Kaip jis dabar jaučia aplinką, horizontą? Jį supa erdvė, neturinti apibrėžtos ribos, nesibaigianti kokiu nors grioviu, ežia, upe ar mišku. Jis jaučiasi, kaip dabar mėgstama sakyti, „atviroje sistemoje", kuri jo nei psichologiškai, nei kultūriškai, nei fiziškai niekuo neriboja. Dabar jis renkasi ne kurį nors uždarą, jau persišviečiantį per naują kultūrinį sluoksnį žemės plotą, nuo pat gimimo jam priskirtą kartu su amžinaisiais žemdirbystės įrankiais ir tradicine agrarine kultūra, o veiklos kryptį, net gamybos įrankį, kad galėtų įsitvirtinti toje „atviroje erdvėje". Dabar reikalingas ne tik pasirinkimas, bet ir apsisprendimas: kas aš? mieste ar kaime man gyventi? kur pritaikyti sugebėjimus ir žinias?

Tam tikra prasme galima pasakyti, kad daiktai — tai žmonės, o daiktų istorija — tai žmonių istorija. Žmogus su dalgiu ir žmogus su mašina — jau ne tas pats. Tai kitas gyvenimo būdas, kultūrinė-psichologinė situacija, prie kurios reikia naujai prisitaikyti, perkuriant net elementarius buities elementus per labai trumpą laikotarpį. Mieste tokie pasikeitimai vyksta palaipsniui, ne taip pastebimai, rodos, be ryškesnių kultūrinių mutacijų. Visas sudėtingumas tas, kad kaimietis ne pats sukūrė traktorių, mašiną, žemės ūkio mechanizmus, — tai ne jo aplinkos kūriniai, tai — civilizacijos, mokslo ir technikos bei socialinės pažangos rezultatas. Ne tik socialinės permainos, bet ir mašina įtraukia kaimietį į visą civilizacijos ir kultūros procesą, įjungia jį į platesnį pasaulio kontekstą, nes kitaip, vien su senuoju agrariniu kompleksu, jis viso to negali valdyti. Jis priverstas integruoti, kultūriškai įsilieti į tą didžiąją žmonių sandraugą, kurią mes vadiname visuomene, prisiimti ir naujus dvasinius elementus.

Vienas klausimas, kaip šiandien, pavyzdžiui, atrodo gyvenvietės, kaip kinta kultūrinis peizažas, ir visai kitas — kokie funkciniai ryšiai sieja mašiną ir naujai suprastą erdvę, atstumą, apskritai aplinką, buitį ir dvasinę kultūrą; kokiomis formomis visa tai išreikšti? To ieško ir pats kaimietis: pasiėmęs iš miesto mašiną, su ja jis pasiima ir kai kurias gyvenimo formas, kartais mums nemalonias — miesčioniškumą, prakticizmą. Kai kas čia biauriai netinka, nesiderina su jo aplinka. Bet

(nukelta į 9 p.)

SUSIPAŽINIMUI: MARCELIJUS MARTINAITIS

Pradedančiųjų tarpe Marcelijus Martinaitis (g. 1936) daugiau imponavo kritikos straipsniais bei komentarais apie moderniąją lietuvių lyriką Lietuvoje negu savo originalia poezija. Pvz., jo pirmas poezijos rinkinėlis „Balandžio sniegas" (1962) buvo vienas tokių debiutuojančių darbų, „dėl kurių verčiau susilaikyti nuo bet kokių komentarų bei vertinimų ir tik viltingai laukti ko nors brandesnio. Tuo tarpu jo straipsniai, nagrinėjantieji įvairius poezijos aspektus, kaip pvz., „Biografinis faktas ir lyrikos kūrinys" (*Literatūra ir menas*, nr. 11, 1964), „Poetinis mąstymas ir forma" (*Lit. ir menas*, nr. 35, 1964) ir kit., bylojo ne tik apie Martinaičio rimtą požiūrį į poeziją bei platų literatūrinį išsilavinimą, bet taip pat apie įžvalgų naujosios poezijos būdingumų vertintoją, pasiremiantį nuoseklia, dalykiška analize, o ne bendrais samprotavimais bei maža ką bendra su poezija turinčių dalykų iškėlimu, ko dar vis apstoka Lietuvoje poezijos vertinime. Nagrinėdamas poeziją, Martinaitis kalba apie poezijos esmę, savitumus ir išreiškia savąjį credo, tarsi polemizuotų su kažkokiais oponentais. Kai kurie Martinaičio teiginiai kartais skamba elementariai, bet, turint galvoje aplinkos sąlygas ir vairuojančias nuomones, yra taiklūs, ir, tur būt, reikalingi. Pvz., technikai ir mokslui nustelbus žmogaus jausmus, girdisi balsai, kad viskas, net ir poezija, turi tarnauti tiems modernizmo dievams. Martinaičiui „poezijos objektas — kosmosas, ne dideli greičiai, o žmogus, pagaliau — poezija niekad nebuvo ir nebus mokslo epigonė. Tie visi išoriniai tikrovės faktoriai tegali veikti poeziją tiek, kiek jie sudaro žmogaus dvasinį turinį, jo vidinę veiklą" (*Lit. ir menas*, nr. 35, 1964). Šiame amžiuje „reikia, kad poezija apvalytų žmogaus jausmus, juo nugryníntų, o kartais gal net sugrąžintų jo žmogišką paprastumą, jaukumą, šilumą („Debesų laiptais" aplankas). Kada poetai forsuotai ieško „gyvenimo patirties" — vyksta į „plėšinius", į jūrą su žvejais, į statybas —, Martinaitis kukliais pastebi, kad „nebūtinai turi viską mesti, griebti kastuvą ar plauti denį". „Poetui užtenka to, kas yra, kas jį kasdien supa; ir jau ne tas romantinis maištas, o pati pagilėjusi poetinė asmenybė viskam uždeda antspaudą" (*Lit. ir menas*, nr. 41, 1965). „Geriausia užrašų knygutė — širdis, kuri niekad nepraleidžia svarbiausio... Tikra, išjausta poezija gimsta tada, kada kelionė į ledjūrį, į taigą ir naujus miestus yra ta pati amžina nesibaigianti kelionė į žmogų" (*Lit. ir menas*, nr. 35, 1964).

Antruoju poezijos rinkiniu „Debesų laiptais" (1966) Martinaitis užsirekomenduoja jau kaip pajėgus, kontempliatyvus tono poetas. Nežiūrint, kad jo poezijoje nedaug pageidaujamo „pilietinio aistringumo" bei moralinių deklaracijų, eilė recenzentų palankiai ją sutiko. Trečioji eilėraščių knyga „Saulės grąža" (1969), šalia ankstyvesnio nedainingo, asociatyvaus poetinio žodžio, yra aiški pastanga ieškoti vidinės daiktų ir veiksmų priežasties ir prasmės.

Norint keliais žodžiais aptarti Martinaičio poetinius būdingumus, tur būt, tiksliausia teigti, kad jis yra perdėm gamtos ir kaimo poetas. Nors jis maždaug nuo 1952 m. gyvena mieste, 1952-56 metų laikotarpyje mokėsi Kauno politechnikume, 1959-64 m. — Vilniaus universitete lietuvių kalbos ir literatūros skyriuje, o nuo 1964 dirbo *Komjaunimo tiesos*, *Jaunimo gretų* redakcijose, o pastaruoju metu — *Kultūros barų* literatūrinio skyriaus redaktoriumi, tačiau savo pasaulėjauta jis iš kaimo nėra išvykęs. Išskyrus kelias užuominas, jo poezijoje nėra miesto atributikos; ištisai vyrauja gamtos laikų, gamtovaizdžio detalės, kaimiška buitis.

Rinkinyje „Debesų laiptai" visa tai perteikiama daugiau vaizdiniai; prisiminimų ir stebėjimų pasekmėje iškilę veiksmai ir daiktai neprarado konkretumo, todėl kai kurie kritikai įžiūrėjo Martinaičio poezijoje „orientaciją į daiktiškumą". Tačiau, išvardindamas eilę dažnai mažai vienas su kitu susietų reiškinių, daiktų, Martinaitis netik atskleidžia jų vidinį turinį, bet stengiasi nusakyti patį save toje aplinkoje. Kaip kartą pastebėjo, „Visų didžiausias atradimas — kada žmogus atranda save laike, erdvėje, visuomenėje, gamtoje". Jo ieškojimų ar, tiksliau, prasmės ir esmės pasaulis yra jo gimtoji Žemaitija — „ta sielos provincija" ir čia jis ieško gyvenimo tiesos, žmogiškos vertės, ryšio su daiktais ir buitimi. Tai daugiau išryškėja jo rinkinyje „Saulės grąža", kur gamtos ir sodžiaus pasaulėvaizdis tampa fonu, o vyrauja daugiausia žmogiškosios būties apmąstymai. Eilėraščiuose, o ypač taip vadinamose raudose, kurios savo motyvais, įvaizdžiais, dvasine atmosfera yra artimos mūsų tautosakai, Martinaitis atranda kaimiečio liūdesyje, tragizme, skriaudos iškentėjime ir nedalioje esminius žmogaus dvasinius elementus. Jis gilinasi į tai, kas buvo mūsų tautos būdo formavimo veiksniu. Kituose eilėraščiuose („Artumas", „Praradimas", „Vėlinės", „Rimtis", „Palendrės" ir kt.) būties ir buities apmąstymai kyla iš intymaus, subjektyvaus išgyvenimo ar tam tikros būsenos. Tačiau visa tai nėra kamerinio pobūdžio, kaip kartais Martinaičiui priekaištaujama, nes apmąstymai išsiplečia už laikinų nuotaikų ir aplinkos ribų į praeitį, į istoriją. Martinaitis pajėgia įsijausti ir suvokti gyvenimą ir būtį kaip vientisą, amžiną dalyką,

kur netik tautos praeitis ir dabartis, bet gyvenimas ir mirtis randasi vienoje prasmės plotmėje. Gimtoje pirkioje poetas vaikšto „per baudžiauninkų aslą", mato šašėlius, bėgančius „per mirusių prosenelių lovą" ir iš senų laikų atklydusios „medžiuose degdamos protėvių dvasios vaitoja".

Įvaizdžiai bei metaforos Martinaičio poezijoje nėra nei gausios nei labai įvairios. Tačiau kai kurie paskiri žodžiai, kaip „žolė", „tyla", „ramybė", „molis", „akmuo", „dalgis", „boružė, eilėraščių kontekste dažnai įgauna savitą — metaforinę bei simbolinę — reikšmę. Pvz., „žolė" kartais simbolizuoja būties vientisumą, nepraeinamumą; visatoje nėra mirties nei išnykimo, o vyksta kaita, nuolatinė metamorfozė. Žolė, nuvysdama rudenį, „vėl grįžta į pradžią, į žalią gimimą". Motina, mirusi, tampa žole („Motula, motula — žolala žalia iš po sniego"). „Juk mirti — iš lėto pavirsti žole ir tylėt". Žolė taip pat uždengia gyvenimo žaizdas („apauga kapus ir tranšėjas"), paruošia, išgrynina aplinką naujam gyvenimui, simbolizuoja naują atgimimą:

O ji švelni kaip kumeliuko lūpos,
Iš kraujo ir purvo išauga švari ir žalia.
Žemę apvalo žolė glostančiai rankai ir plūgams,
Ir pats aš apaugsiu žole.

(„Mes gimstam žolei ir upėms")

Žodžiai „tyla", „ramybė" taip pat tampa plačios prasmės įvaizdžiais ir metaforomis. Visa eilė rimties, ramumo būsenų yra Martinaičio pasaulėjautos ir jo poetinio pasaulio būdingieji reiškiniai. Jis pavargsta „nuo gyvenimo žodinio", ilgisi tylos („numegzk man, mama, tylą"), nes „žodžiai kaip akmenys". Tačiau tyla nereiškia visiško tylėjimo, ji būna taip pat skaudi („Tu be garso verki nuo tylos") Šiandieninis pasaulis stokoja širdžių, sielų kalbos, dvasinės ramybės; juk „gražūs žodžiai ateina be žodžių", geriau „kalbėt be lūpų ir tylėt balsu". Todėl jį traukia kaimo tylus, ramus gyvenimas, kur, „rodos, girdi, kaip samanos tyla apauga":

Nėra ten laikraščių. Be garso bandos ganos.

. . . .

Be garso dirba. Be garso gimsta ir gyvena.

(„Yra geri seni namai").

Kaip ir kiekvieno poeto, taip ir Martinaičio lyrikoje yra seklumų. Jų lengvai išvengtų, jeigu, atiduodamas spaudai savo kūrybą, darytų didesnę atranką. Tai nėra būdinga vien Martinaičiui, nes Lietuvoje kai kurie rašytojai tarytum lenktyniuoja, kuris greičiau ir daugiau išspausdins knygų.

J. Vėlaikis

MARTINAITIS APIE POEZIJĄ

Mes visi esam tradiciški kaip tam tikros epochos ir vienos kultūros žmonės. Nuo tradicijų dar niekas niekur nepabėgo, nepasislėpė nei kosmose, nei žemėj. Jos turi nuostabią savybę išlikti, atsikartoti, nuolat atsinaujinti kaip kokie nacionalinės būties ir kultūros gyvybės pradai. Jų negalima panaikinti nei drąsiais manifestais, nei fantastiškais eksperimentais. Atsitinka keisti dalykai. Poetas savo naujus ieškojimus priešpastato tradicinei literatūrai, griežtai atsiriboja nuo jos. O pasirodo — jis niekur nepabėgo, pačia dvasia išliko artimas savo kultūrai, tradicijoms, dargi jas praplėtė, atnaujino. Poetas tokiu atveju dažnai priešpastato save siauram, paviršutiniškam ir formaliam tradiciškumui, išsisėmusioms išraiškos priemonėms bei tam tikram meninio mąstymo būdui. Į tradicijų sąvoką patenka net nusidėvėję poezijos štampai. Tokia kova „prieš tradicijas" — suprantama. Tai kova už naujus vaizdavimo būdus, prieš išgalvotas ir dirbtinai palaikomas „tradicijas", už menininko suvoktų žmogiškųjų ir estetinių vertybių gilesnį išvystymą.

Menas, poezija yra ir kultūros reiškinys, jos tam tikro išsivystymo pasekmė, ir poetas negali išgalvoti savo kultūros, savo intelekto, išvengti vienų ar kitų meninių-estetinių poveikių. Kultūra ugdo jausmus, gyvenimo pojūtį, formuoja asmenybės intelektą, ir tradicijos čia pasireiškia kaip asmenybės bruožai, kaip nuolatinio kultūros perėmimo ženklas. Todėl ne visuomet pavyksta, pavyzdžiui, poezijos tradicijas vesti tik iš poezijos, nesiejant jų su visa kultūros ir visuomenės raida. Toks empiriškas „cechinis" priėjimas dargi nepaaiškina viso poezijos tradicijų turtingumo ir įvairumo, iškraipo tikrąją jų esmę.

Poetinės asmenybės savo kūryba iškyla pirmiausia kaip kurios nors nacionalinės kultūros atstovai. Jie negali jos paneigti, nes tada tektų priimti svetimą kultūrą, atsisakyti savęs ir viso to, ką gavo nuo pat vaikystės per poeziją, muziką, dailę, liaudies meną, kas išvystė meninius polinkius, paskatino ieškoti naujų vertybių, naujų meno kelių. Čia, tur būt, pačia bendriausia prasme ir yra ta gilumine tradicijų tėkmė, jungianti metus, šimtmečius ir menininkus, lemianti nacionalinį koloritą, neišsemiamas meno pasireiškimo galimybes.

Ne viena proga, pavyzdžiui, kalbame apie S. Nėries tradiciją lietuvių poezijoje. Tačiau daugeliu atvejų tai panašu į literatūrinį mokymąsi ar net paprasčiausią įtaką, kada kritikas atseka tam tikrus poetinio mąstymo, pasaulio jutimo, stiliaus bendrumus. Šitaip mechaniškai iš S. Nėries išvedami net atskiri poetai. Tai jau tradicija? Ar paprasčiausia įtaka? O iš ko galima išvesti pačią S. Nėrį, kur tokios apčiuopiamos ir aiškios ištakos? Iš ko mes, pavyzdžiui, išvesime V. Mykolaitį-Putiną? Vargu ar tokio poetinio mąstymo atitikmenų ir ištakų rastume savoj literatūroj. Čia mums reikėtų paklaidžioti ir po Europos poeziją. O kita vertus — ar šis poetas pačia savo dvasia nėra „tradiciškas", su labai giliom, jo asmenybę formavusiom kultūros žymėm. Dar toliau — Donelaitis. Tradiciškesnio už jį — neturim. Prieš jį poezija tik vystėsi, ir tikrai būtų neužtekę grynai literatūrinių paskatų iškilti tokiai didžiulei asmenybei. Jo kūryboje ryškios svetimos literatūrinės įtakos. Tačiau nacionalinė būtis jas moduliavo, perlydė. Svetimos poezijos patirtis padėjo poetui likti nacionaliniu, liaudies kultūrą ir išmintį, tradicijas ir papročius pakelti iki filosofinio visuotinumo. Dargi hegzametras skolintas, tačiau pritaikytas savo kalbos specifikai.

Į susiaurintą ir mechanišką tradicijų koncepciją nesutelpa didelės meninės asmenybės. Mėginimas kanonizuoti atskirų poetų meninius atradimus ar kuriuos nors nacionaliniam menui būdingus išoriškus bruožus ir juos paskelbti tradicija, be žalos — nieko neduoda, poeziją paverčia uždaru procesu, atskiria ją nuo kitų literatūrų patyrimo.

Marcelijus Martinaitis

(Poezijos pavasaris, 1966)

BASAS PAUKŠTIS

Kas gi būtų iš žemės, jeigu nevaikščiotų niekas ?
Jūs manot, kad žemė — neštis iš turgaus arbūzams?
Vidurnaktį žemėj tylu kaip bažnytkaimy. Sniegas
Apsninga, kas buvo ir bus dar.

Kaip sapno šešėlis aš stoviu lange, kol išaušta.
Miestai danguj atsispindi, lyg degtų kažkur durpynai.
Atrodo man: burnos tampa didžiulėm nuo šaukštų
Ir senstama — nuo sėdėjimo ir naftalino.

Šitoj žemėj aš vietos ieškojau galvoti,
Ėjau sudaužytais stiklais, ir žiūrėjo visi.
Kam jūs į žemę įmynėte vielą spygliuotą?
Paukščiai kojas pasibadys. Vyturiukai basi.

Bet kaltininkų neliko, o liko kaltė jų šaukštuos,
Jų daiktuos — tarsi kvapas.
Ir man nelinkėkit bėdos.
Negi jums svetimas būsiu — toks didelis basas paukštis,
Kas gi būtų iš žemės be plačios penkiapirštės pėdos?

O joje paukščiai suka lizdus ir atsigeria avys,
Į paliktas pėdas nusirita vaisiai.
Pasaulis — kaip balsas, toks geras ir savas, —
Man žemės bus tiek, kiek nueisiu.

(*Debesų laiptais*, 1966)

IKARAS IR ARTOJAS

Krito Ikaras žemyn. Didžiulis sparnuotas šešėlis
Bėgo per kalnus, dirvas ir per jūrą.
Tirpo nuo saulės artumo vaškiniai sparnai, o jo rankos
Graibė beviltiškai orą.

Arė valstietis, kopė į kalną aukštyn lyg į šimtmečius.
Jaučiai didžiuliai ėjo ramiai, susitaikę su arklu ir jungu.

Krito Ikaras žemyn, artėjo į savo šešėlį,
Krito, kur ganėsi bandos ir kailiai kvepėjo.
Ėjo mažytis artojas, lyg pasikinkęs du vabalus.
Mėlyna jūra spindėjo prieš saulę, o bangos
Tarsi sustingo.

Ėjo artojas ramiai paskui jaučius ir nieko nematė.
Šauksmo jisai negirdėjo — įpratino duona žiūrėti
žemyn.

Krito Ikaras, kaip krenta sapne į bedugnę.
Jūra ir ramūs krantai artėjo prie jo kaukdami.
Orą beviltiškai rankomis graibė.
Žemėj šešėlis jo laukė, išskėtęs rankas.
Paukštį kažkokį pralenkęs ir rankom save apkabinęs.
Krito į jūrą.

Ėjo artojas ramiai paskui jaučius ir nieko nematė.
Molis kvepėjo, ir vagos blizgėjo prieš saulę.
Vagą išvaręs, jis jaučius paleido ganytis.
Pats, žolėje atsigulęs, lydėdamas paukštį padange,
Išgalvojo Ikarą.

(*Debesų laiptais*, 1966)

GEGUČIŲ RAUDA

Ai, lygiai lygiai — lygiai aplyja
Akmens galvelę — gegučių raudą.
A, tai sapnuosiu žaliai Žemaitiją,
Miegą miegosiu ant molžemio raudo.

Ir iškukavo gegutė medų,
Vidury lauko — dobilų stirtą.
A, iškukavo kažkam po medį —
Medžius tuos vyrai kryžmai sukirto.

Rasiu gal tėvą — jau parašytą,
Ai, lygiai lygiai sidabro raidėm.
A, ne prieš gera šiandieną rytą
Man aplink galvą gegutė skraidė.

Ai, lygiai lygiai šienauja žolę
Plieninio dalgio ašmenys skaudūs.
Lygiai apkrito seserį — brolį
Šermukšnių uogos — gegučių raudos.

(*Saulės grąža*, 1969)

RIMTIS

Ir vėjas už lapo kritimą lengvesnis,
Ir slėniai pilni jau dulksvos rudeninės šviesos.
Ir lyg nematydamas nieko, tarytum ant dvasios,
Suloja šuva kažin kur debesuos.

Tokia nebūtis — net žolė nesupūva pernykštė,
Nutilusios mintys — padegėlių baimė giliai.
O dieve, neleisk be žinios čia išnykti —
Žiūrėk: vis tie patys kuokeliai gėlėj.

Vis gena senutė romius galvijus — kaip iš psalmės, —
Nejaus, kaip numirs — toliau po mirties sau ganys.
Ir gerinas žmogui, laižydama delnus,
Į giminę vieną visus gal jau renka ugnis?

Jau miręs, bet su lazda tebestovi
Iš įpratimo dar gyvas žmogus prie namų.
Tik medžiuose degdamos protėvių dvasios vaitoja,
Ir lengva liūdėti nueinančių ir tolimų.

(*Saulės grąža*, 1969)

MARCELIJUS MARTINAITIS

AR KAIMUI REIKĖS LIFTO

(*atkelta iš 7 p.*)

kitos išeities kartais jis ir neturi — tiesiog jaučia poreikį kažkuo išreikšti savo naują vietą. Tai sąlyginė realybė, dvasinis siekis, kurį reikėtų pirmiau pajusti nei akivaizdžią realybę, mums jau visiems matomą.

Šiandieninį kaimietį mes kartais tiesiog išleidžiame iš kultūros akiračio, į jį žiūrime su nepasitikėjimu, lyg mūsų kaime apsigyvena kažkokia nepažįstama svetima tauta, pasiruošusi įkeisti į mašiną visas tas dvasines vertybes, kurias sukūrė mūsų senoliai vien kirviu ir piūklu. Reikia suprasti, kad jau nepakanka vien senųjų kaimo kultūros formų, „liaudies estetikos", juk visą šitų mašinų ir gamybos integraciją turi lydėti ir gilesnė, įvairiapusiškesnė bendrosios kultūros integracija. Štai jau net melioratoriai neapsieina be „estetikos": jie pasigenda tam tikrų centrų, instancijų, formuojančių ir nukreipiančių jų veiklą ne tik gamyboje, bet ir bendrojoje kultūroje, t. y. kuriant naują kultūrinį peizažą, siekiant išlaikyti žmogaus ir gamtos pusiausvyrą.

Pastaruoju metu išryškėja dvi viena kitai prieštaraujančios tendencijos, kurios galų gale sueina į vieną ir tą patį.

Kasdieniniame gyvenime dažnai atsisakoma kurti, nesidomint, kas iš tikrųjų kaime vyksta, siūlant jau paruoštus modelius. Vienas jų — tai mėginimas tradicinę agrarinę kultūrą, sujungti su nauju gamybos būdu, nesiskaitant su kaimo žmogaus situacija ir su visa tuo, kokiame kontekste jis yra, su jo „visuomeniškėjimu". Elgiamės taip pat, kaip dėl tam tikrų istorinių sąlygų iš tiesų teko elgtis praeityje: tuomet buvusiam, o dabar įsivaizduojamam miesto kultūros kosmopolitizmui, jo niveliuojančiai įtakai priešpastatome naujai pertvarkytą ir tam pritaikytą konservatyvų ir uždarą liaudies kultūros modelį. Faktiškai toks modelis yra tik papuoštas liaudies kultūros ir jos meno emblema, todėl čia iš tiesų erdvu vietos ir kosmopolitizmui, ir dvasinei niveliacijai. Buityje, mene, apskritai kultūroje mes siūlome atributiką, o ne turinį, daugiau rūpinamės išorės, o ne vidaus savitumu. Atsirado masė „liaudiškų" daiktų, kuriuos nežinia kur padėti ir pritaikyti, vertinimo etikečių; kai kuriose kūrybos srityse su visu tuo susijusi rutina, „vakuumo estetika", imponuojanti savo „liaudiškai" egzotiška išore, ir viso to rezultatas — kultūros erozija. Siūloma griebtis įvairių sankcijų ir net prievartos, kad išlaikytume nepakitusią kaimo dvasią ir jo aplinkos elementus. Tuo pačiu liaudies kultūros palikimas paverčiamas kažkokia atgrasia literatūriška rutina, kažkuo nepakeliamu, nuo ko reikia gelbėtis. Dar blogiau — iš viso prarandamas liaudies kultūros supratimas, jos kūrybingieji pradai. Kaimietis išmeta senienas ne dėl to, kad jis prarado grožio jausmą, bet dėl to, kad tie daiktai jau nebeturi praktiško kasdieninio turinio, jau nėra realybė, nes neišreiškia jo vietos aplinkoje ir visuomenėje. Negalima iš jo reikalauti, kad jis suprastų ir „antrąją daikto realybę" — jo istorinį ir estetinį turinį, kurio mes patys kartais giliai nejaučiame, negerbiame, padarydami iš jo tik emblemą, nemokame išvystyti ir paversti mūsų bendrosios kultūros nuosavybe. Savitumas visuomet yra turiningas, dinamiškas, tai į aplinką nukreiptas vyksmas, o ne pasyvus žmogaus pradas. Tai yra didžiausia tradicija, kurią vystė ir, tur būt, vystys liaudies kultūra.

Kita tendencija — visiškas kaimo ir miesto suliejimas, pagal kurį kaimas neturės savo buities ir kultūros idealų, pavirs kažkuo panašiu į priemiestį, pasisavindamas, tur būt, ir tų priemiesčių paradoksą — miesčioniškumą. Vieni mano, kad tai bus miniatiūriniai „žirmūnai", kiti — kad jis bus kažkuo panašus į privatininkų kvartalus. Ir vienu, ir kitu atveju kaimui skiriama periferinė reikšmė šiose miesto komforto ir kultūrinių vertybių dalybose. Į tokius „žirmūnus" nesunkiai perkeliama miesto kultūrinė-buitinė atributika, komforto išradimai. Į visa tai kartais nesunkiai linksta ir pats kaimo gyventojas. Tik ar čia vėl ne ta pati rutina, išorė — tik jau plastmasinė, kurią taip pat galėtume nesunkiai papuošti senosios agrarinės kultūros karpiniais?

Kas pagaliau yra aplinka, erdvė, atstumo pojūtis, darbo charakteris, ryšys su žeme? Kokį komfortą teikia pati erdvė, gamta, kokie funkciniai ryšiai sieja kaimo žmogaus darbą ir, pavyzdžiui, kai kuriuos buities elementus? Deja, šiais klausimais turime daug literatūriškų, bet maža moksliškai pagrįstų koncepcijų. Ir pagaliau — ar mes kaime ieškosime tik priemiesčio, ar žymiai daugiau: tam tikro gyvenimo būdo ir veiklos idealo, pagal kurį auklėsime kartas savo žemei ir pasauliui?

...Tada, kai įvykdėme kolūkiečių prašymą ir leidomės lėktuvu į ganyklas, pajutau per kūną einančius smilkulius, lyg leidžiantis liftu, ir pagalvojau: ar kaimui reikės ir lifto? Kiek jis turės pasikeisti, užsimanęs pasinaudoti didžiųjų miestų komforto išradimu, pavyzdžiui, kondicionuotu oru?..

Kristijono Donelaičio Plaučiūnas, „vienausiu kuinu" nuvykęs į Karaliaučių, taip ir „dalgį nusipirkt užsimiršo" ir dar „kuinapalaikį taip jau pas Mikę pragėręs", kad net „pėsčias po dviejų nedėlių vos parsibastė". Žinoma, ir dabar perkami dalgiai, ir nežinia, kiek jie dar bus perkami, ir net kiekviename miestelyje yra šiandieniniai mikės. Tačiau miesto ir kaimo ryšiai su kiekviena diena vis įvairesni, problematiškesni; vyksta intensyvi materialinių ir kultūrinių vertybių apytaka, žmonių migracija. Miestas šiandien taip pat tapo „atvira sistema", daug ką perleidžia kaimui, daro įtaką kultūros veiklai, bet daug ką ir ima iš jo. Ypač dažnai — pačius gabiausius žmones, niekada jų pačių kaimui nebegrąžindamas.

Kaimo žmogų į miestą traukia ne vien materialiniai poreikiai. Tai — i r k u l t ū r o s problema. Mieste didesnė specializacija, kultūrinių vertybių pasirinkimas. Be to, čia aukštesnė darbo kultūra, įvairesnė laisvalaikio veikla, mažiau varžo tradicijos. Šiandieninio kaimo žmogaus materialinė padėtis pralenkė praktines galimybes įsigyti kultūrinių buitinių prekių, o tie daiktai, kuriuos jis vis tiek įsigyja, verčia jį „urbanizuotis" kaime. Kartu su technizacija į kaimą atėjo tam tikras miesto kultūrinis idealas, „pramoninis" mąstymas, kuris neleidžia pasireikšti, plačiau dalyvauti kuriant kultūrą, o skatina tik imti ją. O juk kaime šiandien susiduria ekonomika ir estetika, materialinė buitis ir kultūra, o tai būtent ir turėtų skatinti spartesnį, įvairiapusiškesnį kaimo vystymąsi, kad jame rastų ką veikti, nejausdamas moralinės skriaudos, ir tikrai išsilavinęs, veiklus, kultūringas žmogus. Reikalingas čia įvairesnis kultūrinis pasirinkimas, natūralūs kultūriniai ryšiai su miestu ir savos gyvenimo formos, padedančios išryškėti žmogaus individualybei. Pačioje materialinėje buityje ir darbo charakteryje tam yra pakankamai prielaidų.

Atrodo, kad paprasčiausiai mes neskatiname kaimo vystymosi visapusiškumo ir jau kaimo moksleivį neretai nuteikiame, kad jis — ar iš „meilės žemei", ar kitų motyvų priremtas — privalės likti ten, pakeisti „pensininkus", taigi ir perimti senąjį agrarinį palikimą, be jokios aiškesnės perspektyvos pritaikyti visas savo žinias ir visus savo sugebėjimus. Kam jam tada iš viso išsilavinimas ir kultūros siekiai? O yra, man rodos, kaip tik priešingai: išsilavinimo, kultūros reikalauja būtent socialinė raida ir gamybos perversmas kaime.

Kartais visai iš sąmonės ištriname specifinės kaimo žmogaus veiklos supratimą. Dažnai mes esame tik stebėtojai, ir mūsų santykiai su kaimu yra tik „sekmadieniniai". Prarasdami tradicinį ryšį su žeme, naujo kultūrinio ryšio dar nejaučiame. Tai labai svarbūs dalykai. Tiesą sakant, mes dar neturime šiandieninio kaimo (nekalbant jau apie ateities kaimą) idealo, kuris praeityje formuodavosi šimtmečiais. Mums jį per trumpą laiką suformuoti neįmanoma, nepasitelkus į pagalbą visų dvasinių ir intelektualinių išgalių, žinių ir mokslo. Tai ne tik dabartis, bet ir tautos ateitis, kultūrinių vertybių likimas. Tai ir didelis inteligentijos, kultūros darbuotojų pašaukimas.

O į klausimą, ar reikės kaimui lifto ir kondicionuoto oro, galima atsakyti — taip. Būtinai reikės, jeigu tam „pritaikysime" kaimą, t. y. jeigu, nepaisydani būties ir aplinkos dėsnių, be jokio tam organiško poreikio, pastatysime jį — daugiaaukštį griozdą. Tada liftą netgi galėsime papuošti liaudies ornamentais. Galėsime naudotis ir kondicionavimo sistema, jeigu įstengsime taip orą užteršti, kaip jau išmokome užteršti upių vandenis. Juk jau svarstoma, kaip suteikti komfortą žuvims — kondicionuotą vandenį...

KAI VISI TOKIE PATYS...

Ligi pernykščio lapkričio galo Lietuvos vadavimo strategija buvo aiški kaip diena. Jei ir ne visiems visiškai kaip diena, tai bent mūsiškės tyliosios daugumos balsingiesiems šaukliams. Lietuvą reikia vaduoti iš komunizmo. Jį nugalėti pajėgi tik Amerika. Todėl skatinkim ir remkim visus Amerikos užsimojimus prieš komunizmą, vistiek kur, vistiek kokius. Tuos užsimojimus labiausiai trukdo ir varžo liberalai, savo peršamomis idėjomis atitraukdami Amerikos dėmesį nuo komunizmo pavojaus. Todėl jie yra keiktiniausi kiekvieno doro lietuvio siekimų priešai. Ir todėl Lietuvos vadavimas iš komunizmo vyksta visų pirma dorų, t. y. konservatyvių amerikiečių fronte prieš liberalus.

Pagal taip nuosekliai apgalvotą strategiją, ne visai menki Amerikoj įsipilietinusių lietuvių būriai atsidūrė ginklanešių vaidmenyje kone kiekvieno į valdžią kandidatuojančio Amerikos konservatoriaus užnugaryje.

Lapkričio 23-čiosios įvykis Amerikos „Budrio" (**Vigilant**) dėnyje sukrėtė vieną iš pagrindinių išdėstytosios strategijos tezių. Informacijos institucijos, nors ir būdamos „daugiausia apsėstos liberalų", netikėtai energingai ir principingai (tik, deja, kai šaukštai jau buvo popiet), gausiai ir nedviprasmiškai parėmė bei užjautė mūsų pasipiktinimą ir protestus dėl lietuviui padarytos skriaudos. Iškilo akivaizdi priežastis suabejoti, — ar tikrai Amerikos liberalai keiktiniausi doro lietuvio priešai? Ar strategai kartais nebus kiek suklydę, dėdami tą tezę savo planų pamatan?

Ne, sako, nesuklydom. Ir įspėjam visus nesiduoti klaidinamiems tų sireniškai žavinčių liberalinių užuojautos meliodijų. Įsiklausykit, sako,— ar tie liberalai užsimena apie komunizmą, kaip tikrąjį Simo Kudirkos tragedijos kaltininką? Ne, niekuomet! Jie skuba visą kaltę suversti Amerikai ir tik Amerikai. Nedėkite, sako, didelių vilčių nė į tardymus Kongrese, nes ir jiems vadovauja šimtanuošimtinis liberalas. Pamatysit, kad ir iš to triukšmo prirūks daug dūmų, bet nebus jame ugnies, nukreiptos į tikruosius kaltininkus...

Gal ir taip. Tik... Ar kas nors būsit šia proga nugirdę kieno nors pasakymą, taikliau nukreiptą į mums rūpimos problemos branduolį? (**Pasakymus** tegaudom, apie **padarymus** net ir užsimint nepatogu).

Tų taiklesniųjų pasakymų nesėkmingai besidairant-besiteiraujant, prisimena pasakėlė apie rusų popą, bandžiusį sudrausti kareivius, kad bent cerkvėj susilaikytų nuo savo nepamainomojo (konsonantiško su „bitė matė") keiksmažodžio.

Pamaldų į cerkvę įvestai kuopai pagal komandą besustojant, vienas kareivis numynė kitam koją.

— Tu, bitė matė, kur lipi stačiai ant nuospaudos!

Popas pasišaukia karininką ir, žiūrėk, sako, sudrausk savo vyrus, kaip gi taip tokiais žodžiais šventoj vietoj. Tas priėjęs prie kareivių:

— Ach jūs, bitė matė, kaip drįstat šventoj vietoj keiktis! Išgirsiu, tai, bitė matė, čia pat snukį ištalžysiu!

Popas atsiduso ir numurmėjo, beviltiškai ranka numojęs: — Et, bitė matė, visi toki patys...

Taigi.

Tik vienas Ilinojaus senatorius Percy (ir tas pats liberalas, mūsų čikagiškių strategų, berods, buvęs į nuostolius nurašytas) meteoru švystelėjo, viešai pareikšdamas, kad Amerikos moralinė pareiga yra susirūpinti ne tuo vienu surištu lietuviu, o visos surištos lietuvių tautos likimu.

Nenugirdo, nepakartojo, neparėmė tos minties nei kiti senatoriai, nei atstovai, nei liberalai, nei konservatoriai, nei respublikonai, nei demokratai, nei augštieji sekretoriai, neigi pats prezidentas, kad ir supykęs, bet tik nekantriu mostu pastūmęs iš dienotvarkės tą klausimą, kaip nebepasikartosiantį... O mes? Ar nebaigia mūsų triukšmas susitraukti į reikalavimą tik **Vigilant** laivą perkrikštyt **Simu Kudirka?**

Ech, visi toki patys, — —, anot to popo...

Siūlau iš pagrindų persvarstyt strategiją. Ar yra, kas paremia?

V. Rastenis

FANATIZMAS IR BLOGA VALIA

Faktai: Dr. Rimvydas Šilbajoris, Ohio State universiteto profesorius, to paties universiteto skatinamas, anglų kalba parašė literatūrinės kritikos straipsnių rinkinį „Perfection of Exile: Fourteen Contemporary Lithuanian Writers". Knygą išleisti pasiūlė Oklahomos universiteto leidykla, tačiau, nesitikėdama jos didesnio populiarumo ar paklausos, pareikalavo, kad iš anksto būtų apmokėta maždaug pusė leidimo išlaidų — $3.000. Pats šitokio įnašo padaryti negalėdamas, autorius kreipėsi paramos į Lietuvių fondą, ir ją gavo. Ši impozantiška, 322 puslapių, gražiai išleista knyga pasirodė pereitų metų gale. Joje analizuojama kūryba šių mūsų egzilės rašytojų: J. Aisčio, K. Bradūno, B. Brazdžionio, A. Barono, M. Katiliškio, A. Landsbergio, A. Mackaus, J. Meko, H. Nagio, A. Nykos-Niliūno, K. Ostrausko, H. Radausko, A. Škėmos ir A. Vaičiulaičio. Žinomos rimtos universiteto leidyklos vardas laiduoja, jog knyga bus paskleista ir šio krašto akademiniuose sluoksniuose, kur šitokios literatūros apie mūsų kultūrinius atsiekimus ypatingai trūksta.

Interpretacija: Dirva, taigi „tautinės minties lietuvių laikraštis" 1971.II.19 numeryje paskelbė vedamąjį, pavadintą „Nesusipratimas ar tendencija", pasirašytą (ar) inicialais ir pažeriantį visą eilę melagysčių, nepagrįstų teigimų, niekinančių ir žeminančių netik knygos autorių, bet ir jo vertinamuosius rašytojus bei leidimą parėmusį Lietuvių fondą.

Paskelbęs melą kad „knygą išleido imigranto rašytojo vedamas žurnalas „Books Abroad", vedamojo autorius teigia, būk apie šį veikalą „**beveik kiekvienas** sako, kad čia iš didelio debesio mažas lietus", jog knygos išleidimu esą nedera džiaugtis „dėlto, kaip sako **daugelis**, kad knyga yra labai tendencinga ir atspindi **piktybines** ir **lokalines** lietuviško literatūrinio pasaulio diferenciacijas", ar „taip vadinamųjų **metmenininkų liaupses**, į krūvą ir dėl šventos ramybės primetus su metmenininkais sugyvenančius, arba katalikams skambesniuosius pora vardų."

Toliau dėstoma, jog knygoje analizuojamų rašytojų tarpe esą „**daugelis** visai nieko bendro neturinčių su tremties (Exile) vardu", esą „įtraukti vardai, kurie visiškai **nebūdingi pasiimtai temai**" tik dėlto, „kad jie atstovauja **tam tikras tendencijas**", tuo tarpu kai „**sveikas protas** (...) **natūraliai sako**, kad vieton **daugelio** minimųjų turėjo rastis būdingesni tremties literatūrai vardai. Nors, girdi, ir „metmenininkai" bent „**tam tikra prasme** kūrybingas literatūros elementas", tačiau „išskirtinas pasitenkinimas daugiau jų, visą knygą paverčia **vienašone**, deklaruojančia **beveik vienai srovei** atstovauti lietuvių literatūrai.

Visokių panašių nesąmonių prišnekėjęs vedamojo autorius prieina išvados, kad „skirta knygai pašalpa šelpėjus stato **profanų ir naivelių** padėtin". Lietuvių fondas, girdi, neturėjęs veltis į šitokį „biznį" ir knygos leidimą palikti „sroviniam veiksniui". (Visur pabraukta cituojant — A.T.A.)

Pirmiausia: Kas gi yra tie „beveik kiekvienas" ir „daugelis", kurie šį veikalą nuvertino, ar net jam primetė „piktybines" tendencijas? Kol autorius jų neišvardina ir nė vieno nepacituoja, visi jie taip ir telieka tik jo paties liguistos fantazijos padarinys.

Antra: Kuris gi iš viršuj išvardintų rašytojų nėra egzilas? (Vedamojo autorius, tiesa, jų nevardina, nes nenori taip aiškiai išsiduoti kvailių ieškąs melagis). Kieno gi „sveikas protas" ir kokius „būdingesnius vardus" šiai temai rekomenduotų?

Trečia: Net (vedamojo autoriui, žinoma, nė nebandant šito įrodyti) sutikus, kad yra tokia literatūros srovė, kaip „metmenininkai" ir prileidus, kad jie kūrybingi tik „tam tikra prasme", kuris gi bent kiek mūsų literatūroje nusivokiąs skaitytojas patikės, jog visi viršuj išvardinti mūsų rašytojai atstovauja tai „beveik vienai srovei"? Didelė jų dalis gi **Metmenų** žurnale nėra iš viso bendradarbiavę, arba „metmenininkai" tėra nė kiek nedaugiau negu „aidininkai", „drauginininkai", ar, pagaliau „dirvininkai".

Dr. R. Šilbajorio veikalas niekur į egzilinės mūsų literatūros istoriją ar apžvalgą nepretenduoja. Kiek rašytojui, tiek ir kritikui valia pasirinkti temą, kokią tik jis nori. Gi Lietuvių fondui yra ne tik valia, o pareiga remti mūsų kultūrines apraiškas, ir kaip tik tokiose vietose, kur toji parama efektingiausia ir labiausiai reikalinga. Šiuo atveju Lietuvių fondas savo paskirtį itin gerai suprato ir atliko.

Liūdna, kad mūsų fanatikai per savo kreivus akinius nebemato lietuvių, o vien metmenininkus, akiratininkus ar frontininkus. Dar liūdniau, kad šitokio kvapo gėles susirado sau **Dirva** ir iš „pogrindžių" persimeta į vedamuosius „tautinės minties" vardan.

Algirdas T. Antanaitis

LAISVĖ IR TĖVYNĖ

Simo Kudirkos, Simokaičių ir Brazinskų bėgimas iš Lietuvos vėl suteikė progos mūsų spaudai pakalbėti apie laisvę. Be abejo, asmens laisvė yra didelė vertybė. Bet įdomu, kad tokiomis progomis nekalbama apie tėvynę, tartum tai būtų antraeilės ar trečiaeilės svarbos dalykas. Bet kaip yra iš tikrųjų? Ar tėvynės gerovė bei jos ateitis mažiau svarbus reikalas, negu asmens laisvė?

JAV LB

KAM IŠLEIDŽIA PINIGUS

Prasidėjus varžytynėms tarp ALTos ir JAV LBės dėl Vasario 16 aukų, pasigirdo kritikos balsų, kad Bendruomenė eina politikon, užmiršdama pagrindinę savo užduotį — kultūrinį ir švietimo darbą. Vienas tokių balsų buvo ALTos pirmininko žmonos Dalios Bobelienės, atspausdintas *Draugo* laiškų skyriuje 1971.II.4. Į jos kaltinimus atsiliepė Juozas Macikas (slapyvardis?), kuris *Draugo* laiškų skyriuje (1971.II.17) pateikė įdomią ir prasmingą praėjusios LB kadencijos apyskaitą. Macikas rašo:

Pasiteiravus, buvo gautos tokios informacijos iš 1967-70 m. LB centro valdybos iždininko K. Dočkaus, LB Švietimo tarybos pirm. J. Kavaliūno ir LB Kultūros fondo pirm. A. Kairio apyskaitinių pranešimų, kurie buvo duoti LB tarybos nariams ir spaudoje minėti.

Per trejus metus (nuo 1967 m. lapkričio mėn. iki 1970 m. spalio mėn.) JAV LB centro valdyba gavo 77,533 dol. ir LB Kultūros fondas (įskaitant Jaunimo teatrą) gavo 52,840 dol. pajamų. Tad viso buvo gauta 130,373 dol. pajamų. Per tą pat trejų metų laiką buvo išleista iš viso 119,317 dol.

Pažiūrėkim, kam tie pinigai išleisti: daugiausia išleista švietimo reikalams — 51,426 dol.; kultūriniams reikalams — 34,899 dol.; jaunimui — 2,157 dol.; PLB valdybai ir Kanadai — 2,000 dol.; politinei LB akcijai ir informacijai — 3,046 dol.; aukos Altai ir Vlikui — 2,418 dol.; LB tarybos narių, prezidiumo ir centro valdybos narių išlaidos 4,766 dol.; centro valdybos administracija (paštas, telefonas, spausdiniai ir pan.) — 7,718 dol.; inventorius — 699 dol.; įvairios išlaidos — 541 dol.

Tad švietimo, aukštojo mokslo ir kultūros reikalams išleista 93,000 dol. su viršum (arba 78%) iš 119,317 dol. Tuo tarpu administracinių išlaidų (įskaitant ir LB tarybos išlaidas) per 3 metus turėta 12,484 dol., kas vidutiniškai per metus yra tik 4,161 dol.

Per tuos tris metus LB išleido papildomų vadovėlių, pratimų, knygų ir pan. už 44,492 dol. Buvo išleista ar parūpinta net 30,858 egzemplioriai! Daug knygų, vadovėlių, pratimų ir pan. 1967 m. buvo perimta iš ankstyvesnės Kultūros fondo vadovybės. Per 3 metus LB išleido 13 vadovėlių ir pratimų, 3 knygas jaunimui, 7 įvairius kitus leidinius. Spaudai paruošti 7 leidiniai, spausdinamos 4 knygutės priešmokykliniam jaunimui, baigiami ruošti 6 vadovėliai ir ruošiami 4 vadovėliai.

Dabar LB turi ir platina 46 vadovėlius, knygas, pratimus ir pan. už 75,197 dol. vertės. Reikia tik pirkti ir naudotis.

Savo laiške Draugui *D. Bobelienė toliau rašo, kad „Bendruomenės vadovybėms daugiau rūpi politika, negu mūsų vaikų lituanistinis švietimas". Minėti faktai ir skaičiai aiškiai rodo tokio teigimo klaidingumą. Bendruomenei lituanistinis švietimas labai rūpi. Bet LB rūpi ir kitos lietuviško gyvenimo sritys ir efektyvi politinio lietuvių gyvenimo veikla, ką daugelis supratome iš JAV LB VI-sios tarybos nutarimų.*

Iš gautų informacijų matome, kad LB per trejus metus politinei veiklai išleido tik 3,046 dol., bet labai daug už tokias mažas išlaidas politinėje veikloje atliko. Daugelyje apylinkių ruošė Vasario 16 minėjimus, informavo amerikiečių spaudą, radiją, televiziją, paruošė straipsnius spaudai, pagamino įvairių įkalbėtų angliškai juostų amerikiečių radijo stotims, kurias siuntinėjo apylinkėms, paruošė memorandumų ir rezoliucijų tekstus, susisiekė su daugeliu senatorių ir kongresmanų, išgaudami jų pasisakymus apie okupuotą Lietuvą ir okupacijos nepripažinimo pareiškimus ir t. t. Ypač gyvai ir smarkiai LB reagavo iškilus Brazinskų, Simo Kudirkos ir Simokaičių byloms.

Tik palyginimui. Alta per vienerius metus (1969 birželio — 1970 gegužės) išleido 42,885 dolerius, iš kurių 13,585 dol. buvo išleista administracijai ir valdybos narių kelionėms (arba beveik trečdalis išleistų pinigų). Alta per vienerius metus administraciniams reikalams išleido daugiau negu LB per trejus metus. Būtų pats laikas susirūpinti ir tokių pinigų tvarkymu ir administravimu.

NUOMONĖS — PASISAKYMAI

NAUJIENOS, NUSTOKITE ŠMEIŽTI!

Lietuvių išeivijoje turime daug pozityvių, nuoširdžiai dirbančių, savo laiką, lėšas ir energiją Lietuvos reikalams aukojančių žmonių. Mes džiaugiamės jų darbo rezultatais, jiems dėkojame ir kaip įmanydami stengiamės jiems padėti. Bet taip pat yra ir tokių, kurie netik patys nieko nedirba, bet, kaip įmanydami, trukdo dirbantiesiems ir viską gadina. Ir kas dar blogiau, kad, be atskirų asmenų, tų trukdytojų tarpe randame kai kurią spaudą ir net kai kurias organizacijas.

Pereitame dešimtmetyje labai daug naudingo darbo lietuvių tautai ir išeivijai atliko organizuota Amerikos Lietuvių Bendruomenė kartu su ją remiančiomis organizacijomis. Bet vietoje padėkos ir paramos iš kai kurios spaudos ir kai kurių organizacijų Bendruomenė tesusilaukė tik labai žemo lygio kritikos arba tiesiog šmeižtų. Lietuvių Bendruomenei niekinti daugiausia energijos išeikvojo ALTa ir jos neoficialus „oficijozas" *Naujienos.*

Prieš aštuonetą metų energingas visuomenės veikėjas Leonardas Valiukas suorganizavo specialią akciją pravest Amerikos Kongrese atatinkamą rezoliuciją Lietuvos laisvės reikalu, įsteigė specialų komitetą ir nuoširdžiai eilę metų dirbo, kol rezoliucija buvo pravesta. Tai buvo didelis pasitarnavimas Lietuvos laisvės bylai. ALTos vadovybė Valiukui nepritarė ir jo darbą trukdė. *Naujienos* visą tą laiką Valiuką visaip niekino, šmeižė, rašė netiesą ir jo darbą menkino, siekdamos, kad jam tik nepasisektų.

Stipri ir ypatingai veikli buvo pereitoji, Broniaus Nainio vadovaujama, JAV Lietuvių Bendruomenės centro valdyba, kuri Lietuvos laisvinimo ir lietuvybės išlaikymo srityse atliko daugiau darbų negu kuri nors kita institucija paskutinio dešimtmečio laikotarpyje. Ir vėl ALTos vadovaujantieji asmenys ir *Naujienos* su neįtikėtinu įtūžimu šmeižė ir niekino centro valdybą, skelbė apie ją netiesą, jos pirmininką išvadino įvairiais paniekinančiais vardais, organizavo perversmus ir visaip jam trukdė.

Žinomas tautinių šokių specialistas Liudas Sagys suorganizavo iškilią tautinių šokių grupę Grandinėlę ir jos pasirodymais išgarsino Lietuvos vardą ne tik Amerikoje, bet ir už jos ribų. *Naujienos* už tai jį išplūdo, apdrabstė purvais ir iškoneveikė su juo dirbantį mūsų jaunimą.

Lietuvybės išlaikymo ir Lietuvos laisvinimo darbuose labai ryškų vaidmenį vaidina Lietuvių Fronto bičiuliai. Savo eilėse turėdami daug stiprių intelektualinių pajėgų, darbščių žmonių ir negailėdami pinigo, jie atlieka daug naudingų darbų. *Naujienos* to negali pakęsti ir frontininkus visaip niekina. Nespėjo naujoji JAV LB Taryba ir vadovybė nė „kojų apšilti", o *Naujienos* į juos jau atidarė savo artilerijos ugnį, kas aiškiai pasako, kad ir toliau *Naujienos* eis tuo pačiu destruktyviu keliu.

Labai keista yra ir ALTos laikysena. Suprantama, kad ALTa yra pavargusi, susenusi, sumenkusi ir Lietuvos laisvinimo darbo dirbti gali ir nebepajėgti. Bet kam tada trukdyti kitiems? Nebegalite patys, tai leiskite tiems, kurie gali. Pasisavinę Lietuvos laisvinimo darbų monopolį ir per paskutinius dešimtį metų nieko gero nebenuveikę, altininkai įsivaizduoja turį išskirtinas „teises" nurodinėti Lietuvių Bendruomenei ką ji turi „teisę" daryti, ko ne, kada jai rinkti lėšas ir kada ne. Toks elgesys nėra nieko daugiau nei mažiau, kaip tik paprastų paprasčiausia diktatūra. Nuo diktatūros mes vieną kartą jau bėgome.

Visiškai nesuprantamas toks *Naujienų* elgesys. Man atrodo, jog *Naujienos* lietuviškiems reikalams labai ir labai pakenkia. Todėl ir noriu aiškiai ir nedviprasmiškai joms pasakyti: nustokite šmeižti Lietuvių Bendruomenę, nustokite jai trukdyti dirbti Lietuvos laisvinimo ir lietuvybės išlaikymo darbą, nustokite niekinti jos vadus, nes jau pakankamai pridarėte žalos. Negriaukite Bendruomenės vykdomų darbų ir nustokite naudoti diktatūrines priemones rinkti pinigams ir nurodinėti kitiems pareigas. Šiame demokratiniame krašte kiekvienas turi teisę apsispręsti, kam jis nori priklausyti, ką jis nori remti ir kam aukoti savo pinigus. Tai yra ne *Naujienų*, bet paties aukotojo reikalas.

Sveikinu Bendruomenę, jos vadus ir dėkoju už didelius nuveiktus darbus. Nekreipkite dėmesio į trukdytojus ir dirbkite toliau Lietuvos laisvei ir lietuvybės išlaikymui. Šių metų Vasario 16 proga savo auką skiriu Lietuvių Bendruomenei ir kviečiu visus geros valios lietuvius pasekti mano pavyzdžiu.

Čikaga — Pranas Odinas

Kartais sakoma, kad kai tų dviejų dalykų negalima turėti kartu, tenka pasirinkti vieną, ir kad gyvenant laisvėje už tėvynės ribų, galima jai naudingai pasitarnauti. Aplamai imant, tai tiesa. Bet toks principas negali būti taikomas visuotinai, jei norime problemą spręsti ne asmens, o tautos požiūriu. Vertinant reikalą asmens požiūriu, galima būtų sakyti, kad juo daugiau tautiečių pasprunka į laisvę, tuo geriau, nes pasprukę gali laimėti bent du dalykus — didesnę asmeninę laisvę ir didesnę ekonominę gerovę. Bet vertinant tautos požiūriu, tenka pripažinti, kad juo daugiau pabėgs, juo tautai blogiau. Visokie bėgimai ir emigravimai tautą silpnina. Todėl bėgimus tenka vertinti sąlyginiai, kaip pasirinkimą vienos iš mažesnių blogybių. Kai piliečiui gresia pavojus būti ištremtam į Sibirą 15-ai ar daugiau metų ar kai tremtiniui iš viso neleidžiama grįžti į tėvynę, bėgimas į laisvę gali būti pateisinamas. Bet kai tokio pavojaus nėra, bėgimas tautiniu požiūriu gali būti žalingas. Užplūstant rusams Lietuvą antrą kartą, daugeliui lietuvių buvo aišku, kad nepasitraukus į Vakarus, ištrėmimas į Rytus bus neišvengiamas. Tokiu atveju pasitraukimas iš tėvynės buvo suprantamas ir pateisinamas, nors toks pasitraukimas anaiptol nebuvo herojiškas. Greičiau pasilikimas tėvynėje buvo herojiškas.

Bet kaip yra dabar? Ar gyvenimas Lietuvoje yra toks nepakenčiamas, kad kiekvienas bėgimas yra pateisinamas? Iš viso ko atrodo, kad nors gyvenimo Lietuvoje toli gražu negalima lyginti su gyvenimu Amerikoje ar Vakarų Europoje, vis dėlto jis gerokai lengvesnis, nei buvo Stalino laikais, ir vargu jį dabar galima vadinti nepakenčiamu. Todėl jei kas bėga ne tam, kad išvengtų Sibiro ar panašių persekiojimų, o tik siekdamas didesnės asmeninės laisvės ar ekonominės gerovės, vargiai toks žygis nusipelno pritarimo. Žinoma, vertinant tai tautiniu požiūriu ir suprantant, kad gyvenimas išeivijoje tautiniu atžvilgiu nepavydėtinas. Ypač tokie bėgimai neskatintini, kai jie susiję su didele rizika. Pastarųjų bėgimų rezultatai Lietuvai aiškiai nuostolingi, nes dviejų likimas dar nežinomas, o trys greičiausia jau Sibire.

Ta proga tinka prisiminti, kaip lietuviai galvojo apie emigraciją dar 19 amžiuje. Po Kražių skerdynių, kai žmonės buvo labai nusiminę, vienas kunigas iš Lietuvos 1894 metais rašė Amerikon kunigui Aleksandrui Burbai, kuris tada redagavo **Valties** laikraštį. Kunigas M. skundėsi šitokiais žodžiais: „Mielas Brolau Kristuje, norėčiau Tamstos vienos rodos klausti: ar nebūtų galima Amerikoje kokioje norint šalyje nupirkti kokią aplinkybę (koloniją) žemės norint girioje ant kokio 200 keturkampių mylių, įdant Lietuvinįkai galėtų vienoje vietoje uždėti savo lizdą, tai iš mūsų Europiečių Lietuvinįkų daugelis tenai griūtų... Su avimis ir piemenys kartu eitume... iš mūsų brolių daugelis atsirastų norint šiandien apleisti savo tėviškę, keltųsi Amerikon, kad žinotų, jog ten atras kur galvą priglausti".

Redakcija į tai atsakė šitaip: „Vienok mūsų nuomonė yra, kad Lietuviai nors vargiai ir sunkiai turi laikytiesi savo tėvynėje, nors baisiausiai persekojamoje per maskolių šunybes, kadangi jei Lietuviai Lietuvą apleistų, tai jau Lietuvos nebūtų. Todėl mūsų broliai turi kentėti tėvynėje, nepaleidžiant ją mūsų priešams".

A. Daugvydas

SIMAS KUDIRKA

SOVIETINIO BRAIŽO PORTRETAS

Šiame numeryje pateikiame keletą ištraukų iš straipsnio apie Simą Kudirką, paskelbto š. m. kovo mėn. 3-4 dd. *Vilnyje*. Straipsnis parašytas sovietinio žurnalisto, „emigrantologo" Vytauto Minioto, kuris *Tiesoje* jau nekartą vanojo tai, ką jis vadina „vaduotojais", bei jų organizacijas, kaip BALFą. Minioto rašinys tilpo tik *Vilnyje* ir *Laisvėje* iki šiol jokių žinių apie Kudirką Lietuvos spaudoje dar neteko matyti. Reiškia, šis straipsnis taikomas išeivijos „pažangiesiems" apšviesti, kad jie nesusidarytų „klaidingos" nuomonės apie įvykį, taip plačiai pasaulyje išgarsintą. Straipsnis tam tikra prasme įdomus ir išeivijos daugumai. Jame Miniotas pateikia nevien keleta savų žinių apie dabartinę Kudirkos padėtį, bet atspindi taip pat būdingą, sovietinį panašių įvykių traktavimą. Iš straipsnio galime susidaryti vaizdą kaip Simo Kudirkos atvejis eventualiai bus pristatytas „liaudžiai", jei Maskva nutartų pradėti teismo eigą (visai nutylėti būtų sunku, nes įvykis plačiai išgarsėjo Lietuvoje per vakariečių radiją). Strapsnyje yra ir šiokių tokių užuominu, kad Kudirka dar gali būti panaudotas propagandai prieš išeivija.

Minioto pieštas Kudirka labai primena panašius sovietinius portretus, vaizduojančius pvz. Brazinskus. Žmogus yra pristatomas kaip turįs asmeniniu ydu, esas egoistinio ar net kriminalistinio palinkimo, nesocialus, bendrai sunkaus ir aštraus charakterio. Būdinga, kad piešiant tokį portretą labai stengiamasi neminėti santvarkos, lyg ji ir neegzistuotu, visą kaltę nemarksistiškai suverčiant psichologinėms žmogaus savybėms. Kudirka pristatomas kaip riboto akiračio, kampuoto būdo žmogus, motyvuojamas pinigo, susirūpines aukštesne alga, ieškąs atsuktuvų, fonografų... Prisimintina, kad sovietų laivo kapitonas irgi apkaltino Kudirką vagyste, kad susigrąžinus jį atgal. Bet visa ši motyvacijos dokumentacija nelabai gali įtikinti, kad žmogus rizikuotu net savo gyvybe, siekdamas prieglobsčio Amerikoje.

Kad Kudirka galėjo būti ir kitaip motyvuojamas negu Miniotas siekia įrodyti, aiškėja iš kitų detalių tame pačiame straipsnyje. Pasirodo, Kudirka klausęs užsienio radijo, dalyvavęs santvarkai kritiškose diskusijose ir buvęs diskriminuotas (nepriimtas į jūrininkystės mokyklą). Tokią diskriminaciją patyrė nevienas lietuvis, siekęs karjeros civilinėj ir karinėje aviacijoje, laivyne, susisiekimo ir ryšių sistemose ir panašiose srityse.

Straipsnyje yra ir keletas tikro melo gabaliukų, pvz. kad nesimatę sumušimo žymių ar kad Kudirkos atsiimti iš „Vigilant" buvo pasiųsti ir du lietuviai. JAV Kongreso apklausinėjimų medžiaga tokius tauškalus dokumentais paneigia.

Pagal Miniotą, Simas Kudirka randasi kalėjime ir laukia teismo už „tėvynės išdavimą, atseit už nusikaltimą, baudžiamą ir mirties bausme. Nenustebtume, jei sovietinis režimas Kudirką dar panaudotų prieš vadinamą „buržuazinę emigraciją"; galimi ir kiti įvairiausi propagandiniai ėjimai. Gavusi sunkų propagandinį smūgį, Maskva, vargu, ar galės įvykį nutylėti. Minioto straipsnis lyg ir „pranašauja" liniją, kurią Maskva gali pasirinkti.

Nors Miniotas teigia, matęs Kudirką sveiką ir be mušimo žymių, yra ir kita versija, kurią paskelbė Associated Press agentūra š. m. kovo 10 d. AP pranešime rašoma: „(Gerai informuoti) šaltiniai teigia, kad Kudirkos žmona jį lankė kalėjime Vilniuje sausio 1 d. ir rado jį išbalusį ir nusilpusį nuo bado streiko ir kad ji sakė, jog jis buvo prievarta maitintas, bet numetęs keletą svarų... Kudirkos žmona pasakė (žinių) šaltiniams, jog slaptoji policija padarė apie 50 kratų jo giminių ir draugų namuose Klaipėdoje po jo sugrįžimo..."

Žmogaus drama dar vyksta ir nėra visiškai aišku kaip ji pasibaigs, kai tragediją režisuoja Maskva.

Galbūt vertėtų susipažinti ir su šio, kolkas vienintėlio, sovietinio straipsnio apie S. Kudirką autoriumi.

Vytautas Miniotas *gimė Viekšniuose 1928 m. 1941 metais, su kitais Palangoje atostogavusiais pionieriais buvo evakuotas į Rusiją ir karą praleido Debiosų vaikų namuose. Grįžęs į Lietuvą reiškėsi komjaunime ir „liaudies gynėjų" žurnalistikoje. Oficialiai, nuo 1950 m. dirba* Tiesos *redakcijoje. Jo straipsniuose visų pirma atkreipia dėmesį tai, kad jam prieinami slaptosios policijos archyvai. Nuteistųjų dienoraščiai, privatūs žmonių laiškai, siuntinių iš JAV fotonuotraukos, net į buržuazinius nacionalistus įsimylėjusių Vilniaus universiteto studenčių pavardės — vis tai informacija, kuri neprieinama net kiekvienam saugumiečiui.*

SMUKIMAS

(Ištraukos iš Vytauto Minioto straipsnio Vilnyje. *1971 m. kovo mėn. 3-4 dd.)*

Simas Kudirka baigė radijo operatorių kursus ir pasiprašė į didelius laivus, kur daug mažiau kamuoja jūros liga. Plaukiojo. Gerai uždirbdavo. Bet jį vis graužė nepasitenkinimo kirminas: manęs nevertina, manęs nepriėmė į jūreivystės mokyklą.

Buvo atžagarus viršininkams. Neišsiaiškinęs, iš kur ir kaip atsiranda vienas ar kitas trūkumas, viena ar kita blogybė, aplaidumas laive, apibendrindavo juos vos ne visos šalies mastu, savo neteisingą nuomonę mėgindavo primesti darbo draugams. Šie, norėdami atverti jam akis, kantriai aiškindavo, o nesuprasti kartais mesdavo ir piktesnį žodį.

Kartėlio nepasaldino ir pernai gautas naujas butas, ir Marytės pagimdyti Lolita, Edvardas. Simas pyko ant viso pasaulio ir tik nekaltino pagrindinio kaltininko — savęs, savo ambicijos...

Tulžies taurę perpildė žinia, kad jis nepaskirtas į didžiausią Lietuvos žvejų laivą „Kovų šlovė", o teks eiti į „Tarybų Lietuvą" radijo operatoriuplaukti prie Amerikos krantų.

Nenoriu čia dėti taško Simo pykčiui, nes gali būti ir kitų, man nežinomų atvejų, priežasčių, dėl kurių jis žengė tą nelemtą ir pragaištingą žingsnį.

Kudirkos motinai Marijai Šulskienei apie savo sūnų kalbėti labai sunku, ir ji kiekvieną žodį taria lyg iš savęs išplėšdama:

— Aš nežinau jokių priežasčių, kurios galėjo jį privesti prie tokio elgesio. Simo šeima gyveno neblogai. Jis neblogai uždirbdavo. Pernai pavasarį gavo naują butą, jo uždarbio užtekdavo išlaikyti vaikus ir niekur nedirbančią žmoną.

Drauge su Kudirka „Petro Cvirkos" garlaivyje plaukioję jūreiviai pasakoja:

— Nuolat klausydavosi užsienio radijo. Primesdavo mums antitarybinius disputus, šmeižė mūsų santvarką. Kada bandydavome jį įspėti, purkštaudavo, įvairiai mus plūsdavo, užsisklęsdavo ir tylėdavo.

Žmona Marytė:

— Buvo gan ūmus. Greit prarasdavo pusiausvyrą ir savitvardą. Dėl palyginti nelabai svarbaus nepasisekimo jis galėdavo staiga pasikeisti, tapti grubiu, pasielgti neapgalvotai. Kaip vyras jis buvo labai pavydus ir įtarus.

Simo Kudirkos paveikslą lyg ir galima nutapyti. Tik trūksta štrichų, kuriuos jis pats gali brūkštelti savais žodžiais. Bet kaip Simas Kudirka kalbės? Kaip su juo susitiksi, jeigu jau daugiau kaip prieš porą mėnesių reakcingųjų lietuvių emigrantų spauda Jungtinėse Amerikos Valstijose paskelbė, kad Simas jau nukankintas, kad jau kai kurie klebonai laiko už jį mišias.

Todėl ryžausi su jūreiviu susitikti ir iš jo išgirsti visą šią jam gėdingą ir labai negražią istoriją.

Į tardytojo kabinetą įžengė laibas vyriškis. Iš anksto nežinodamas jo amžiaus — daugiau kaip trisdešimt neduosi. Įdėmiai apžvelgiu tą, anot JAV buržuazinės spaudos, jau senokai nukankintą žmogų. Vidutinio ūgio. Veidas pailgas. Be raukšlių. Aukštyn sušukuoti tamsūs, kiek retėti pradėję plaukai. Vasarinukai trumpom rankovėm išryškina muskulus. Sulaidytos kelnės, šlepetės taip ir sako, kad žmogus išėjo pasivaikščioti. Kudirkos pasivaikščiojimas priverstinis, ir tai jis supranta, iš pradžių jaučiasi sukaustytas. Aš neskubu pradėti pokalbio, akim ieškau mušimo, smogimo, spardymo pėdsakų. Juk daugelis Jungtinių Valstijų laikraščių skelbė, kad Simą spardė, daužė jo galvą į geležinius laivo laiptelius, visą laiką mušė. Nei ant veido, nei ant kaklo, tuo labiau galvoj nesimato nei mažiausio smurto žymių, — per porą mėnesių jos negalėjo užgyti, nepalikdamos jokių pėdsakų, jokių randų.

Simas tyli, dedasi ramus, susikaupęs. Tik rankos, sau vietos nesurandančios, vis judančios, krutančios rankos, lyg laikrodžio švytuoklė mosuojantys pirštai išduoda jo susijaudinimą. Tai suprantu ir neskubu užduoti mane dominančių, Simui nemalonių klausimų. Prisimenu bendrus pažįstamus „Tarybų Lietuvoj", „Petro Cvirkos", ir kituose laivuose.

Į mano klausimą, kas skatino pabėgti, Kudirka iš karto neatsako, grįžta į savo vaikystę, jaunystę, prisimena senelį. Vėl kaltina draugus, viršininkus.

— Kodėl, a ne, manęs nepaėmė į „Kovų šlovę", kai ji plaukė į Vakarų Vokietiją remontuotis?

— Bet juk pats neturi užsienio jūreivio paso.

— O kodėl, a ne, man jo nedavė?

Aiškinu, kad jūreivio pasus gauna tie, kurių laivai dažnai užsuka į užsienio uostus, gabena ten žuvį, ima vandenį, maistą.

Užklausiu:

— Kas taip patį traukė į tuos užsienio uostus?

— Aš labai mėgstu muziką, a ne, todėl norėjau Vakarų Vokietijoje nusipirkti „Griunding" firmos stereomagnetofoną, a ne. Naujam butui reikia įvairių laidų, a ne. Norėjau gauti vokišką, a ne, atsuktukų komplektą, a ne.

Jau labai neįtikimi argumentai ir tas nuolatinis jo „a ne". Vokišką magnetofoną galima nusipirkti Klaipėdoje (tai pats Simas man ir pasakė). Dar niekas dėl kažkokių elektros laidų iš Lietuvos nebėgo į Ameriką. Atsuktukų rasi kiekvienoje namų apyvokos daiktų parduotuvėje. Simas pateikia dar vieną savo argumentą:

— Man, a ne, nedavė gerai uždirbti.

Refrižeratorių laivyno bazės buhalterijoje parodė kelių metų Simo uždarbį. Buvo reisų, kai per mėnesį gaudavo į rankas 500 rublių. Girdi, jam reikėję bent tūkstantuko nusipirkti šaldytuvą, baldų, kitų apyvokos daiktų. Tokiems norams niekas neprieštarauja ir šiemet jie būtų Simui išsipildę, nes per porą reisų uždirbtų žymiai daugiau, negu šaldytuvui tūkstantuką.

Taip ir negaunu kiek aiškesnio, išsamesnio atsakymo, kas privertė jūreivį išduoti Tėvynę, ieškoti prieglobsčio svetur. Paprašiau paties Kudirkos smulkiau papasakoti, kas paskatino jį išduoti Tėvynę, ieškoti prieglobsčio svetur.

Praėjusių metų lapkričio 23 dieną Amerikos teritoriniuose vandenyse susitiko Lietuvos gamybinės žuvies pramonės valdybos plaukiojančioji bazė „Tarybų Lietuva" ir JAV pakrančių sargybos laivas „Vigilant". Į mūsų laivą plieniniu tinklu pakilo amerikiečių delegacija. Buvo kariškių. Pokalby dalyvavo ir jų žvejybinių organizacijų atstovai. Derybas vedė ir Simas Kudirka. Tik slaptai nuo mūsų jūreivių. Jis paskui peršoko į amerikiečių laivą, padavė vienam jų kelias nuotraukas, užrašų knygutę.

Paimti iš „Vigilant" laivo suklydusio ir laužančio jūreiviškos draugystės tradicijas Kudirkos nuvyko grupė mūsiškių jūreivių, jų tarpe ir du Simo tautiečiai — E. Gružauskas ir A. Valavičius.

Amerikiečiai jūreiviai ir pats jų laivo kapitonas V. Elis padėjo bėglį grąžinti į mūsų plaukiojančią bazę. „Vigilant" kapitonas liepė valtį ir mūsiškius nuplukdyti į „Tarybų Lietuvą".

Simas buvo atvežtas į Klaipėdą, pristatytas į Vilnių. Jam užvesta byla.

— Supranti, kad už mėginimą pabėgti į užsienį būsi teisiamas?

— Žinoma.

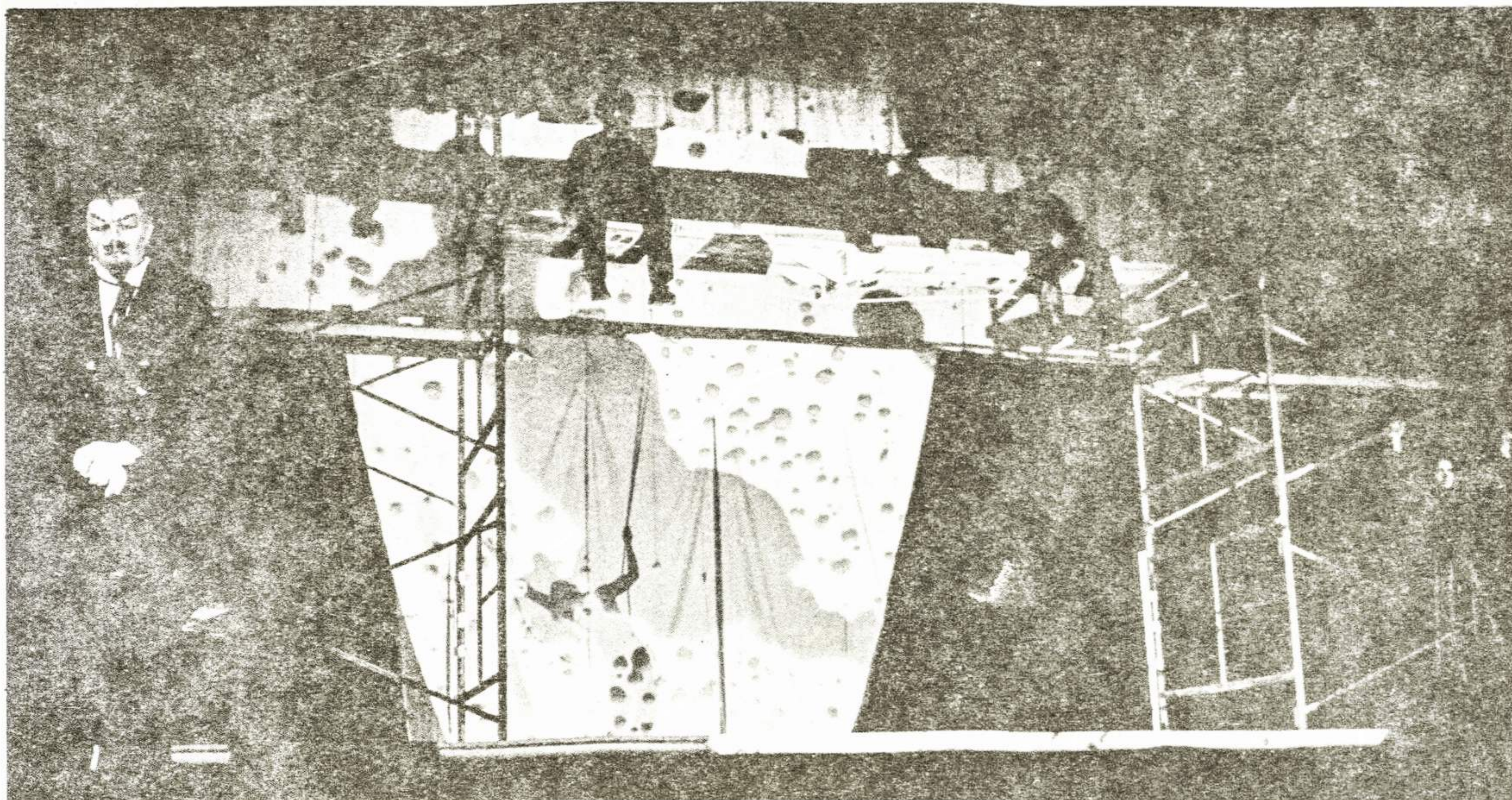
Simas Kudirka apgailestauja, kad žengė tą neapgalvotą, liūdnai lemtingą žingsnį, ir supranta, kad teks už jį atsakyti.

Papasakojau Simui apie tą triukšmą, kurį dėl jo sukėlė reakcingoji Amerikos lietuvių spauda, pasakiau, kad jį jau palaidojo. Kudirka nustebo ir labai nepatenkintas, kad reakcingoji lietuvių emigracija Jungtinėse Valstijose panaudojo jį kovai prieš gimtąją Tarybų Lietuvą.

Po kelių dienų gavau Simo Kudirkos ranka prirašytą popieriaus laikštą. Jo laiške yra ir tokios eilutės:

„Šiame atsitikime už viską atsakomybę nešu aš vienas. Mano šeima, gyvenanti Klaipėdoje, nepersekiojama. Dabartiniu metu esu sveikas."

Simas Kudirka ne tik sveikas, bet ir turi laiko apgalvoti savo nusikaltimą ir padaryti išvadas, prisipažinti sau, kad smarkiai klydęs, ieškodamas svetur to, ko nepametė.

Scena iš „Il Vigilante del Mare“ *Nuotr. Virg. Kauliaus, S. J.*

VASARIO 16 MINĖJIMAI JAV

BŪTI KANTRIAIS IR KUKLIAIS

Šiemetinis Vasario 16 minėjimas Čikagoje vadinosi ironiškai ir itališkai: „Il Vigilante del Mare“. Šio pavadinimo Dariaus Lapinsko scenos veikale apie Simą Kudirką aplinka, išdavusi prieglobsčio prašiusį jūrininką, charakterizuojama šiukšlynu, o vieno hipiškai kostiumuoto veikėjo žodžiu tai yra *shit*, kurį verta nuspirti velniop. Šis vasario 28 vykęs neoficialus minėjimas visuomenei buvo pristatytas kaip *Margučio* radijo valandos koncertas.

Žymiai heroiškesnės atmosferos vyravo oficialiuose minėjimuose. Buvęs ALTos pirmininkas Antanas Rudis, pasakęs pagrindinę prakalbą Detroite,

> priminė tūkstančių tūkstančius Amerikos lietuvių kareivių, prie Marnos, prie Reino, Pacifike ir kitur žuvusių už laisvę visiems pasaulio gyventojams;
>
> kita tokios laisvės meilės išraiška nurodė lietuviškus karo veteranų postus, kuriais nusėta visa šioji didžioji laisvės šalis;
>
> priešingai mus pasiekiančioms žinioms, pranešė, kad JAV yra beveik vienintelis kraštas, kuris nepripažino ir pažadėjęs toliau nepripažinti Lietuvos okupacijos, ir
>
> patarė būti kantriais ir gyvenamojo krašto netrukdyti neapgalvotais reikalavimais.

Daug kur, ne vien Detroite, prelegentų analizės ir patarimai nepretendavo į plačiai apžvelgiančią filosofinę išmintį ar praktiškos veiklos galimybių įžvalgą. Prelegentai turėjo pagrindą nepervertinti savo publikos. Į modernią industrinę aplinką nelauktai patekusių vidurinės ir vyresniosios kartos lietuvių — tokia yra minėjimų lankytojų dauguma — viešai neprisipažįstamas troškimas yra ieškojimas ar išmintis: minėjimų rengėjai tai suprato ir nepasinaudojo tuo gausiu aruodu, kurį anuomet atidarė Mokslo ir kūrybos simpoziumas — iš 37 mums žinomų minėjimų JAV-e tik penkiuose prelegentais buvo universitetų dėstytojai. Saugesnę užuovėją teikiąs indentifikavimasis su visuomenės autoritetais: su saviškiais veikėjais ir su nelietuviais JAV administracijos pareigūnais. Šioms abiems funkcionierių grupėms yra patogus šis publikos ilgesys: prakalba kitų suorganizuotame Vasario 16 minėjime atstoja jų pačių pasireklamavimui skirtą mitingą, į kurį tos pačios publikos šiaip nepritrauktum. Clevelande kalbėjęs dr. Kazys Bobelis minėjimo progą išnaudojo dar plačiau: jis nepasitenkino įprastomis sklandžiomis banalybėmis ir jų vietoje įnešė savo jausmingų aktualijų. Anot *Darbininko*, tiems, kurie nuo mitinginio stiliaus prakalbų jau yra atpratę, ALTos pirmininko graudenimai buvo koktūs. Juo labiau, kad pabaigoje jis išsprogdino ir „bombą“: pasiūlė Lietuvių Bendruomenei įsijungti į ALTą! Ne vienam klausytojui kilo eilė neatsakytų klausimų: kodėl šiai ALTos vardu padarytai deklaracijai pasirinktas Nepriklausomybės šventės minėjimas?

Toje pačioje salėje, prieš dr. Bobelį kalbėjęs kongresmanas Wayne L Hays ne vien kalbos ramiu tonu buvo kitas kraštutinumas. Jis ir savo darbu Kongrese yra parodęs savo naudingumą lietuviams: jūrininko Simo Kudirkos išdavimo bylos pakomisijyje jis yra iškėlęs kitų pareigūnų bandomus nuslėpti nusikaltimus. Gi prie tokių užtušavimų yra prisidėjęs tariamas lietuvių bičiulis John A. Volpe, garbės narys *Americans for Congressional Action to Free the Baltic States* (L. Valiuko komiteto).

Šalia įvadinių glorifikuojančių nuomonių apie Lietuvą, daugelio senatorių, kongresmanų ir miestų galvų pareiškimai labiau buvo pasisakymai prieš JAV priešą komunizmą, ar prieš JAV establishment'o priešus (kongr. Pucinskio džiaugsmas, kad lietuviai nors ir demonstruoja, bet ne taip kaip tie ilgaplaukiai hipiai). Mažiau tų pasisakymų priežastimi buvo su laisvę praradusiais lietuviais jų bendra platforma už laisvę, demokratiją ir žmoniškumą, nedarant skirtumo, kas tuos principus pažeidžia, net jei toks angažavimasis sudrumstų JAV establishmento ramybę, kaip tai įvyko Simo Kudirkos atveju. Platoniškų lietuvių pamėgimu galima abejoti ir čikagiškių kongr. Murphy, net nesugebėjusiu ištarti savo kvietėjų pavardžių.

Iki Kudirkos Amerikos lietuvių masė JAV pareigūnams buvo atkarpa nekritiškos, savo gerbūviu ir prestižu susirūpinusios lower middle class, o ne savo teises žinanti ir administracijos vingius permatanti pressure group — tad ir verta traktavimo iš aukšto.

Kudirkos atvejis nevienam atvėrė akis, kad ieškotini ir kiti sąjungininkai mūsų politiniams siekimams, būtent, kitų JAV mažumų tarpe, ypač, iš tokių, kurios dėl savo organizuotumo galimos laikyti pressure group.

Sąjungininkų pasirinkime šviesa atėjo iš rytų: Philadelphijos LB apylinkės pirmininkė ir centro valdybos narė Aušra Mačiulaitytė - Zerr minėjimo prelegente pasirinko žurnalistę Edith K. Roosevelt. Po didžiosios JAV spaudos karšto angažavimosi lietuvių bėglių iš TSRS atvejais, ir kitiems mažiau apsamanojusiems švenčių rengėjams turėjo ateiti panašių minčių. Prezidento T. Roosevelt vaikaitės įsitikinimu Coast Guard pasielgimas su pabėgėliu nebuvo tik neprotingas kelių žmonių sprendimas, bet valstybės departamento nustatytos linijos įvykdymas. Savo nuomonę prelegentė patvirtina kongresmano Wayne Hays komiteto išleistais dokumentais ir valstybės departamento direktyvais. Kad Kudirkos incidentas iškilo į viešumą, tai yra mūsų nuopelnas, todėl prelegentė ragina mus reikštis ne tik panašiuose atsitikimuose.

Toje pačioje Philadelphijoje ir kitoje srityje buvo pirma apeliacija į JAV šviesuomenę: vienkartinė pusės valandos programa per klasikinės muzikos stotį WFLN.

Kaip ir pamaldos bažnyčiose, ir meninės programos sekė kiekvieną Vasario 16 minėjimą. Daugiausia tai buvo jau paruoštų, kitur demonstruotų programų pakartojimai. Išskyrus neoficialią Lapinsko programą Čikagoje.

Minėjimuose buvo renkamos aukos Lietuvos laisvinimo reikalams. Lietuvių Bendruomenės pažiūra laisvinimu rūpinasi VLIKas, ALTa ir LB; gi pagal ALT os neoficialų oficiozą *Naujienas* aukos priklauso *ALTai, o ne kam kitam* ir, jei dalį aukų gautų ir LB, *jei tai įvyktų savoj valstybėj, tai ALTa per teismą atsiimtų šias užgrobtas aukas*. JAV LB centro valdyba šių aukų reikalo specialaus aplinkraščio neskelbė, tačiau tebegalioja ankstyvesnės LB tarybos direktyvos laisvai pasirinkti aukų adresatą.

D. Bielskus

MINĖJIMUS SUKONKRETINANT

Nuolatos skundžiamės dėl mūsų įvairių minėjimų trafaretiškumo ir banalumo. Verkšlename, kad jau nusibodo girdėti vis tie patys užtikrinimai, jog Lietuva bus laisva ir, kad šio krašto vyriausybė nepripažįsta Lietuvos okupacijos. Metai iš metų tie patys dainoriai su paprastom, panašiom kalbom.

Net ir meninės minėjimų programos tapo panašiomis. Rodos nieko gudresnio ir negalime sugalvoti, kaip nuolatos girdimus solistus. Jau net ir chorai mažai kada bedalyvauja minėjimuose. Mat, su solistais lengviau susitarti. Davei keliasdešimts dolerių ir atliktas reikalas.

Minėjimus paprastai ruošia politinės ir socialinės organizacijos. Galbūt dėlto tos minėjimų programos yra tokios lėkštos.

Verta jau pagalvoti apie paskirų organizacijų ruošiamus minėjimus. Kai kuriose gausesnėse kolonijose tai jau bandoma daryti. Manding, paskirų organizacijų ruošiami minėjimai — ypač Vasario 16-toji — galėtų būti daug mažiau šabloniškesni ir turtingesni. Organizacija galėtų minėjime paryškinti kokį nors vieną mūsų tautinės kultūros aspektą. Nėra būtina bandyti patrijotizmą skiepyti garsiomis kalbomis, kurios dažniausiai prasideda Vytauto garbinimu, o baigiasi šauksmu, kad rusai turi pasitraukti iš Lietuvos.

Jau daug kam aišku, kad paviršutiniškomis kalbomis jaunimo lietuviais patrijotais nebepadarysime. Būtinai keisti priemones, kuriomis mes bandome suvilioti jaunimą.

Be jaunimo organizacijų minėjimus turėtų ruošti ne politinės, o kultūrinės organizacijos (viena tokių kultūrinių organizacijų skaitytina Lietuvių Bendruomenė). Reikia mūsų bendruomenės vadus erzinti ir reikalauti, kad vietoj nuvalkiotų trafaretinių kalbų ir rezoliucijų būtų ruošiami kultūriniai pasirodymai — įvairūs festivaliai, literatūros šventės, jaunimo teatro pastatymai ir panašiai.

Antras graudus dalykas tai mūsų vadų ožiškas užsispyrimas į minėjimus kviesti ne kultūrininkus o įvairaus plauko politikierius. Prisipažinkime: dažnai vietinio kalibro politikieriai minėjimuose taip nusišneka, kad gėda ir klausyti. Jegu save laikome kultūringa tauta, tai kultūringai turime ir elgtis. Neverta į minėjimus kviesti pašlamėkus. Jei negauname gero kalbėtojo, nereikia mums ir vietinio šiaučiaus. Užteks save ir kitus juokinti. Vis dėlto ir lietuvis turi dar šiek tiek savigarbos.

Į mūsų neeilinius minėjimus kviestini ne politikieriai, o savi ir šio krašto kultūrinio gyvenimo statytojai. Gi jaunimui siūlytina, kad jis boikotuotų visus tuos minėjimus, kur nieko naujo, nieko kultūringo ir vertingo rengėjai nesugeba suorganizuoti. Nemanykime, kad dažnas jaunuolis į minėjimą neeina dėl nutautėjimo. Ne. Didelė dalis mūsų visuomenės į minėjimus nesilanko dėl nevykusių minėjimų programų.

Čia keliamą susirūpinimą ir AKIRAČIŲ redakcija laiko savu, tad su šiuo 1971– nr. ATEITIES vedamoju randa reikalą supažindinti ir savo skaitytojus.

JAUNIMO ŽODIS

ATEINA SIMPATIŠKA VIDUTINYBĖ?

Lietuvių emigrantų spauda beveik nepastebėjo, ar pagarbiai nutylėjo, kai *Jaunimo žodis*, redaguojamas Bauro, Brazaičių ir Endriukaitės, sustojo eiti. Amerika pertoli, o Vokietijoje šis laikraštis šiaip ar taip tik skaitytojų tarpe turėjo gynėjų.

Trumpa *Jaunimo žodžio* istorija. Pirmas numeris išėjo 1967 metų rudenį, o mintis leisti iškelta buvo Esslingene tų pačių metų pavasarį jaunimo suvažiavimo metu, o jo pamatai buvo padėti dar anksčiau. Lietuvių jaunimas apie 1965 metus stovėjo ant nutautėjimo slenksčio. Vasario 16 gimnazija per 2-3 metus prarado apie 50 jau prasilavinusių jaunuolių, kurie pradingo vokiečių visuomenėje kaip adatos šieno kupetoj. Bendruomenės organai ilgus metus tvirtinę, kad lietuviu gimęs, ir liksi lietuviu, mažai rūpinosi jaunimu. Šeimos irgi neturėjo atsparumo vokiškai aplinkai. Tik, kada reikėjo ruoštis į Pirmąjį lietuvių jaunimo kongresą, pajuto, kad to jaunimo maža tebėra, išskyrus jau į trečią dešimtį einančiuosius, kurie užaugo dar DP lageriuose. Nominaliai dar figūravo įvairios jaunimo organizacijos, bet jos snaudė, vadovaujamos „jaunimo" per penkiasdešimties. Paskatinti Vokietijos lietuvių bendruomenės tarybos, šie veteranai išrinko Jaunimo Sekcijos valdybą, kuri turėjo dirbti ir paklusti VLB tarybai. Tuo metu ištikro kito kelio nebuvo, kaip tik subordinacija iš viršaus. Sekcijos valdyba Esslingene rado pritarimą laikraščiui, o iš privačių asmenų sulaukė finansinės paramos pradžiai. Pačiame jaunime šis JŽ sulaukė tik ribotą atgarsį, nes laikraštis nieko daugiau nesugebėjo pateikti, kaip tik aiškinti išlaisvinimo tezę, Lietuvos kančias ir jos istoriją. Jaunimo problemos liko beveik nepaliečiamos. Kritika buvo laikoma baubu. JŽ stengėsi tik informuoti, kur kas įvykę. Nuobodūs aprašymai apie suvažiavimus, lietuviškuose laikraščiuose įprastas savęs ir vienminčių pagyrimas sukėlė maža intereso. JŽ-y buvo spausdinama, ką lietuvių tauta pasauliui per 50 metų nepriklausomybės sukaktuves liudijo, lyg apie šaunią merginą, kuri nepasiduoda avantiūroms ir flirtams. Žinoma, pirmiesiems trims šios redakcijos numeriams reikia pripažinti istorinę reikšmę, nes jie pribudino jaunimą. Redakcijoj kilo nepasitenkinimas esamu laikraščio pobūdžiu. Brazai-

čiai reikalavo laikui atitinkančių temų ir gyvesnio tono tol, kol Bartusevičius ir Dikšaitis iš redakcijos pasitraukė, į kurių vietas tapo išrinktas Bauras.

Nauja linija tuoj pasireiškė naujame pirmajame numeryje. Redakcija informavo apie tų metų studentų bruzdėjimą, aiškiai išgvildendama jų priežastis. Jie kvietė lietuvišką jaunimą pasipriešinti atgyventom ideologijoms, kurios dar taip yra puoselėjamos mūsų lietuviškoj bendruomenėj. Jie aštriai kritikavo VLB tarybos veiklą. Po šio numerio užtelėjo pasipiktinimo banga, kad jie esą SDS dalis, komunistų papirkti ir t.t. Tėvas Bernatonis laiške grąsino net teismu. Antrasis numeris palietė dar vieną mūsų bendruomenės tabu, būtent Vasario 16 gimnaziją. Nors visi žinojo, kad gimnazijoje mokiniai buvo ne auklėjami, bet griežtai prižiūrimi, kad trečdalis mokinių tapdavo išmetami ir t.t., tik JŽ išdrįso tai viešai iškelti. Dabar laikraštis jau buvo kaltinamas gimnazijos griovimu. VLB taryba pradėjo reikalauti iš savo pavaldinio Jaunimo Sekcijos valdybos, kuriai vadovavo kun. Damijonaitis, arba uždrausti tokius straipsnius arba keisti redakciją. 1969 metų pavasarį įvykusiame Jaunimo Sekcijos suvažiavime buvo norima atsikratyti šios redakcijos, bet neradus naujos, dabartiniąją bandė priversti prisižadėti bent gimnazijos nepulti. Bet Brazaitis atsisakė bet kokios cenzūros. Įrodinėjo, kad Jaunimo Sekcija šiam leidiniui jokios finansinės pagalbos neteikianti. Jis leidžiamas tik skaitytojų aukomis ir todėl Jaunimo Sekcija daugiau nefigūruoja kaip laikraščio leidėja. Iš tikrųjų VLB taryba, kuri iš vokiečių vyriausybės galėjo gauti pinigų šiam laikraščiui, sakėsi tik tada padengsianti išlaidas, jei jos galioje bus išsiuntinėjimas. Taryba skundėsi, negaunanti iš redakcijos jokios ataskaitos, o ši nenorėjo pirma laukti pinigų. Bet taryba ir viešai neslėpė, jai priešingą leidinį nenorinti remti. 1969 birželio mėnesį išėjusiame trečiame numeryje JŽ pasivadino „kritišku ir nepriklausomu Vokietijos lietuvių jaunimo laikraščiu", nors Jaunimo Sekcijos valdyba suvažiavime buvo sutikus nedrausti, bet tik prašyti redakcijos nieko blogo prieš gimnaziją nespausdinti. Bet redakcija dabar aiškiai siekė niekam nepriklausomo laikraščio. Tam reikalui ji išsiuntinėjo skaitytojams apklausinėjimą. Atsakė 79, iš jų 39 pasisakė už nepriklausomumą, 22 — prieš, o kiti nepasakė šiuo klausimu savo nuomonės.

Tuo metu įvyko ir daugiau naujovių. Redakcija aiškiai išsitarė už bendravimą su Lietuva, pats Brazaitis ir šiai redakcijai pora artimų dalyvavo 1969 metų vasaros iškyloje į Lietuvą. To buvo matyt VLB tarybai perdaug. Redaktorius Bauras, kuris buvo kartu ir mokytojas Vas. 16 gimnazijoje, buvo iš savo pareigų atleistas nurodant, kad mokykloje jau esąs vienas sociologas. Jam protestuojant pasiūlė bendrabučio auklėtojo vietą, gerai žinodami, kad jis negalįs, nes tuo metu ruošėsi doktoratui. Jaunimo Sekcijos valdyba iš savo pusės tuo pačiu laiku griežtai uždraudė toliau leisti JŽ. Redakcija pradėjo rezignuoti, nes ir finansinis JŽ stovis neleido. Tad redakcija dar suredagavo vieną numerį 1970 metų žiemą su išsamiu aprašymu apie iškylą į Lietuvą ir patarimu sudaryti naują JS valdybą, kuri būtų sudaryta iš pavienių narių, o ne iš organizacijų. Tai buvo paskutinis šios redakcijos darbas. Redakcija, nusivylus amžinais ginčais, skundais ir permaža parama, kapituliavo.

Laikraščio sustojimo priežasties reikia taipogi ieškoti skirtingose asmenybėse, kurių rankose buvo JŽ likimas. Pačiai VLB tarybai sunku ką primesti, nes ji tiesiogiai nesikišo, nors neslėpė, kad laikraščio kritiška laikysena jai nepatinka. Spaudimui ji pasinaudojo gimnazijos ir jaunimo Sekcijos vadovybėmis.

Jaunimo Sekcijos valdybos pirmininkas tuo laiku buvo kun. Damijonaitis, liberalių pažiūrų žmogus. Jis stengėsi užimti postą šalia besiginčijančių partijų, bet tai nepasisekė. Jam primestina tik, kad per daug pasitikėjo laiškų galia ir vengė tiesioginio išsiaiškinimo su redakcija. Nelaimingą rolę suvaidino ir Andrius Šmitas, tuo metu VLB valdybos atstovas jaunimo reikalams. Jo vidinis įsitikinimas tik viename klausime skyrėsi nuo redakcijos; jis norėjo išvengti kritikos gimnazijai, ir kai jokios iškalbos ir asmeniški susitikimai nepadėjo, pritarė redakcijos atstatydinimui. Jis neįstengė suprasti, kad redakcija bet kokį jos suvaržymą griežtai atmetė ir laikė cenzūra. Šioj vietoj reikia būtinai pridurti, kad Vytautas Brazaitis, šios redakcijos spiritus movens, yra nepaprastai užsispyręs ir kietas vyras, kuris savo nuomonę neleidžia pakeisti ir kompromisų nemėgsta. Taip šie trys veiklūs ir nedaug skirtingų nuomonių vyrai, vietoje su humoru išsišnekėję ir daugiau supratimo vienas kito pozicijai parodę, pradėjo vienas kitą kaltinti blogais tikslais. Taip šie daugiau asmeniški nesusipratimai privedė prie galutinio Jaunimo Sekcijos valdybos ir JŽ redakcijos suskilimo. O VLB taryba šį skilimą su džiaugsmu gilino ir iš savo pusės tikriausia paveikė Vasario 16 gimn. direktorių atleisti Gerhardą Baurą iš mokytojų pareigų, gerai žinodami, kad tai jo silpniausia vieta, nes namuose reikėjo išmaitinti žmoną su kūdikiu ir kartu ruoštis doktoratui.

Laikraštis Jaunimo Žodžio vardu išeina ir toliau. Nauja redakcija Šmitas, Šileris ir Bogutos iki šiol išleido vieną numerį. Bet skirtumas neįmanoma nepastebėti. Naujoji redakcija atlieka tik techninį darbą, ji vengia savų komentarų, nieko nekritikuoja, nieko nesiūlo ir nieko naujo nepasako. Pasitenkinta informacine medžiaga. Žinoma, po vieno numerio sunku ką nusakyti, pats Šmitas sako, kad jie nevengs kritiškumo, tačiau stengsis ir toliau rasti vidurio kelią leidžiant visiems pasisakyti, patiems neįsiveliant į nuomonių kovas, politinius ginčus ar kritiką. Ar tas įmanoma trūkstant bendradarbių yra klaustina. Yra pavojus, kad laikraštis vėl bus be veido. Antrąjį numerį žada šmaikštesnį ir kovingesnį išleisti, ypač paliečiant jaunimo problemas. Finansiškai laikraštis užtikrintas, nes perėmus naujai redakcijai, taryba staiga surado pinigų ir užtikrino užmokėti leidimo sąskaitas. Atrodo, šis laikraštis turi ateitį, tapdamas kiek lėkštesniu nei pirma, bet šiaip įdomiu ir įvairiu jaunimo leidiniu.

Artūras Hermann

APSNŪDUSIAI SĄŽINEI PAŽADINTI

Retą išeivijoje išleistą naują knygą verta skaityti du kartu. Feliksą Jucevičių skaitysiu, turbūt, ir trečią kartą.

„Tauta tikrovės ir mito žaisme" nėra filosofinių svarstymų knyga. Čia tik logiškai sudėstyti autoriaus pasisakymai esminiais šiandieninio mūsų tautos gyvenimo klausimais. Kalbėdamas apie šiandieną, autorius nevengia protarpiais užklysti ir netolimon praeitin, tačiau ne stiprybės pasisemti, o tik pasimokyti.

Kai žmones užklumpa vargai, nepasisekimai, pralaimėjimai, dažnas bėga nuo gyvenimo tikrovės, susikuria mitus ir įsivaizduoja, jog mitas yra tikrovė. Autoriaus tikslas šioje knygoje ir yra — atskirti lietuviško gyvenimo tikrovę nuo mitų. Paskutinių trisdešimties metų laikotarpyje mitų, išeivijoje užgožiančių gyvenimo tikrovę, susirinko tikrai nemažai.

„Tautos išlieka gyvos ne prosenelių darbų prisiminimais, o sugebėjimu nugalėti sunkumus, kuriuos pastato dabartis". Ši, knygos pradžioje užtikta citata, manau, gana būdinga visai knygos nuotaikai. Plačiau stabtelėjęs ties klausimu — kas yra tauta — autorius pereina į istoriją, nes savo jaunystėje tautos mėgsta mitus, ypač savo kilmės ieškodamos. Istorija tačiau nėra mitas. Joje autorius ieško daugiau, negu tik įvykių ir faktų registracijos. Jis taip pat ieško atsakymo į klausimą, kodėl dalykai vyko taip, o ne kitaip. Lietuvos istorijos, autoriaus nuomone, dar niekas neparašė. Yra tik vadovėliai apie kunigaikščių vardus, datas ir mūšius. Apie tautos gyvenimą, jos kultūrą ar priežastis dėl kurių ji, lyg meteoras trumpai žibėjęs, vėl užgeso „vadovėliai" mažai terašo.

Poskyryje apie kultūrą autorius pabrėžia normų svarbą. Atmetęs „meno menui" požiūrį, jis skelbia meną žmogui, visišką kūrybos laisvę (be ekskomunikų baimės), svarsto individo santykį su grupine kultūra. Išeivijos kultūrinė ateitis autoriui kelia rūpesčių. Ir viena iš priežasčių kad tautinės drausmės ir tėvynės meilės vardu kartais bandoma pažaboti kūrybinė laisvė ir laisvas žodis. Avių bandos drausmingumas negali atstoti laisvės meilės pagrįsto kūrybingumo.

Poskyryje — Lietuvis tarp mirties ir mito — autorius paliečia keletą skaudžių netolimos praeities žaizdų. Valstybės vadai atsisakė ginti laisvę tada, kada ją ginti reikėjo. Liaudis, likusi be vadų, kraują liejo tada, kada jau nebebuvo prasmės. 1945 metais svajotojai kalbėjo apie kovą už Lietuvą su 15 milijonų gyventojų. Vadų jau nebebuvo. Prieš metus paskelbę VLIK'o pareiškimą apie „mūsų teises pasilikti Lietuvoje Tėvynės prisikėlimui", jie jau buvo Vokietijoje.

Ultrapatriotai, ultrapartiečiai, lietuviškieji „ortodoksai" autorių yra nekartą pikai užsipuolę už tai, kad jis tikrovėje, net ir lietuviškoje, randa prieštaravimų ir skirtumų, tarp kurių reikia rinktis, o ne įsivaizduoti, kad prieštaravimų nėra, arba neturi būti. Prieš trejetą metų autorius lankėsi Lietuvoje. Spaudoje paskelbti jo kelionės įspūdžiai kartais padvelkdavo gan pesimistine nuotaika. Žmonės, kuriems mitų griovimas yra patriotinis nusikaltimas, už šiuos kelionės įspūdžius autoriui suteikė „visų nuodėmių" atleidimą ir nekartą jį statė pavyzdžiu santariečiams, kolaborantams, akiratininkams ir įvairiems kitiems „keiksmažodžiams". Užtai visiems ultrapatriotams, ypač politikams, labai pravartu būtų perskaityti bent septintą jo naujos knygos poskyrį — Tauta ir išeivija šiolaikinėje perspektyvoje.

Du knygos poskyriai skirti krikščionybei — Lietuvoje ir pasaulio vizijoje. Juose autorius — aiškiai povatikaninės nuotaikos kunigas — mitams krikščioniškame gyvenime lygiai tiek pat kritiškas kaip ir tautos istorijoje. Tiek mūsų tautos, tiek ir visos Europos civilizacijos ateitis autoriui atrodo priklausanti nuo to, kaip jai pavyks suderinti savo kultūrą su krikščionybe.

Autorius turi Dievo dovaną savo mintis išsakyti trumpais, sklandžiais, kartais net labai pagaunančiais sakiniais. Knyga skaitoma lengvai. Vis dėlto kartais jaučiasi lietuvių kalbos specialisto talkos stoka. Skaitytojas, be abejo, su daugeliu autoriaus minčių nesutiks. Manęs, pavyzdžiui, neįtikina autoriaus mitas, jog lietuvių išeivija gali nenutausti ir be savos kalbos.

Autorius nesiūlo savų atsakymų. Jis kelia klausimus, į kuriuos atsakyti, norom nenorom, tenka kiekvienam sąmoningam lietuviui.

Feliksą Jucevičių skaitysiu, turbūt, ir trečią kartą...

Z. V. Rekašius

Feliksas Jucevičius, Tauta tikrovės ir mito žaisme, *1970 m. Kaina $3.00. Spausdino Immaculata spaustuvė, Putnam, Conn. Leidėjas nenurodytas.*

MEILĖS KUPINI

(1970 m. aplinkraštis skaitytojams JAV LB tarybos rinkimams)

LB tarybos rinkimuose prasiveržė ir vidinė įtampa. Aštriausias jos pasireiškimas buvo akiratininkų skleistas rinkiminis lapelis, kuriame drauge buvo pasisakoma „už fair play normas lietuvių gyvenime" ir „primygtinai" raginama nebalsuoti už kelis nurodomus asmenis kaip „neapykanta nuodijančius lietuvių santykius". Kad toks šių asmenų apkaltinimas ne visus įtikino, rodo pats faktas, jog dauguma jų buvo vis vien išrinkti. Iš toliau sunku spręsti, kiek kas meilės kupini ir kiek kas neapykantos pritvinkę. Bet aišku, kad toks naujas rinkiminės agitacijos metodas nebuvo fair play, nes savaime jis nuodijo bendruomeninę dvasią.

Galima ir kritiškai žiūrėti į „Akiračių" antiveiksminę poziciją, bet vargu ar tik humoru galima laikyti jų išvertimą „Maskviračiais". Negalime nesistebėti, kai iš neseniai pasirodžiusio politikos ir kultūros žurnalo „Naujosios Vilties" patyrėme, kad ir savo žurnale spausdiname „aiškiai komunistų pakištas mintis" (p. 143). O kai toliau tame pačiame žurnale skaitome apie „Akiračius" kaip apie „naują aiškiai prokomunistinį leidinį" (p. 144), tegalime suabejoti klausimu: ar ne tokia laikysena ir teikia tam tikro pagrindo „Akiračiams"?

Aidų redakciją praėjusius 1970 m. apžvelgiančiame straipsnyje „Žvilgsnis į 1971 metus" 1971 m. sausio numeryje.

Taigi, matome, ir Aidai *yra patyrę politinę ir moralinę diskriminaciją. AKIRAČIAMS yra žinomi ir kiti skirtingai įsitikinusiųjų diskriminavimo atvejai per* Anthony Rudis Radio Forum *radio programą, per* Laisvosios Lietuvos *laikraštį ar per Los Angeles anoniminius lapelius Vacio Daunoro gastrolių metu.*

Mes jaučiame pareigą netik pasakyti, kad tokie dalykai vyksta, kas yra jų autoriai, išreikšti savo nepritarimą tiems veiksmams (visa tai daro ir Aidai), bet jaučiame taip pat pareigą kovoti su tomis apraiškomis Lietuvių Bendruomenės rinkimų proga ragindami už tokius veikėjus nebalsuoti.

Neatrodo, kad Aidai siūlytų iš viso nesipriešinti blogiui. — Red.

POLICIJOS PAGARBA IR NAUJIENŲ ĮŽVALGA

(1970-7 nr., Amerikos sąžinės reikalas)

Akiratininkų pradininkas šitaip rašo:

„Gi valstybės departamentas išleido „laikinas' taisykles visiems departamentams, kad ateityje išvengus biurokratinių žmogaus teisių pažeidimų".

Manome, kad ir čia daktaras visai ką kitą pasakė, negu norėjo pasakyti. „Biurokratinių žmogaus teisių" nėra. Yra paprastos, visiems suprantamos, konstitucijoje įrašytos, teisėjų saugojamos ir JAV policijos gerbiamos žmogaus teisės. Biurokratai kartais bando tas žmogaus teises susiaurinti, jas pažeisti, bet Amerikoje žmonės nuo biurokratų ginasi. Valstybės Departamentas paruošė laikinas taisykles, kad ateityje biurokratai nepažeistų žmogaus teisių. Manome, kad ir Dr. Remeikis tokias žmogaus teises turėtų galvoje, bet Akiračių skaitytojams jis visai nušnekėjo.

1971 vasario 2 Naujienų vedamasis

PATIKIMAS ŠALTINIS

(1970-7 nr., Už karštą karštesnė knyga)

Rėmiausi spausdintu šaltiniu, atrodo, Br. Railai labai patikimu ir priimtinu — „Akiračiais". Praeitos vasaros viename numeryje yra V. Rastenio straipsnis, Br. Railos knygos recenzija. Aptariama knyga, bet nusakomas ir minimo „Dirvos" bendradarbio likimas.

V. Rastenis rašo, jog pakanka atsiversti vieną Br. R. knygos puslapį ir bus aišku, kokį *kimsą neapdairiai užkabinęs B. Raila išvirto iš Dirvos...*Kitame sakinyje dar „vaizdingiau" išsireikšta: *Dirvos vyresnybė išspjovė ir knygą ir autorių.*

Maniau, jog netinka spaudoje rašyti apie žmogų, sakant, kad kas nors jį išspjovė. Pavartojau nepoetinį išsireiškimą — tautininkai Br. Railą nušalino. Nesijaučiu tuo jį įskaudinęs. Įsiskaudino jis pats save, kad nesiėmė „Akiračiuose" išspausdintos recenzijos jį liečiančius sakinius pataisyti.

Naujienų skilties *Politikos temomis* bendradarbis L. Br. 1971 vasario 12 nr. polemikoje su Br. Raila.

laiškai

MEILĖ BE RIBŲ

(AKIRAČIAI aplamai)

Linkiu ir toliau laikytis savo linijos — pirmoje eilėje lietuvybė, o ne lietuvybė per kleboniją ir Popiežių... Norėčiau tikėti, kad Jūsų laikraštis atsilaikys ilgiau, negu dauguma lietuviškųjų organizacijų.

Ta pačia proga siunčiu Jums $25.00 ir prašau siuntinėti 1971 metams Jūsų redaguojamą laikraštį kaip Kalėdinę dovaną sekantiems asmenims(...)

Cleveland, Ohio — Vladė Butkienė

Bravo, AKIRAČIAI! Išlaikėte, ką žadėjote ir turiniu ir forma.

Altona, Australija — Dr. V. Didžys

Jūsų linija dėl Lietuvos ir jaunimo bendradarbiavimo yra teisinga.

Nakusp, B. C., Canada — Vytas Pakalnis

Man nepatinka AKIRAČIAI. Dėl to, kad jie šliaužia ten, kur nereikia. *Vienybė* už juos buvo pirmesnė. Todėl aš labiau gerbiu *Vienybę.*

Kodėl man AKIRAČIUS siunčiat? Nesu užsiprenumeravęs.

Be pagarbos, — J. Žitkus

Kadangi ne su visomis nuomonėmis aš sutinku, prašau ateity man laikraščio nesiųsti.

Clarendon Hills, Ill. — Tadas Varanka

Mielieji, perskaitęs vieną ką tik gautą AKIRAČIŲ numerį, siunčiu čekį tuoj pat. Kaip amerikiečiai sako: „I can't help loving you".

Tony Šlapikas

TRANZITYVINIS BARONAS

(AKIRAČIAI, nr. 3-17)

Š. m. rugpiūčio 1 d. *Drauge* Spyglių redaktorius patalpino tokio turinio straipsnelį:

„Svarbių žinių savaitraščio *Sandaros* bendradarbis K. Baltrukonis, išspausdino mėnraštyje *Akiračiuos* nr. 3 raštą, kuriame rašo: „Katalikiškame pranciškonų žurnale *Aidai* nr. 2 Aloyzas Baronas debiutuoja su „Žvaigždikiu". Kadangi minėtas autorius *Aiduose* išspausdino bent pora tuzinų novelių, tai įdomu ar *Akiračiai* nežino, ką reiškia debiutuoti ar tik dabar pradėjo skaityti *Aidus.*

Tikrai, *Akiračiai Aidų* neskaito! Ta privilegija gali pasinaudoti tik jų bendradarbiai. K. Baltrukonis išspausdino ne raštą, tik straipsnį. Tarp jų sąvokų yra didelis skirtumas.

Debiutas reiškia daktavardį. Iš jo kilęs veiksmažodis, tevartojamas išimtinais atsitikimais. Jo reikšmė gali būti intransityvinė ir transityvinė. Pasakyme „Baronas šiandien debiutuoja" prasmės akcija baigiasi subjekte, veiksnyje. Sakinyje „Aloyzas Baronas debiutuoja su Žvaigždikiu" pasakoma, kad jis debiutuoja su novele. Čia veikėjo akcija krypsta į objektą, papildinį. Ir tatai dar nereiškia, kad jis tik pirmą kartą pasirodo kaip literatas. Jis debiutuoja su kokiu nors nauju modeliu. Tat nereiškia, kad toji kompanija niekuomet anksčiau nebuvo debiutavusi.

Čikaga — K. Baltrukonis

OBJEKTYVIAI APIE BARNIUS

(1970 22 nr., V. Rastenio skiltis „Atodairos")

Susidariau teigiamą nuomonę apie AKIRAČIUS. Paskutinysis rugsėjo mėn. jau nebuvo taip imponuojantis savo turiniu ir be to gerokai pavėlavęs...

Pageidaučiau kad šis laikraštis gyvuotų ir tikrai objektyviai, kritiškai ir atvirai mūsų gyvenimą, veiklą nesantaikas ir barnius aprašytų.

Labai teisingos mintys buvo iškeltos p. V. Rastenio pasakėlėje apie žvirblį (š. m. rugsėjo mėn.).

K. Jokša

PARTIZANŲ IR PANTEROS PRIEŠINGYBĖ

(1970-23 nr. Nuomonės)

Negalėjau tikėt savo akimis — net kelis kartus perskaičiau Jūsų nedrąsiųjų studentų straipsnį, lyginantį „Black panthers" su Lietuvos partizanais. Toks jų palyginimas mane skatina lyginti Kristų su Hitleriu. Abu buvo didelės grupės žmonių vadai, tai ar jie nėra lygūs, bazuojantis tokiu pat galvojimu kaip autorių?

Pagal mano supratimą, panterų tikslas yra griauti viską, kas atstovauja Amerikos valdžiai. Kiek žinau, mūsų partizanai guldė savo gyvybes, bandydami mūsų valdžią ginti nuo užpuolikų, nuo svetimųjų. Partizanai kovojo už savo krašto laisvę ir tuo pačiu už savo laisvę. Už kokią laisvę kovoja panteros?

Panteros yra nutarę, kad jie yra baltųjų nuskriausti ir dėka tos skriaudos jie jaučia moralinę teisę, kas tik baltųjų per ilgą laiką pastatyta, nugriaut. Po to, ką jie siūlo? Nieko — tik pasidaryt krašto valdovais. Ar yra jie pasiruošę šiam ar kuriam kraštui vadovaut? Abejoju.

Panterų šalininkai teigia, kad juodieji nėra laisvi. Tai nėra tiesa. Faktas, tai kad juodam yra truputį sunkiau atsiekti to paties tikslo kaip panašių gabumų baltam žmogui, bet nelabiau sunku negu naujiems ateiviams buvo atvykus į Ameriką. Yra didelis skaičius augšto mokslo ir pozicijų negrų, kurie per darbą, o ne demonstracijas ar riaušes atsiekė rezultatų. Juos prieš kelis šimtmečius pavergė jų pačių juodieji broliai ir pardavė biznieriams — juodiems, baltiems ir geltoniems.

Tiesa, daugelis lietuvių, kurie tik per savo pačių sunkų darbą šiek tiek patogiau įsitaisė, rūpinasi savo uždirbtu ir sutaupytu turtu. Jei jie aiškiai pasisako už „law and order", kas tame blogo? Kas yra nemoralaus tvarkos palaikyme? Gi ta mūsų tvarka Amerikoje yra pačių žmonių nustatyta. Partizanai irgi bandė Lietuvos „law and order" palaikyt, jie ardė tik tą tvarką, kuri buvo naujai įvesta atėjūnų, užgrobikų. Jie negrivoė krašte esančios „law and order". Aš prieičiau išvados, kad jei ką, tai panteros ir partizanai yra 110% vieni kitiems priešingi savo kovos tiksle.

...Aš taip pat esu Amerikos mokslo ir mokyklų produktas, bet tų studentų mintys man kliūva. Gal, kai jie kokį nors laipsnį įsigys ar ilgiau pastudijuos, pažiūrės į gyvenimą su šiek tiek labiau patyrusia akim, gal ir jie matys, kad tarp partizanų ir panterų lyginimo nėra ir negali būt.

Albuquerque, N. M. — Liuda Avižonienė

SHAME ON YOU!

(1970-25 nr., Išeivijos spaudos apžvalga)

Noriu pareikšt griežtą protestą prieš toną, kuriame spausdintas nepasirašytas ir užtat redakcijai priklausantis straipsnis „Palaikyti gyvą bylą". Nekalbu apie turinį, bet apie asmeniškai užgauliojančias frazes (i. e. „Gobis buvo, mažiausia, psichiškai nesusitupėjęs žmogus" ir kt.). Šitokią žurnalistiką palikite *Laisvajai Lietuvai* ir *Tiesai.* Galima net ir spausdinti asmeniškus užgauliojimus, *bet ne redakcijos vardu.* „Shame on you!!

College Park, Md. — K. Almenas

PAŠNEKESYS SU ALEKSANDRU KUČIŪNU

PASIRINKOME ŠĮ KRAŠTĄ, KAD BŪTUMĖM LAISVI

Muziko Aleksandro Kučiūno lietuvių visuomenei pristatinėti nebereikia. Čikagiečiai jį geriausiai pažįsta kaip Lyric operos dirigento pavaduotoją ir Čikagos Lietuvių operos ilgametį meno vadovą. Kelis metus A. Kučiūnas buvo iš Čikagos išsikėlęs, bet neseniai vėl čia sugrįžo ir vadovauja G. Verdi operos „La Traviata" pastatymui, kuris įvyks gegužės 1, 2 ir 8 dienomis .

Pokalbį ir pradėjome, užkliūdami už laikotarpio, praleisto šio krašto Vakaruose.

A. Kučiūnas diriguoja J. Karnavičiaus „Gražiną" New Yorke, Whitney auditorijoje. Nuotrauka V. Maželio

— Rodos 1966 metais pro Čikagą pravažiuodamas, Washingtono universiteto muzikos departamento direktorius mane (per Lyric operą, kur tada dirbau) pakvietė dėstyti muziką tame universitete. Padirbęs metus vizituojančio profesoriaus teisėmis, vėliau pasirašiau trijų metų sutartį, kuri pasibaigė 1970 metų pavasarį. Dėsčiau operos meną, dirigavimo techniką ir vokalinį repertuarą. Pats darbas buvo gana įdomus, tačiau dėl visos eilės aplinkybių (daugumoj asmeninių) nebuvo visiško pasitenkinimo. Praleidęs keletą mėnesių Kalifornijoje, pernai rudenį sugrįžau atgal į Čikagą... Kalbėkim atvirai: jei esi lietuvis-menininkas, nėra geresnės vietos gyventi kaip Čikaga.

— *Kaip gyvuoja opera vakariniame Amerikos pakraštyje?*

— Kadaise su savo kolega prof. Lishner koncertuodamas Berkeley (Kalifornijos universitete), turėjau progos aplankyti vieną iš trijų didžiųjų šio krašto operų San Francisco mieste. Iš tikrųjų, patyriau, jog tiek New Yorko Metropolitan, tiek Čikagos Lyric tiek ir San Francisco operose dalyvauja veik visos tos pačios tarptautinės pajėgos: solistai, dirigentai, režisoriai. Tik chorai ir orkestrai yra vietiniai. Kadangi operų meninį lygį nustato daugiau solistai, dirigentai ir režisoriai (chorai ir orkestrai turi vis vien būti pirmaeiliai, aukšto profesinio lygio), tad savaime suprantama, jog tarp tų trijų didžiųjų operų iš esmės didelio skirtumo nėra. Pagaliau, ir operų sezonai yra taip sudaryti, kad tie patys menininkai tais pačiais metais galėtų visuose trijuose teatruose dalyvauti... Žinom, jog tik garsenybės patraukia publiką, kuri pripildo teatro kasą... Beje, šiandien ir Europos kai kurie didieji operos teatrai, kaip, pav., Milano, Romos, Vienos ar Berlyno yra panašaus garsenybių ir komercinio pobūdžio. Ir ten solistai kursuoja iš vienos vietos į kitą. Tačiau Europoj, ypač V. Vokietijoj, dar tebėra daug teatrų, išlaikiusių savo tipiškus charakterius bei tradicijas, turinčius nuolatinius režisorius, dirigentus, dainininkus. Šiame krašte to beveik nėra. Išimtimi reikėtų laikyti nebent New York City operą, kuri yra daugiau progresyvi, naujų kelių beieškanti. Didžiąja dalimi tai nuopelnas iš Austrijos kilusio muziko Julius Rudel, kuris ir yra New York City operos dirigentas ir meno vadovas. Čikagos Lyric, Metropolitan ir San Francisco operos yra, italų dominuojamos, konservatyvios, savotiškai operiniai muziejai...

— *Ar iš tikrųjų opera, kaip muzikos forma, savo viršūnes jau buvo pasiekusi ir dabar yra saulėlydy? Gal todėl ir repertuaras kasmet toks vienodas, tiek mažai besikeičiantis?*

— Į pirmąjį klausimą atsakyčiau: neabejotinai, taip. Opera savo žydėjimo laikus pabaigė apie 1920 metus — su Richardu Straussu ir Puccini. Dabar ji tik, galima sakyti, iš procentų gyvena... Tačiau jeigu repertuaras daugumoj kartojasi, tai dar nereiškia, kad šiame krašte niekas nenorėtų statyti naują ar progresyvių veikalų. Deja, komerciniais pagrindais sudarytiems teatrams tai beveik nėra įmanoma. Tai tegali padaryti tik valstybės subsidijuojami teatrai, kokių apstu Europoje. O juk garsūs solistai, be kurių komercinis teatras negali išsiversti, savo sugebėjimus geriausiai ir gali pademonstruoti tradicinėse, klasikinėse operose... Žinom, jog yra parašyta apie 30 ar 40 tūkstančių operų, o repertuaruose šiandien rastum nedaugiau kaip šimtą... Atseit, tik tiek iš jų publikoj turi pasisekimą... Amerikiečių kompozitorių originalinis operų repertuaras yra labai menkas. Ir štai dėl ko: operai parašyti reikia kone metų intensyvaus darbo. O kas tas operas statys? Nėra jokios garantijos. Todėl, sakysim, tipiškas amerikiečių kompozitorius, kaip Aaron Copland mieliau rašo simfoninę muziką, nes jos išpildymo galimybės žymiai tikresnės.

— *Šiais metais ir Čikagos Lietuvių opera pirmą kartą kartoja jau statytą dalyką. Ar naujų šiam vienetui įkandamų dalykų nebėra?*

— Įkandamų dalykų be abejonės atsirastų, bet šiais metais susidarė ypatingos sąlygos. Operos valdyba ilgai svarstė, neapsispręsdama ką statyt. Kai grįžau į Čikagą, nieko tikro dar nebuvo nutarta. Naują operos veikalą statyti jau buvo per vėlu. (Operos pastatymą reikia planuot mažiausia prieš metus laiko, nes yra daug visokiausių problemų). Bet pasitaikė taip, kad švenčiame Nepriklausomos Lietuvos operos penkiasdešimties metų jubiliejų, o „Traviata", mūsų jau kartą išbandyta, ir yra pirmoji Lietuvoje pastatyta opera. Be to, publikoje ji labai populiari. Kodėl tad nepabandyt dar kartą, su kiek pakeistu sąstatu, naujomis dekoracijomis, naujom idėjom?.. Dar grįžkim prie tų mums „įkandamų" dalykų. Mūsų pasirinkimą varžo daugelis aplinkybių. Pirmiausia, turime tik apie penketą solistų. Viena opera tinka vieniems, o netinka kitiems. Visiems tobulai tinkamą surasti yra nelengva. Pavyzdžiui, tikrai populiari opera, kaip „Madame Butterfly" tiktų gal mūsų solistams (ir publikai ji tikriausiai patiktų), tačiau ji veik visai neturi choro. O choras, žinot, yra mūsų operos pagrindas. Ar galėtumėt įsivaizduoti Čikagos Lietuvių operos sezoną be choro? Savo laiku siūliau statyti F. Smetanos „Parduotąją nuotaką", kaip tik dėl jos gražių ir gausių chorų. Svarstymuose dar iškildavo Halevi „Žydė", D'Albert'o „Pakalnė", kadaise su pasisekimu Lietuvoje statytos, šiandien vienok gerokai primirštos. Žodžiu, pasirinkimas mums, nežiūrint skaitlingo repertuaro, nėra lengvas...

— *O kaip su mūsų pačių kompozitoriais? Sakysim, kad ir V. K. Banaičio opera „Jūratė ir Kastytis", — ar bus ji kada nors scenoje?*

— K. V. Banaitis šią operą rašė pagal Bronės Buivydaitės libretą. Nė vienas, nė kitas nebuvo dideli scenos žinovai. Tokiame stovyje, kaip ją paliko K. V. Banaitis ši opera yra perdaug statiška, ištęsta ir daugely vietų net nuobodi. Šį pavasarį pasirodys pilnas šios operos klavyras. Kadangi turėjau spausdiniui sudaryt turinį, po dešimties metų radau progos dar kartą iš esmės veikalą peržiūrėti. Bestudijuojant atėjo mintis tą operą perredaguoti, suteatralinti. Man rodos, kad rezultatai išėjo visai geri. Tos mano redakcijos klausėsi Čikagos Lietuvių operos valdyba ir solistai ir operos pastatymui visi pritarė.

— *O kaip su mūsų vokalistų prieaugliu?*

— Deja, jo kaip ir neturime. Geresnieji, kaip Lilija Šukytė ar Arnoldas Vokietaitis, yra išplaukę į „tarptautinius vandenis", iš kurių juos sunku beprisivilioti...

— Mūsų operos „forte" yra choras... Seattle miestas, pvz., kur išgyvenau keturis metus, turi savo profesinę operą, duodančią per sezoną po keturis pastatymus. Už šią operą mūsų čikagiškė, lietuvių, tikrai neblogesnė. Skirtumas gal tas, kad anoji laiks nuo laiko pasikviečia ir tarptautinių operos žvaigždžių... Vienok mūsų choro ji tikrai pavydėtų... ..

— *Kaip atrodo muzikinis .judėjimas gimtajame krašte? Nauji kūriniai, kūrėjai, interpretatoriai?..*

— Ten dabar nebuvau, taigi, tiksliau ir plačiau į šį klausimą atsakyti negalėčiau. Teko matyti kelis iš Lietuvos atsiųstus operinius kūrinius ir perdaug šviesaus vaizdo nesusidariau. Juose jautėsi arba Puccini-Strausso, arba populiaresniųjų rusų („socialistinio realizmo" atstovų) įtakos. Ko nors lietuviškai charakteringo ar naujai išradingo neteko matyti. Arčiau turėjau progos susipažinti su Klovos „Pilėnais", ir „Vaivos juosta". Mano supratimu, šios abi operos vidutiniokiškos. Lietuviškumo jose nedaug. „Pilėnuose" yra viena-kita lietuviškai suskambanti arija ar daina, o visuma — daugiau ar mažiau a la Dunajevski... Yra, berods, ir mūsų, išeivių, gyvenimo temomis parašyta opera „Paklydę paukščiai", bet neteko nieko iš jos girdėti... Iš interpretatorių, taigi, solistų, dominuoja Virgilijus Noreika ir Vacys Daunoras. Tai neabejotini pirmos eilės menininkai. Kitų tiesioginiai negirdėjau, o iš plokštelių — sunku spręsti...

— *Ką galvotumėte apie repertuaro „pasiskolinimą" ar svečių solistų pasikvietimą? Jeigu būtų tokios „kultūrinio apsikeitimo" galimybės, ar mes čia iš savo pusės turėtumėm ką gimtajam kraštui pasiūlyti?*

— Jeigu klausiate manęs, kaip dirigento, tai žinoma, aš savo pastatymuose norėčiau turėti geriausių lietuvių solistų sąstatą. Man, pavyzdžiui, būtų daug smagiau „Traviatą" statyti su Virgilijum Noreika, negu su kitataučiu dainininku. Ypač, kada dėl V. Noreikos lygio pranašumo nėra jokios abejonės... Bet, — ne nuo manęs vieno viskas priklauso. Yra operos valdyba, kuri savo ruožtu turi skaitytis su visuomenės nuomone, ir panašiai... Iš kitos pusės, neabejoju, yra varžtai ir tenykščiams lietuviams menininkams... Dėl repertuaro — nemanau, kad ką norėtumėm skolintis, išskyrus gal keletos solo dainų ar arijų, kurias mūsų solistai jau ir dabar dainuoja. Vienok neabejoju, kad iš šios pusės turėtumėm gimtojo krašto publikai įdomių muzikos kūrinių ir jų atlikėjų (Jakubėnas, Gaidelis, Lapinskas, Stankaitytė, Baras...), bet abejoju, kad atsirastų sąlygos jiems ten pasirodyti.

— *Buvote, berods įveltas ir į atitinkamai „pagarbintųjų" eiles po Vacio Daunoro rečitalio Los Angeles lietuviams...*

— Manau, jog šį kraštą pasirinkome dėl to, kad būtumėm laisvi, turėtume savo nuomonę ir ją galėtume nevaržomi išreikšti. Mano supratimu, norint šiame krašte galimai ilgiau išlaikyti lietuvišką kultūrą, artimi ryšiai su gimtojo krašto lietuviais kultūrininkais yra beveik neišvengiami... Kas liečia mano akomponavimą solistui Vaciui Daunorui — tai buvo tik audra vandens stiklinėje. Vacys Daunoras man pasirodė tikras, nuoširdus lietuvis, geras menininkas, ir to man pilnai pakako...

Norėčiau pasveikint šia proga *Akiračius* už pastangas laisvai galvoti ir toleruoti kitų nuomones... Man malonu bent šiuo pasikalbėjimu tas pastangas paremti.